SINIF ÖĞRETMENLERİNİN SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE KULLANDIKLARI YÖNTEM VE TEKNİKLER İLE DERSİN ÖĞRETİMİNDE KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR (MUŞ İLİ ÖRNEĞİ)

Seyithan HAS

Yüksek Lisans Tezi

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı

2019

(Her hakkı saklıdır.)

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

SINIF ÖĞRETMENLERİNİN SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE KULLANDIKLARI YÖNTEM VE TEKNİKLER İLE DERSİN ÖĞRETİMİNDE KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR: MUŞ İLİ ÖRNEĞİ

Methods and Techniques of Primary School Teachers Used in Social Studies and Problems of The Course: A Sample of Muş Province)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Seyithan HAS

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Esra MİNDİVANLI AKDOĞAN

Erzurum

Temmuz, 2019

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Seyithan HAS tarafından hazırlanan "Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Kullandıkları Yöntem ve Teknikler ile Dersin Öğretiminde Karşılaştıkları Sorunlar" başlıklı çalışması 12 / 07/ 2019 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı:	Doç.Dr. Zekerya AKKUŞ *Atatürk Üniversitesi*	.....
Danışman:	Dr. Öğr. Üyesi Esra MİNDİVANLİ AKDOĞAN *Atatürk Üniversitesi*	.....
Jüri Üyesi:	Dr. Öğr. Üyesi Sevda YILMAZ *Bayburt Üniversitesi*	.....

Enstitü Yönetim Kurulunun …./…./…. tarih ve …… sayılı kararı.

Bu tezin Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddelerinde belirtilen şartları yerine getirdiğini onaylarım.

06 Ağustos 2019

Prof. Dr. Mustafa SÖZBİLİR

Enstitü Müdürü

ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum "Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Kullandıkları Yöntem ve Teknikler ile Dersin Öğretiminde Karşılaştıkları Sorunlar: Muş İli Örneği" başlıklı çalışmanın tarafımdan bilimsel etik ilkelere uyularak yazıldığını ve yararlandığım eserleri kaynakçada gösterdiğimi beyan ederim.

12/07/2019

Seyithan HAS

☐ Tezle ilgili patent başvurusu yapılması / patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle Enstitü Yönetim Kurulunun …./…/…. tarih ve ……. sayılı kararı ile teze erişim 2 (iki) yıl süreyle engellenmiştir.

☐ Enstitü Yönetim Kurulunun …./…/…. tarih ve ……. sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) ay süreyle engellenmiştir.

TEŞEKKÜR

Araştırma sürecinin her safhasında, her türlü fedakârlıkta bulunan, bilgi ve deneyimleriyle bana yol gösteren çok değerli hocam ve danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Esra MİNDİVANLI AKDOĞAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Hayatım boyunca benden maddi, manevi desteklerini esirgemeyen ve her zaman yanımda hissettiğim çok değerli aileme sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Seyithan HAS

ÖZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SINIF ÖĞRETMENLERİNİN SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE KULLANDIKLARI YÖNTEM VE TEKNİKLER İLE DERSİN ÖĞRETİMİNDE KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR: MUŞ İLİ ÖRNEĞİ

Seyithan HAS

Temmuz 2019, 99 sayfa

Amaç: Araştırmanın temel amacı, sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde kullandıkları yöntem ve teknikleri belirleyerek dersin öğretiminde karşılaştıkları sorunları tespit etmek ve olası sorunlara ilişkin çözüm önerileri geliştirmektir.

Yöntem: Araştırma "Durum Çalışması" deseninde hazırlanmıştır. Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme ve gözlem formu kullanılmıştır. Çalışma grubunu Muş ili merkez ilçesine bağlı ilkokullar ve bu okullarda görev yapan on iki 4.sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada on iki sınıf öğretmeni ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmış, görüşme yapılan sınıf öğretmenleri arasından dört sınıf öğretmeni ise 10'ar saatten toplamda 40 ders saati gözlemlenmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen veriler içerik analizine tabi tutularak çözümlenmiştir.

Bulgular: Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde kullandıkları yöntem ve teknikler ile dersin öğretiminde karşılaştıkları sorunları alanyazında yer alan ilgili araştırmalarla örtüşecek şekilde ifade ettikleri ve çoğunlukla anlatım ve soru-cevap yöntemlerini kullandıkları tespit edilmiştir. Öğrenciyi merkeze alan yöntem ve teknikleri yeterince kullanmadıklarını ifade eden öğretmenlerin, bu durumu, ders müfredatını belirlenen plana göre tamamlamak zorunda olmaları, öğrenci sayısının fazla olması, ekonomik sorunlar gibi nedenlere dayandırdıkları tespit edilmiştir. Yapılan gözlemlerde öğretmenlerin kullandıkları yöntemler ile dersin öğretiminde karşılaştıkları sorunlara yönelik görüşleri ile örtüşen bulgular benzerlik göstermekle birlikte, öğretmenlerin anlatım yöntemi dışında, çoğunlukla diğer yöntem ve tekniklere yönelik ders öncesi hazırlık yapmadıkları, yöntem ve teknikleri yüzeysel bir biçimde uygulamaya çalıştıkları görülmüştür.

Sonuç: Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde yöntem çeşitliliğine çoğunlukla yer vermedikleri, anlatım ve soru-cevap yöntemlerini sıklıkla kullandıkları, aktif öğretim yöntem ve teknikerini ise çeşitli nedenlerden dolayı kullan(a)madıkları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler dersi, sınıf öğretmeni, öğretim yöntem ve teknikleri.

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

METHODS AND TECHNIQUES OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS USED IN SOCIAL STUDIES AND PROBLEMS OF THE COURSE: A SAMPLE OF MUŞ PROVINCE

Seyithan HAS

July 2019, 99 Pages

Purpose: The main purpose of the research is to determine the methods and techniques used by the primary school teachers in the Social Studies course and to identify the problems encountered during the course and to develop solutions for the possible problems.

Method: The research was prepared in the "Case Study". Semi-structured interview and observation form was used as data collection tool. The study group consists of primary schools and 12 fourth grade teachers working in the central district of Muş province. Semi-structured interviews were conducted with 12 primary school teachers and among the primary school teachers interviewed, four primary school teachers were observed to have a total of 40 teaching hours per 10 hours. The data obtained from the semi-structured interview and observation form were analyzed by content analysis.

Findings: According to the findings of the study, it was found that primary school teachers expressed the methods and techniques and problems encountered in the social studies course in a way that was consistent with the related researches in the literature and they mostly used narration and question and answer methods. Teachers who do not use the methods and techniques centered on the students have to complete this situation according to the plan, the number of students and economic problems. It was determined that they are based. Although the observations made by the primary school teachers were similar to the methods and techniques used and their views about the problems encountered, they were similar. In addition to the expression method, primary school teachers mostly did not a preparation for other methods and techniques and tried to apply the methods superficially.

Results: It was found that primary school teachers mostly did not include the diversity of methods in social studies course, they frequently used narration and question and answer methods, and they did not use active teaching methods and techniques for various reasons.

Keywords: Social studies course, primary school teacher, teaching methods and techniques.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY TUTANAĞI iii
ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI i
TEŞEKKÜR ii
ÖZ iii
ABSTRACT iv
İÇİNDEKİLER v
TABLOLAR DİZİNİ 8
KISALTMALAR DİZİNİ 10
BİRİNCİ BÖLÜM 11
Giriş 11
Problem Durumu 11
Araştırmanın Amacı 13
Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi 13
Araştırmanın Sınırlılıkları 14
AraştırmanınVarsayımları 14
Tanımlar 15
İKİNCİ BÖLÜM 16
Kuramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar 16
Sosyal Bilgilerin Tanımı ve Kapsamı 16
Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın Özel Amaçları 16
Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Yapısı 18
Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Vizyonu 20
Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan Belli Başlı Yöntem ve Teknikler 20
Anlatım. 22
Soru-cevap. 23
Tartışma. 24
Gezi gözlem. 25
Örnek olay. 25
Beyin fırtınası. 26
Drama. 27
İstasyon. 28
Yöntem ve Tekniklerin Seçimini Etkileyen Faktörler 29

Hedef. 29
Öğretmenin yöntem ve tekniği kullanma becerisi. 29
Zaman ve fiziksel özellikler. 29
Maliyet. 30
Konunun Özellikleri. 30
Öğrenci grubunun özellikleri. 30
İlgili Araştırmalar 31
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 34
Yöntem 34
Araştırma Deseni 34
Araştırma Grubu 34
Veri Toplama Araçları 36
Yarı yapılandırılmış görüşme formu. 36
Gözlem formu. 37
Veri Toplama Süreci 40
Verilerin Analizi 40
Araştırmanın Geçerliği ve Güvenirliği 41
İnandırıcılık. 41
Aktarılabilirlik. 42
Tutarlık. 42
Teyit edilebilirlik. 42
Araştırmanın etiği. 43
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM 44
Bulgular 44
Yarı Yapılandırılmış Görüşmelere Ait Bulgular 44
Yarı Yapılandırılmış Gözlemlere Ait Bulgular 62
Sınıfın fiziksel ortamına ilişkin gözlemler. 65
Sınıf öğretmenlerinin derslerine ilişkin gözlemler. 67
BEŞİNCİ BÖLÜM 72
Sonuç ve Tartışma 72
1. Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi İçin En Uygun Olduğunu Düşündükleri Yöntem ve Teknikler ile Nedenlerine İlişkin Sonuçlar 72
2. Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde En Sık Kullandıkları Yöntem ve Teknikler ile Nedenlerine İlişkin Sonuçlar 73
3. Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Öğrencilerden Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Sonuçlar 76

4. Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Konulardan Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Sonuçlar 77
5. Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Zamandan Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Sonuçlar 78
6. Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Okul Dışı Etkinliklerin Gerçekleştirilme Sorunlarına İlişkin Sonuçlar 78
7. Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Araç-Gereçlerden Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Sonuçlar 79
8. Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Sınıfın Fiziksel Ortamından Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Sonuçlar 80
9. Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Öğrenci Velilerinden Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Sonuçlar 80
Öneriler 82
KAYNAKÇA 83
EKLER 88
EK 1. Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Kullandıkları Yöntemler ve Karşılaştıkları Sorunlara Yönelik Yapılan Çalışmalar 88
EK 2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu 91
EK 3. Gönüllü Katılım Formu 92
EK 4. İl Milli Eğitim Müdürlüğünden Alınan Onay Yazısı 93
EK 5. Etik Kurul İzni 94
EK 6. Gözlem Formu 95
ÖZGEÇMİŞ 96

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. *Görüşmenin Gerçekleştirildiği Katılımcı Dağılımı* 35
Tablo 2. *Gözlemin Gerçekleştirildiği Katılımcı Dağılımı* 36
Tablo 3. *Öğretmenlerle Yapılan Görüşmelere İlişkin Bilgiler* 37
Tablo 4. *Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Yapılan Yarı Yapılandırılmış Gözlemlere İlişkin Bilgiler* 39
Tablo 5. *Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi için En Uygun Yöntem ve Tekniklere İlişkin Görüşleri* 44
Tablo 6. *Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi için En Uygun Yöntem ve Tekniklerin Tercih Edilme Nedenlerine İlişkin Görüşleri* 46
Tablo 7. *Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde En Sık Kullandıkları Yöntem ve Tekniklere İlişkin Görüşleri* 48
Tablo 8. *Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde En Sık Kullandıkları Yöntem ve Tekniklerin Tercih Edilme Nedenlerine İlişkin Görüşleri* 49
Tablo 9. *Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Öğrenci Özelliklerinden Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Görüşleri* 51
Tablo 10. *Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Konulardan Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Görüşleri* 52
Tablo 11. *Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Zamandan Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Görüşleri* 54
Tablo 12. *Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Okul Dışı Etkinlikleri Gerçekleştirme ile İlgili Sorunlara İlişkin Görüşleri* 55
Tablo 13. *Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Araç-Gereçlerden Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Görüşleri* 58
Tablo 14. *Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Sınıfın Fiziksel Ortamından Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Görüşleri* 59
Tablo 15.*Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Öğrenci Velilerinden Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Görüşleri* 61
Tablo 16. *Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde En Sık Kullanılan Yöntem ve Tekniklere İlişkin Gözlemler* 62
Tablo 17. *Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Öğretmenlerden Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Gözlemler* 63

Tablo 18. *Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Dersi Öğretiminde Öğrencilerden Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Gözlemler* 64

KISALTMALAR DİZİNİ

MEB : Millî Eğitim Bakanlığı

NCSS : Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi

f : Frekans

Edt. : Editör

Akt. : Aktaran

BİRİNCİ BÖLÜM

Giriş

İnsanlar tarih boyunca içinde yaşadıkları toplumun bireylerini belirledikleri hedefler doğrultusunda yetiştirmeyi amaçlamıştır (Köstereliođlu, 2007). Toplumların bilgiye ulaşma ve bilgiyi kullanma yöntemleri, yaşadıkları dönemin kültürel, sosyal ve ekonomik özelliklerine göre değişiklikler göstermiştir (Sözer, 2013).

Hemen her bakımdan değişen ülke ve dünya koşullarında eğitim sistemleri ve eğitim programları da değişen bu süreçten etkilenmektedir (Genç & Eryaman, 2009). Bu durum eğitim sistemlerinin yeniden yapılandırılması yönünde bir takım çalışmalar yapılmasını gerekli kılmaktadır. Bu süreç toplumların yaşanılan dönemi anlayabilecek, "eğitilmiş insan" gücüne olan ihtiyaçlarını ön plana çıkarmıştır. Çağın gerektirdiği yeterliklere sahip nitelikli insan yetiştirme isteği bütün ülkelerin eğitim politikalarının öncelikli hedefi haline gelmiştir (Ekinci, 2010). Buna bağlı olarak çağdaş eğitim sistemleri bilgiyi olduğu gibi alan ve istendiğinde aynı şekliyle ifade eden bir anlayıştan ziyade; bilgiyi içselleştiren, günlük yaşamında kullanabilen ve bilgiyi pratiğe dönüştürebilen bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır.

Eğitim sistemlerinin unsurlarını öğrenci, öğretmen, öğretim materyalleri ve öğrenme-öğretme süreçleri oluşturmaktadır. Söz konusu unsurların herhangi birinde oluşan aksaklık ve eksiklik eğitimin niteliğini doğrudan etkileyecektir. Bu bağlamda eğitim sistemlerinin en temel unsurlarından biri olan öğretmenlerin öğretim sürecini (program, strateji, yöntem, teknik, araç-gereç vb.) etkili ve amacına uygun olarak kullanma sorumlulukları bulunmaktadır. Öğretmenin öğrenme-öğretme sürecinde yöntem ve teknikleri kullanma becerisi nitelikli eğitimin gerçekleştirilme düzeyini de artıracaktır (Yel, 2011). Başka bir deyişle öğrenilen bilgilerin kolayca unutulmaması ya da bilginin anlamlı ve kalıcı olması öğretmenin kullandığı yöntem ve tekniğin etkililiği ile yakından ilgilidir.

Problem Durumu

Formal eğitimin merkezi olan okul, sunmuş olduğu yeni fırsatlarla çocuğun daha geniş bir dünyaya açılmasını sağlar. Böylece öğrenciler okul sayesinde farklı insanlarla tanışarak yeni deneyimler kazanırlar (Kıroğlu, 2011). Eğitim sürecinin gerçekleştirildiği kurum olan okullarda uygulanması gereken programlar bulunmaktadır. Bu programlardan Eğitim programı, okul içi ve okul dışı etkinliklerden oluşurken, öğretim programı ise okul içindeki programları kapsamaktadır. Eğitim sürecine rehberlik eden öğretim programı; sosyal, kültürel ve ekonomik düzen içerisinde bireyin davranışlarını etkili bir biçimde geliştirmesi açısından

büyük öneme sahiptir (Daşcıoğlu & Şimşek, 2014). Öğretim programları kapsamında her dersin kendisine ait bir ders programı bulunmaktadır. Sosyal bilgiler dersi de bu öğretim programları arasında yer almakta ve bireyin toplumsallaşmasında önemli bir rol üstlenmektedir. Birçok bakımdan değişen dünya ve ülke şartlarında problemlerin çözümünde bilgiyi temel alan, etkin vatandaşlar yetiştirmek amacıyla sosyal ve beşeri bilimlerden elde ettiği bilgi ve yöntemleri birleştirerek kullanan bir öğretim programı olan sosyal bilgiler, öğrencilerin gerçek yaşamda karşılaşacakları karmaşık ve iç içe girmiş sorunlarıyla başa çıkabilmeleri için gerekli bilgi, beceri ve değerleri kazandırmayı amaçlayan bir ders olma özelliğine sahiptir (Öztürk, 2013). İlkokul ve ortaokul kademelerinde öğrencilerin önemli toplumsal olaylara ilişkin kararlar verme, akıl yürütme, vatandaşlık becerilerini geliştirme özelliklerinin sağlanmasında en etkili derslerden biri olan sosyal bilgiler dersinin öğretilmesinde, öğretmenlerin yeterli bilgi ve becerilerle donatılmasına gereksinim duyulmaktadır.

Öğretmenlerin, konuların özelliğine göre kullanacağı öğretim yöntem ve teknikleri, derslerin daha akıcı ve eğlenceli olmasını, zamanın daha etkili kullanılmasını sağlayabilir (Alkan, 2016). Çağdaş eğitimin gereklerine uygun hedefler belirlenmiş olsa da bu hedeflerin geleneksel yöntem ve tekniklerle gerçekleştirilmesi mümkün değildir. Bu süreçte öğrencilerin araştırmalarını, düşünmelerini, problem çözmelerini ve elde ettikleri bilgi ve beceriyi yapılandırıp yaşama aktarmalarını sağlayan yöntem ve teknikler kullanılmalıdır (Açıkgöz, 2003).

Her durum (kazanım, konu, öğrenci özellikleri vb.) için belirlenmiş tek bir öğretim yöntem ve tekniğinin olmadığı, öğretim yöntem ve tekniklerinin etkililiği konusunda yapılan araştırmalarda ortaya konmuştur. Derste kullanılacak yöntem ve tekniklerin belirlenmesinde etkili olan faktörler; öğretmen ve öğrencilerin özellikleri, hedefler/kazanımlar, konuların özelliği, maliyet, zaman ve fiziksel imkânlar olarak sıralanabilir (Erden, 1997; Yeşil, 2009).

Eğitim sistemlerinin en önemli unsuru olan öğretmenler, sistemin uygulayıcıları olarak öğretmenlik mesleğinin gereklerini yerine getirecek bilgi, beceri ve deneyime sahip olmalıdır (Kavcar, 2002). Bu nedenle öğretmenlerin söz konusu faktörleri dikkate alarak uygun yöntem ve teknikleri etkili bir şekilde kullanabilmesi eğitimin niteliği açısından oldukça önemlidir. Bu kapsamda araştırmanın problem durumu;

"Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde kullandıkları yöntem ve teknikler ile dersin öğretiminde karşılaştıkları sorunlar nelerdir?" şeklinde belirlenmiştir.

Alt Problemler

Yukarıda ifade edilen problem kapsamında aşağıdaki alt problemler oluşturulmuştur.

1. Sosyal bilgiler dersi için en uygun yöntem ve teknikler hangileridir, neden?
2. Sosyal bilgilerdersinde en sık kullanılan yöntem ve teknikler hangileridir, neden?
3. Sosyal bilgiler dersi öğretiminde öğrenci özellikleri ile ilgili sorunlar nelerdir?
4. Sosyal bilgiler dersi öğretiminde konular ile ilgili sorunlar nelerdir?
5. Sosyal bilgiler dersi öğretiminde zaman ile ilgili sorunlar nelerdir?
6. Sosyal bilgiler dersi öğretiminde okul dışı etkinlikleri gerçekleştirme ile ilgili sorunlar nelerdir?
7. Sosyal bilgiler dersi öğretiminde araç-gereçler ile ilgili sorunlar nelerdir?
8. Sosyal bilgiler dersi öğretiminde sınıfın fiziksel koşulları ile ilgili sorunlar nelerdir?
9. Sosyal bilgiler dersi öğretiminde öğrenci velileri ile ilgili sorunlar nelerdir?

Araştırmanın Amacı

Ülkelerin ekonomik, sosyal ve kültürel özellikleri eğitim sistemlerinin hedeflerini belirleyen önemli etkenler olarak kabul edilmektedir. Eğitim sistemlerinde belirlenen hedeflere ulaşabilmek için ise temel etkenlerinden biri alanında uzman, çağdaş yaşamın gerektirdiği bilgi, beceri ve deneyime sahip nitelikli öğretmenler yetiştirmektir. Bu süreçte öğretmenlerin mesleki anlamda nitelikli bir şekilde yetiştirilmesinin, öğrenme-öğretme sürecine olumlu anlamda katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Özellikle öğretmenlerin öğretim sürecini (program, strateji, yöntem, teknik, araç-gereçler vb.) etkili ve amacına uygun olarak yönetme becerilerini kazanmaları öğrenme-öğretme sürecine doğrudan etki edecek bir durum olarak görülmektedir.

Bu bakımdan araştırmada, eğitim ve öğretim faaliyetlerinin uygulayıcıları olan sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde kullandıkları yöntem ve teknikler ile dersin öğretiminde karşılaştıkları sorunların tespit edilmesi hedeflenmektedir.

Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi

Sosyal bilgiler dersi, çocuğun toplumsal varoluşunun gerçekleşmesinde ve etkili bir vatandaşlık bilinci kazanmasında oldukça önemli bir rol üstlenmektedir. Bireyin sosyalleşmesi olarak da ifade edebileceğimiz bu durum sosyal bilgiler dersinin etkili ve amacına uygun olarak yürütülmesini gerekli kılmaktadır. Dolayısıyla sosyal bilgiler eğitiminin niteliğini artıracak her türlü çalışma büyük önem arz etmektedir. Yapılan araştırma bu yönüyle önemlidir. Öğrenme-öğretme sürecinin etkili olabilmesi, sosyal bilgiler dersinde yer alan konular kadar bu derste uygulanan öğretim yöntem ve tekniklerinin yerinde ve etkili kullanılmasıyla sağlanabilir. Bu nedenle sınıf öğretmenlerinin kullandıkları öğretim yöntem ve tekniklerine ilişkin gerekli bilgi

ve beceriye sahip olmaları, bu dersin amacına uygun şekilde işlenmesi açısından gereklidir. Bu da, yapılan araştırmanın diğer bir önemini göstermektedir.

Ders sürecinde; dersin hedefleri/kazanımları, konu özellikleri, öğrenci özellikleri (ilgileri, gelişim özellikleri vb.), zaman ve fiziksel özellikler, maliyet ve öğretmenin yöntemi kullanma becerisi gibi faktörler öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanımını etkilemektedir (Küçükahmet, 1999).

Bu araştırmanın sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde kullandıkları yöntem ve teknikler ile dersin öğretiminde karşılaştıkları sorunların tespit edilmesine ışık tutacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma

- 2017-2018 eğitim öğretim yılı ile
- Muş ili merkez ilçesinde bulunan 6 ilkokul ile
- Muş ili merkez ilçe ilkokullarında görev yapan 12 sınıf öğretmeni ile
- 12 ilkokul 4.sınıf öğretmeni ile yapılan görüşmelerden ve aynı öğretmen grubu içerisinde yer alan dört sınıf öğretmeninin sınıfında yapılan gözlemlerden elde edilen verilerle sınırlıdır.

AraştırmanınVarsayımları

- Araştırmaya dâhil olan öğretmenlerin yarı yapılandırılmış görüşme formundaki soruları samimi ve gerçekçi bir şekilde yanıtladıkları,
- Araştırma sürecinde yapılan yarı yapılandırılmış gözlem esnasında, öğretmen ve öğrencilerin araştırmacının varlığından etkilenmedikleri,
- Araştırma sorularının sınıf öğretmenlerinin görüşlerini belirleyebilecek seviyede olduğu,
- Sınıf öğretmenlerinin yapılan gözlemler esnasında sınıf içinde doğal uygulamalarını yansıtacak şekilde davrandıkları,
- Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının gerekli bilgilerin elde edilmesi bakımından yeterli olduğu varsayılmıştır.

Tanımlar

Sosyal Bilgiler: Konu ve içeriğini sosyal bilim disiplinlerinden (tarih, coğrafya, sosyoloji, hukuk, ekonomi, siyaset, psikoloji vb.) alan, aynı zamanda insana ilişkin her türlü disiplin ve çalışma alanından yararlanma yoluna giden, ilköğretim çağındaki öğrencilere yaşam için gerekli bilgi, beceri, değer ve tutum kazandırmayı amaçlayan bir öğretim programıdır (Sever, 2015).

Öğretim Yöntemi: Öğrenme-öğretme sürecinde belirli bir hedefi gerçekleştirmek amacıyla, teknik, içerik ve araç gereçlerin birlikte ve birbiriyle ilişkili olacak şekilde kullanıldığı bir öğretme yoludur (Nas, 2000).

Öğrenme-Öğretme Süreci: Öğrencilerin hedefe ulaşması için geçirmeleri gereken öğrenme yaşantılarını sağlayacak uyarıcıların düzenlenmesi ve işe koşulmasıdır. Bu düzenleme, gerekli olan strateji, yöntem-teknik, araç-gereçleri her türlü etkinlikler ile fiziki düzenlemeleri kapsar (Fidan, 2012).

İKİNCİ BÖLÜM

Kuramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar

Sosyal Bilgilerin Tanımı ve Kapsamı

"Sosyal Bilgiler" kavramı ilk olarak 1916 yılında ABD'de Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS) tarafından kabul edilmiştir. Konsey sosyal bilgiler kavramını insana dair bilgiler olarak tanımlamıştır (Köstüklü, 2001). Sosyal bilgiler bireyin toplumsallaşmasını sağlamak amacıyla tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, arkeoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilim disiplinlerini ve vatandaşlık bilgisi konularını aktaran, öğrenme alanlarını bir ünite altında birleştiren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışını esas alarak oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir (MEB, 2005).

Sosyal bilgiler kavramı, sosyal bilimlere dayalı olarak oluşturulan ünite veya temaları kapsayan programı ifade etmek için kullanılır. Bu yönüyle sosyal bilgiler, Türkçe, fen bilgisi ve matematik gibi terimlere benzer. Fen bilgisinin fen bilimlerine dayanması gibi sosyal bilgiler de sosyal bilimlere dayanır (Sağlamer, 1980).

Bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere sosyal bilim disiplinleri sosyal bilgilerin temel kaynağını oluşturur. Tarih, hukuk, psikoloji, coğrafya, ekonomi, felsefe, sosyoloji, eğitim gibi sosyal içerikli ve her biri kendi içerisinde bir bilim olan bu disiplinlerin belli içeriklerinden de sosyal bilgiler oluşmaktadır. Bu kapsamda sosyal bilgiler öğretimini; "Sosyal bilimler ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan, basitleştirilmiş, düzenlenmiş bilgiler ve konular toplamı" şeklinde tanımlamak mümkündür (Akdağ, 2009).

Aykaç (2007)'a göre ise sosyal bilgiler dersi yaşadığımız toplumun özelliklerini, sağlıklı insan ilişkilerini, vatandaşlık bilincini, millî ve evrensel değerleri öğrencilere aktarmayı amaçlayan ve bu anlamda bireyin toplumsallaşmasına katkı sağlayan temel derslerden biridir. Bu bakımdan sosyal bilgiler dersi bireyin toplumsal varoluşunun gerçekleşmesinde, olumlu kişilik özelliklerine sahip üretken ve verimli bir insan olarak yetişmesinde çok önemli bir yere sahiptir.

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın Özel Amaçları

Sosyal bilgiler dersinin amaçları incelendiğinde; öğretim programında 18 amaca yer verildiği görülmektedir (MEB, 2018). Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile öğrencilerin;

- Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, milli bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri,
- Atatürk ilke ve inkılaplarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrayıp demokratik, laik, milli ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmaları,
- Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilmeleri,
- Türk kültürü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak milli bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri,
- Yaşadığı çevre ve dünyanın genel özelliklerini tanıyarak insan ve çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekânı algılama becerilerini geliştirmeleri,
- Doğal çevrenin ve kaynakların sınırlılığının farkına varıp çevre duyarlılığı içerisinde doğal kaynakları korumaya çalışmaları ve sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip olmaları,
- Doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yollarını bilen bireyler olarak eleştirel düşünme becerilerine sahip olmaları,
- Ekonominin temel kavramlarını anlayarak kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde milli ekonominin yerini kavramaları,
- Çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli ve saygın olduğuna inanmaları,
- Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algılamaları,
- Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini bilinçli kullanmaları,
- Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetmeleri,
- Toplumsal ilişkileri düzenlemek ve karşılaştığı sorunları çözmek için temel iletişim becerileri ile sosyal bilimlerin temel kavram ve yöntemlerini kullanabilmeleri,
- Katılımın önemine inanmaları, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için görüşler belirtmeleri,
- İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçlerini ve günümüz Türkiye'si üzerindeki, etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenlemeleri,
- Milli, manevi değerleri ile evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri,

- Ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeleri,
- Özgür birer birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varması amaçlanmaktadır.

Yukarıda belirtilen amaçlara genel olarak bakıldığında; Sosyal Bilgiler Programı'nda nasıl bir vatandaş yetiştirileceğinin sınırları çizilmektedir. İçeriğini sosyal bilimler ve beşeri bilimlerden alan sosyal bilgiler dersi öğretim programının öncelikle etkili ve üretken vatandaşlar yetiştirmeyi amaçladığı söylenebilir. Milli ve evrensel değerleri benimseyen, her türlü gelişim ve değişime açık, sorumluluk almaktan kaçınmayan bireyler yetiştirmeyi amaçlayan programın içeriğinde davranışçı anlayıştan tümüyle uzaklaşılmadığı, yapılandırmacı anlayışın ise değişik biçimlerde vurgulandığı görülmektedir.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Yapısı

Bilginin hızla arttığı ve yayıldığı günümüzde, değişim ve gelişim kaçınılmaz bir hal almaktadır. Bu durum toplumu ve bireyleri etkilemektedir. Eğitim programlarındaki değişiklikler ülkemiz için de geçerliliğini korumuş ve 2018'de birtakım güncellemelere ve yeniliklere gidilmiştir. Bu değişiklikler Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda da olmuştur.

2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ilköğretim 4, 5, 6 ve 7.sınıflarında;

- Birey ve Toplum,
- Kültür ve Miras,
- İnsanlar, Yerler ve Çevreler,
- Bilim, Teknoloji ve Toplum,
- Üretim, Dağıtım ve Tüketim,
- Etkin Vatandaşlık,
- Küresel Bağlantılar,

şeklinde yedi öğrenme alanı çerçevesinde yeniden yapılandırılmıştır. Öğretim programının içeriği burada belirtilen öğrenme alanlarına göre düzenlenmiştir (MEB, 2018).

2005 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında "vizyon" ifadesi kullanılırken 2018 Sosyal Bilgilerdersi öğretim programında vizyona karşılık gelebilecek "Programın temel felsefesi" ifadesine yer verilmiştir. Sosyal bilgiler dersi 2018 program yaklaşımı 2005 yılı program yaklaşımı ile benzerlik göstermektedir. Bu kapsamda her iki yıldaki programlarda öğrenci merkezli, toplu öğretim ve tematik yaklaşımın benimsendiği görülmektedir. Yeni programın hedefleri 2005 programı ile karşılaştırıldığında her ikisinde de 17'şer hedefin yer aldığı, 2005'teki 3 hedefin kaldırıldığı, 2018 programına farklı 3 hedefin eklendiği tespit edilmiştir. 2005 programında 4, 5, 6 ve 7.sınıflarda toplam 174 olarak belirlenen kazanım sayısı,

yeni programda 4, 5, 6 ve 7.sınıflarda toplam 136 olarak belirlenmiştir. Genel anlamda 2005 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı 9 öğrenme alanı kapsamında oluşturulurken yeni programın tamamının 7 öğrenme alanından oluşturulduğu görülmektedir. Bu öğrenme alanlarından 6 tanesinin 2005 programındaki isimlerle yer aldığı, ”Etkin Vatandaşlık” adı altında yeni bir öğrenme alanı belirlendiği görülmektedir.

2005 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programındaki ünitelere yeni öğretim programında yer verilmediği, 7 öğrenme alanının ünite yerine de kullanılarak oluşturulduğu görülmektedir. Yine 2005 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan toplam 15 beceriden 13'ünün 2018 öğretim programında yer aldığı, toplamda 22 beceriye yer verildiği, ”Yaratıcı Düşünme” ve "Bilgi Teknolojilerini Kullanma" becerilerinin kaldırılarak 9 yeni becerinin programa dahil edildiği görülmektedir. Öğretim programlarında yer alan ara disiplinlere bakıldığında 2005 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında 8 ara disipline yer verilirken 2018 yılında ise ara disiplin anlayışının terk edildiği görülmektedir. 2005 programında yer alan toplam 20 değerin 14'ünün olduğu gibi yeni programda yer aldığı, 6 değerin kaldırıldığı, 2018 programında ise toplam 27 değere yer verildiği ve 13 yeni değerin programa dahil edildiği görülmektedir. 2005 programında yer alan kazanımlar 4 yıl boyunca ayrıntılı olarak listelenirken, 2018 programında ise kavramlarla ilgili olarak sadece kavram öğretiminin önemine vurgu yapılmakla yetinilmiştir.

Atatürkçülük ile ilgili konu ve açıklamalar 2005 programında bir başlık halinde yer alırken yeni programda Atatürkçülük konularına ayrıca bir başlık altında yer verilmediği görülmektedir. Bunun yerine sadece 6 ve 7. sınıflarda ikişer kazanımda yer verilmiştir. Öğrenme-öğretme süreçleri ile ilgili olarak 2005 programında ayrıntılı açıklamalar dikkat çekerken yeni programda ise program kitabının 8.sayfasında "Öğretim programının uygulanmasında dikkat edilecek hususlar" başlığı altında 14 madde şeklinde verilmiştir. 2005 programında her kazanım için ayrı ayrı etkinlik örneklerine yer verilirken yeni programda etkinlik örneklerine yer verilmemiştir. 2005 programında her kazanım ve etkinlik örneği için ayrı ayrı açıklamalar yapılırken yeni programda bazı kazanımların açıklamalarına yer verilmiştir. Son olarak değerlendirme ile ilgili program kitabında 4, 5 ,6 ve 7.sınıflar için toplam 37 sayfalık açıklama yer alırken yeni programda 2 sayfaya yakın açıklama yer almıştır.

2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda öğrenme alanları belirlenirken ABD Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'ndan yararlanıldığı fakat öğrenme alanları ve içeriklerin oluşturulmasında sosyal ve kültürel özelliklerimizin dikkate alındığı görülmektedir. Dolayısıyla, NCSS ile ortaya çıkan disiplinler arası anlayış 2005 yılında ülkemiz tarafından da uygun görülerek uygulanmaya başlanmıştır. Son olarak 2018 yılında yapılan bazı düzenlemelerle bu anlayış sürdürülmüştür.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Vizyonu

2018 yılı Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı, 2005 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer verilen "vizyon" ifadesi yerine "Programın temel felsefesi" ifadesine yer vermiştir. Yeni programın temel feldefesi;

> *21. Yüzyılın çağdaş, Atatürk İlkeleri ve İnkılaplarını benimsemiş, Türk kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren),sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmektir* (MEB, 2018, s.48).

Günümüz dünyasında bireysel, toplumsal ve ekonomik alanda yaşanmakta olan değişim ve gelişim tüm ülkelerde olduğu gibi ülkemizi de etkilemektedir. Bu bağlamda 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Vizyonu'nun; Atatürk ilkelerine bağlı, millî değerleri benimseyen, insan haklarına saygılı, etkin ve üretken vatandaşlar yetiştirmeyi hedeflediği söylenebilir. Bununla birlikte bilgiyi üreten, deneyimlerine göre yorumlayan, sorumluluklarının bilincinde, tek başına karar alma kapasitesine sahip bir nesil yaratma amacı da programın temel felsefesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan Belli Başlı Yöntem ve Teknikler

Bu başlık altında ilgili alanyazında yer alan tüm öğretim yöntem ve tekniklerine yer verilmesinden ziyade; sosyal bilgiler ile ilgili mevcut yayınlarda çoğunlukla kullanılması tavsiye edilen ve dersin yapısına uygun olduğu düşünülen öğretim yöntem ve tekniklerine yer verilmiştir.

Yöntem ve teknik kavramları zaman zaman birbirlerinin yerine kullanılsa da anlam bakımından birbirlerinden farklıdır (Yeşil, 2009). Yöntem, belirli bir hedefi gerçekleştirmek için, teknik, içerik ve araç gereçlerin birlikte ve birbiriyle ilişkili olacak şekilde kullanıldığı bir öğretme yoludur. Diğer bir deyişle yöntem, öğrencilere kazandırılması istenilen davranışların nasıl gerçekleştirileceğiyle ilgilidir. Öğrenme-öğretme sürecinde kullanılan öğretim yöntemi genellikle, öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyeleri, ders araç-gereçleri ve tüm öğrenme yaşantıları göz önünde tutularak belirlenen ve izlenen yol şeklinde ifade edilmektedir (Büyükkaragöz & Çivi, 1999; Demirel, 2006; Nas, 2000). Eğitimde amaçlara ulaşabilmek, uygun yöntemlerin seçilip etkili biçimde kullanılmasıyla sağlanabilir. Yöntemin uygulanma

biçimi olarak ifade edilen teknik ise araç ve gereçlerin kullanılmasında, etkinliklerin gerçekleştirilmesinde izlenen özel bir yol şeklinde tanımlanabilir. Dolayısıyla öğretim yöntemi, öğrenme-öğretme sürecinin planlanması, öğretim tekniği ise bu planlamanın uygulanmasını sağlamak için izlenen yol olarak ifade edilebilir (Demirel, 2006; Nas, 2000).

Öğretmen, öğrenci ve konuların özelliği gibi birçok faktörden etkilenen öğretim yöntem ve teknikleri ile ders daha akıcı olabilir, eğlenceli hale gelebilir ve zamandan tasarruf sağlanabilir (Alkan, 2016). Bayındır (2008)'a göre öğrenci başarısına etki eden önemli faktörlerden biri de öğrenme öğretme ortamlarında farklı yöntem ve tekniklerin amacına uygun bir şekilde kullanılmasıdır. Dolayısıyla her öğretmen uygulayacağı öğretim yöntem ve teknikleri hakkında yeterli donanıma ve bilgiye sahip olmalıdır.

Öğrenme-öğretme etkinliklerinde belirlenen hedeflere ulaşabilmek için birçok yöntem ve teknik geliştirilmiştir. Öğretim yöntem ve tekniklerinin uygulanabilmesi için gerekli olan şartlar birbirinden farklıdır. Etkili bir öğretimin gerçekleşmesi öğretmenin kendisine, öğrenci özelliklerine, konuların yapısına, zamana ve kazandırılmak istenen davranışlara en uygun olan yöntem ve teknikleri seçmesine bağlıdır (Fidan & Erdem, 1998).

Öğretmenlerin öğretim yöntem ve tekniklerine ilişkin gerekli bilgi ve beceriye sahip olmaları etkili bir öğretimin gerçekleşeceği anlamına gelmez. Dolayısıyla öğretmenlerin, yöntem ve teknikleri nerede, nasıl ve ne zaman kullanması gerektiğini de iyi bilmesi gerekir.

Öğretim yöntem ve tekniklerinin etkililiği konusunda yürütülen çalışmalar tüm öğrenmeler için gerekli, yeterli tek bir öğretim yöntem ve tekniğiinin olmadığını ortaya koymaktadır. Öğretim yöntem ve tekniklerinin etkililiği öğretmene, öğrenci özelliklerine (ilgi, ihtiyaç, öğrenci sayısı vb.), belirlenen hedeflere ve konu alanına göre değişmektedir. Dolayısıyla öğretmenlerin yöntem ve teknikleri etkili kullanma becerilerine sahip olması ve konuların özelliğine uygun yöntem ve teknikler seçmesi gerekmektedir (Çelikkaya & Kuş, 2009).

İyi bir öğretim sağlamak, konu alanında yeterli olmakla birlikte konunun öğretiminde kullanılan yöntem ve tekniklerin etkili kullanılmasını da gerektirmektedir. Sosyal bilgiler dersinde belirlenen hedeflere ulaşabilmek için öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde kullandıkları öğretim yöntem ve tekniklerini bilmeleri, konu ve öğrenci özelliklerine göre bu yöntem ve teknikleri kullanmaları gerekir. Bu açıklamalar doğrultusunda Erciyeş (2007) yapmış olduğu çalışmada öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanılmasında; her yöntem ve tekniğin kendine göre olumlu ve olumsuz taraflarının olduğuna, uygun yer ve zamanlarda kullanılması gerektiğine, öğretmenin yöntem ve teknikleri etkili kullanma becerisi ölçüsünde başarılı olabileceğine, öğretim sürecinde öğrencilerin birden çok duyu organına hitap eden

yöntem ve tekniiklere yer verilmesi gerektiğine vurgu yapmıştır. Bu kapsamda öğrenme-öğretme sürecinde kullanılan öğretim yöntem ve teknikleri, tüm derslerde olduğu gibi sosyal bilgiler dersinde de belirlenen hedeflere ulaşılmasında büyük önem taşımaktadır. Alanyazın incelemesi sonucunda sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde kullandıkları öğretim yöntem ve teknikleri belirlenerek açıklanmaya çalışılmıştır.

Anlatım.

Anlatım yöntemi, öğretim etkinliklerinin gerçekleştirilmesinde kullanılan geleneksel yöntemlerden biridir. Ders sürecinde öğretmenler tarafından sıklıkla başvurulan yöntemlerin başında gelen anlatım yöntemi, dersin amaçlarına kolay ulaşması ve okul imkânlarının yetersiz olduğu durumlarda öğretmenler tarafından özellikle tercih edilen bir yöntemdir (Şahin & Güven, 2016). Sözel bir ders olan sosyal bilgiler dersinde her ne kadar anlatım yönteminin kullanılması uygun gibi görünse de, anlatım yönteminin tek başına kullanılması öğrenme-öğretme etkinliklerinde belirlenen hedeflere ulaşılmasında bir takım sorunlar yaratabilir. Sosyal bilgiler dersinde anlatım yönteminin sıklıkla kullanıldığını ifade eden Erdoğdu (2010) bu durumun ders saatlerinin yeterli olmaması, yeterli araç gerecin olmaması, öğrenci sayısının fazla olması ve öğretmenlerin bazı yöntem ve teknikler ile ilgili yeterli bilgi ve beceriye sahip olmamasından kaynaklandığını ifade etmektedir. Bu kapsamda anlatım yönteminin yeterli araç gereçlerle desteklendiğinde ve gerektiği yerde gerektiği kadar kullanıldığında etkili olabileceğini söylemek mümkündür. Kabapınar (2012) ve Savaş (2007) ise bu açıklamalara benzer nitelikte; öğretmenin, anlatımını jest ve mimiklerle desteklemesi, diğer yöntemlerle birleştirmesi, ders konusunu güncel olaylarla ilişkilendirmesi, anlatımına canlılık ve enerji katmasının öğrencilerin derse karşı dikkat süresini artırdığını ifade etmiştir. Bu kapsamda sosyal bilgiler dersindeki maliyet ve okulun yönetiminden kaynaklanan sorunların öğrenci merkezli yöntemlerin kullanılmasına engel teşkil ettiği, bu durumun ise öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde anlatım yöntemine sıkça başvurmalarına neden olduğu ve bu durumun da öğrencileri ders sürecinde pasifleştirdiği görülmektedir (Doğan, 2016).

Ayrıca anlatım yönteminin kalabalık öğrenci gruplarına bilgi aktarılmasında oldukça kullanışlı olduğu ve yine bu yöntemin diğer yöntemlere oranla daha az emek, zaman ve masraf gerektirdiği bilinmektedir. Öğretim sürecinde konuların tekrar edilmesi ve belirli bir düzene göre sunulması bakımından sıklıkla kullanılan bu yöntem, diğer yöntemlerle desteklendiğinde öğrencilerin dikkat süresinin artmasını sağlar. Anlatım yönteminin bu olumlu özelliklerinin yanı sıra bazı sınırlılıkları da bulunmaktadır. Öğretmen merkezli bir yöntem olan anlatım yönteminde süre uzadıkça öğrencilerin kontrolünü sağlamak güçleşir. Ayrıca öğrencilerin düşüncelerini açıklamasına olanak vermeyen bir yöntem olması, yaratıcı düşüncelerin ortaya

çıkmasına engel olur. Dolayısıyla öğrencilerin bilgiyi pasif olarak elde etmesi, bilgiyi kısa zamanda unutmalarına neden olurken aynı zamanda üst düzeydeki amaçların gerçekleştirilmesinde yetersiz kalır (Ata, 2007; Büyükkaragöz & Çivi, 1999; Nas, 2000).

Soru-cevap.

Soru-cevap yöntemi, bir konuya yönelik hazırlanan soruların öğrencilere sorulması ve öğrencilerden alınan cevapların değerlendirilmesi esasına dayanır. Bu yönteme göre konular, öğretmen tarafından sorulan sorulara öğrencilerin cevap vermesi şeklinde işlenmektedir. Bu bakımdan soru sormak öğrenme-öğretme sürecinin önemli bir parçasıdır. Çünkü öğretim sürecinin paydaşı olan öğretmen ve öğrencilere mevcut bilgileri kurma, kullanma ve bu bilgileri genişleterek yeni fikirler üretme olanağı sağlar (Filiz, 2002). Soru-cevap yönteminin sosyal bilgiler öğretiminde en fazla kullanılan öğretim yöntemlerinden biri olduğunu ifade eden Bektaş (2004) bu yöntemin sosyal bilgiler dersinde tartışma ve anlatım yöntemiyle birlikte kullanıldığında, öğrencilerin derse katılımına katkı sağladığına ve öğrenci seviyelerinin belirlenmesinde etkili olduğuna vurgu yapmıştır. Aktif öğrenmeyi sağlayan, dersin amacına ulaşıp ulaşmadığını belirleyen ve öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştiren bir yöntem olan soru-cevap yönteminde, soruların uygun biçimde sorulması öğrenciyi zihinsel açıdan aktifleştirirken, aynı zamanda aktif öğrenmeye ve aktif düşünmeye de sevk eder (Açıkgöz, 2006; Somuncuoğlu & Yıldırım, 1998; Yaşar & Gültekin, 2012). Bu nedenle gerek 2005 yılı öğretim programlarının gerekse yenilenen öğretim programlarının öğretiminde önemli bir unsur olan üst düzey düşünme becerilerinin geliştirilmesi, öğrencilere uygun soru türlerinin sorulması ve cevapların da amaç doğrultusunda irdelenmesiyle mümkündür. Ancak Akyol, Yıldırım, Ateş ve Çetinkaya (2013) yapmış oldukları çalışma ile öğretmenlerin amacına uygun şekilde soru soramadıklarını tespit etmişlerdir. Bu açıdan bakıldığında soru-cevap yönteminin etkili olabilmesi ve amacına ulaşabilmesi için uzman uygulayıcıların olması önemli bir gereksinimdir.

Soru-cevap yönteminin olumlu özelliklerinin yanı sıra bazı sınırlılıkları da bulunmaktadır. Uzun bir süre soru sormak ve cevap istemek öğrencilerin sıkılmasına neden olabilir. Anlatım yöntemine oranla daha fazla zaman alan bir yöntem olan soru-cevap yöntemi, soruları doğru bir şekilde cevaplayamayan öğrencilerde özgüven kaybına neden olur. Ayrıca soruların önceden hazırlanmaması yeterli verimin elde edilmemesine neden olurken, bu yöntemin kalabalık sınıflarda uygulanması tüm öğrencilerin söz hakkı almamasına neden olur (Küçükahmet, 1999; Nas, 2000; Yaşar & Gültekin, 2012).

Tartışma.

Sosyal bilgiler öğretiminin sözel bir ders olması yorum odaklı bir ders olmasını da beraberinde getirmektedir. Bu kapsamda tartışma yöntemi sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin düşünme becerilerinin gelişmesinde önemli rol üstlenmektedir. Parlak (2011) da yapmış olduğu çalışmada tarih derslerinde uygulanan küçük grup tartışmalarının öğrencilerin demokratik düşünme becerilerini geliştirdiğini tespit etmiştir. Bu ve buna benzer etkinliklerin yapılması öğrencilerin tarihsel ve toplumsal olaylara yönelik yorum yapma ve karar verme becerilerine katkı sağladığı düşünülmektedir. Tartışma yöntemi, öğretmenin kontrolünde, öğrencilerin derse etkin katılımını sağlayan, öğrencilerin bir konu üzerinde tartıştığı ve problemlere olası çözüm önerilerinin getirildiği bir yöntemdir (Güngördü, 2001; Sözer, 2003). Ayrıca sosyal bilgiler dersinde yeni işlenecek konuya ön hazırlık yaparken ya da öğrencilerin bilgi ve fikir paylaşımında bulunmaları amacıyla da kullanılan bu yöntem, bir sorunun çözülmesi ya da analitik düşünülmesi istenildiğinde de kullanılmaktadır (Alkan, 2016). Bu kapsamda Tokdemir (2013) yapmış olduğu doktora tezinde tartışma yönteminin sosyal bilgiler ve tarih öğretiminin amaçları dikkate alındığında etkili vatandaş yetiştirilmesi ve öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerinin geliştirilmesinde önemine vurgu yapmaktadır.

Her yöntemde olduğu gibi tartışma yönteminin uygulanması sırasında ve sonrasında dikkat edilmesi gereken hususlar bulunmaktadır. Yöntemin uygulanması sırasında öğretmen süreci kontrolü altına almalı, öğrencilerin belirli bir disiplin içerisinde fikirlerini açıklayabilmelerini sağlamalıdır. Tartışmanın amacı öğrencilere açık ve anlaşılır biçimde ifade edilmelidir. Tartışma sırasında dikkatin dağılmaması için öğrencilere konuyla ilgili sorular sorulmalıdır. Tartışmaya öğrencilerin tamamının katılımı söz konusu olduğundan bu yöntem, küçük gruplara uygulanmalıdır. Dolayısıyla sınıf mevcudunun kalabalık olması bu yöntemin etkili kullanılmamasına neden olabilir. Bu nedenle öğretmen gerektiğinde öğrencileri küçük gruplara ayırmak suretiyle etkin katılımı sağlayabilir. Bu yöntemde öğrenciler birbirleriyle yoğun bir etkileşime girerek derse aktif olarak katılırlar. Bu bakımdan tartışma yöntemini soru-cevap yönteminden ayırmak gerekir. Soru-cevap yönteminde öğretmen ile öğrenciler arasında bir etkileşim söz konusuyken, tartışma yönteminde öğrencilerin birbirleriyle de yoğun bir etkileşimi söz konusudur (Büyükkaragöz & Çivi, 1999; Fidan & Erden, 1998). Bununla birlikte tartışmaların sonunda yapılan tartışmanın bir değerlendirmesi yapılmalıdır. Değerlendirme yapılırken tartışılan konu ele alınarak tartışmanın sürdürülmesini engelleyen sorunlar belirlenir ve bu sorunların önlenmesine yönelik neler yapılabileceği tespit edilir (Tokdemir, 2013).

Bu açıklamalar doğrultusunda tartışma yönteminin, uygulama sürecinde teoride ifade edildiği gibi işlemediği ve ders sürecinde bazı problemler yaşanabileceği görülmektedir.

Dolayısıyla öğretmenin tartışma yöntemini uygularken birçok faktörü göz önünde bulundurması gerekmektedir.

Gezi gözlem.

Sosyal bilgiler dersinin içeriğine bakıldığında doğal ve sosyal çevre konularını kapsayan bir ders olduğu anlaşılmaktadır. Bu bakımdan sınıf dışı etkinlikleri kapsayan bir yöntem olan gezi gözlem sosyal bilgiler dersinde kullanılması gereken bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğrenme–öğretme sürecinde özellikle okul dışı etkinliklerin gerçekleştirilmesinde kullanılan bu yöntem; belirlenmiş bir plan dâhilinde öğrencilerin gerçek yaşamda yer alan, eğitim ortamlarına getirilemeyen olayları, olguları, nesneleri, araçları ve insanları incelemelerine ve anlamalarına olanak sağlarken aynı zamanda öğrencilerin çok sayıda duyu organına hitap ederek anlamlı ve kalıcı öğrenmenin gerçekleşmesini sağlar (Cin, 2005). Bununla birlikte öğretim etkinliklerinin belirlediği hedeflere ulaşmasında oldukça önemli bir yere sahip olan gezi gözlem yöntemi bazı nedenlerden dolayı yeterince uygulanamamaktadır. Nitekim Akgül (2006)'ün yapmış olduğu çalışmada sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde gezi gözlem yöntemini yeterince kullanmadıkları tespit edilmiştir. Sınıflardaki öğrenci sayısının fazla olması, zaman ve ekonomik yetersizlikler ve çevre koşullarının uygun olmaması gibi faktörler bu durumun nedenleri arasında gösterilmiştir. Okulun kapısını yaşama açarak okul ve çevre arasında güçlü bir bağ kuran bu yöntem aynı zamanda öğrencilere birlikte çalışmanın kural ve ilkelerini öğretirken öğrencilerin teoride bildiklerini uygulamalarına da olanak sağlar. Gezi gözlem yönteminin bu olumlu özelliklerinin yanı sıra bazı sınırlılıkları da bulunmaktadır. İyi bir planlamanın yapılmadığı gezi gözlem yönteminde zaman etkili kullanılamaz. Gerekli tedbirlerin alınmaması durumunda istenmeyen sorunlara ve kazalara neden olabilir. Ayrıca öğrenci sayısının fazla olduğu gezilerde istenen başarı sağlanamaz. Dolayısıyla iyi planlanmayan bir gezi gözlem etkinliği başka öğretmenleri bu yöntemi kullanmaktan vazgeçirebilir ve okul yönetiminin olumsuz kanaate varmalarına neden olabilir (Açıkgöz, 2006; Demir, 2007; Nas, 2000; Yel & Yıldırım, 2011).

Bu bilgilerden yola çıkarak gezi gözlem yönteminin planlı, amaçlı bir etkinlik olduğunu, okuldaki öğrenme-öğretme faaliyetlerini desteklediğini ve öğrencilerin ilgisini dış dünyaya çekerek sosyal ve doğal çevreleri ile ilgili anlamlı ve kalıcı öğrenmelerine katkı sağladığını söyleyebiliriz.

Örnek olay.

Örnek olay yöntemi farklı araştırmacılara göre değişik şekillerde tanımlanmıştır. Bu tanımlardan birinde örnek olay; gerçek yaşamda karşılaşılan ya da karşılaşılma ihtimali olan bir sorunun elde edilen bilgiler ışığında sınıf ortamında nesnel ve geçerli verilerle analizini

sağlayan bir yöntem şeklinde ifade edilmektedir. Bir başka açıklamada örnek olay; herhangi bir olay veya durum hakkında öğrencilerin karar verme, seçme ve hedefe ulaşma becerilerine katkı sağlayan öğrenci merkezli bir öğretim yöntemi olarak tanımlanmaktadır (Cin, 2005; Tan, Kayabaşı & Erdoğan, 2002). Aydın (2001)'a göre ise örnek olay; bir olayın, bir problemin yazılı, sözlü ya da görsel olarak öğrencilere aktarılması ve öğrencilerin tartışarak çözüm ve önerilerde bulunması temeline dayanan bir yaklaşım olarak ifade edilmektedir. Araştırmacıların ifade ettikleri örnek olay tanımları incelendiğinde, bunların ortak özelliklerinin gerçek yaşamdan alınan problem durumlarına olası çözüm yolları aranması ve bu sayede öğrencilerin birtakım becerilerini çeşitli açılardan geliştirmesini sağladığı, ayrıca gerçek yaşamdan aldığı olay ve olgular yazılı, sözlü ve görsel olarak ele alındığında sınıfta öğrencilerin dikkatini daha fazla çekici hale getireceği söylenebilir.

Bu kapsamda örnek olay yöntemi öğrencilerin ilgisini çeken, güncel, işlenen konuyla ilişkili ve öğrenci seviyesine uygun özellikler taşımalıdır. Öğrenciler bilgi birikimlerini kullanarak böyle bir olayla gerçek yaşamda karşılaşmış gibi düşünce geliştirirler (Akgün, 2001; Sönmez, 1997).

Bilen (2010)'e göre güncel olaylara ilişkin bir örnek olay yazmak iyi bir planlama gerektirir. Bütünlüğün sağlanamadığı bir örnek olay öğrencilerin olay ve kişiler arasında bağ kuramamasına ve derse katılmamasına neden olabilir. Tüm öğrencilere tartışma ortamı sağlayan bu yöntem, öğrencilerin problem çözme yeteneğini ve yaratıcı düşünmelerini geliştirirken anlamlı ve kalıcı öğrenmelerini de sağlar. Ayrıca öğrencilerin grup halinde çalışmasına ve başka materyallerden de (ders kitabı dışında) yararlanmasına olanak sağlar.

Beyin fırtınası.

Günümüz dünyasının gittikçe karmaşık bir hal alması, eğitim sistemlerinin öğrencilere kazandırması gereken nitelikler arasında yaratıcı düşünme ve problemlere çözüm bulma becerilerini ön plana çıkarmaktadır. Bu becerilerin öğrencilere kazandırılması için öğrenme-öğretme etkinliklerinde kullanılan yöntemlerden biri de beyin fırtınası tekniğidir.

Beyin fırtınası tekniği uygulanırken; öncelikle yapılacak tartışmanın amacı açıklanmalı ve sorun tanımlanmalıdır. Daha sonra öğrencilerin ifade ettikleri tüm çözüm yolları eleştirilmeden ve tartışılmadan tahtaya yazılmalıdır. Süreç boyunca öğrenciler sınırsız düşünmeye teşvik edilmelidir. Öğrencilerin fikirlerinde nitelikten ziyade nicelik aranmalıdır. Bu durum öğrencilerin çok sayıda yeni fikir ve düşünce geliştirmelerine olanak sağlar. Tartışma sonunda, elde edilen düşünceler değerlendirilerek en uygun çözüm yolu bulunmaya

çalışılmalıdır. elde edilen sonuçlara göre tartışmanın devam edilip edilmeyeceğine karar verilmelidir (Bilen, 2010; Saban, 2002).

Öğrencilerin bir problem ya da ilgi çekici bir konu hakkındaki düşüncelerini herhangi bir sınırlama ve bilimsellik gibi endişelere kapılmadan özgürce ifade etmelerine olanak sağlayan bir yöntem olan beyin fırtınasında, öğrenciler hayal güçlerini ve yaratıcılık özelliklerini kullanarak sınırsız düşünce üretme özgürlüğünü kullanabilirler (Özden, 2000;Sönmez, 1997). Kısa (2007) sosyal bilgiler 6.sınıf dersinde beyin fırtınası tekniğinin etkililiği üzerine yapmış olduğu çalışmasında öğretmenlerin bu yöntemi yeterince kullanmadıklarına vurgu yapmıştır. Kalabalık sınıflarda uygulanmasının yöntemin etkili olmamasına neden olduğu ifade edilen çalışmada öğretmenlerin beyin fırtınası tekniğini iyi bilmeleri ve uygulama becerilerine sahip olmaları gerektiğine vurgu yapmıştır. Bu çalışma sonucunu destekler nitelikte Taşpınar (2005) uygulama sırasında çok fazla görüşün ortaya çıkması ve her düşüncenin yazılma zorunluluğunun bu yöntemin kalabalık sınıflarda uygulanmasını zorlaştırdığını ve yöntemin etkili kullanılabilmesi için öğrenci sayısının az olması gerektiğini ifade etmiştir. Dolayısıyla yöntemin uygulanması sürecinde yaşanan bu zorlukları ortadan kaldırmak ve faydalarını ön plana çıkarmak için öğrenci sayısının az olması, öğrencilerin ifade ettiği fikirlerin eleştirilmemesi, özgürce düşünmelerinin desteklenmesi ve değerlendirme aşamasında not tutan birinin olması son derece önemlidir (Yaşar & Gültekin, 2012).

Drama.

Herhangi bir konuyu, gönüllülük esasına dayalı olarak bir grupla ve grup içerisindeki kişilerin kendi yaşantılarından yola çıkarak, rol oynama, doğaçlama gibi teknikler kullanılarak oynuyormuş gibi canlandırmayı esas alan bir yöntemdir (Adıgüzel, 2017). Drama yöntemi içerisinde yer alan rol oynama tekniği ise; toplumsal olayların ele alınıp tartışılmasında, sorunlara çözüm yolları aranmasında ve öğrencileri gerçek yaşama hazırlamada, sosyal bilgiler öğretiminde özellikle tarihi ve toplumsal konuların öğretiminde başvurulan bir tekniktir (Demirel, 1995; Özden, 2000). Bu yönüyle öğrenci merkezli bir öğretim tekniği olan rol oynama, Akar (2000)'a göre; öğrencilerin söylemeye veya yapmaya cesaret edemedikleri davranışları, üstlendikleri rol içinde jest ve mimikler kullanarak gerçekleştirmelerini sağlarken, öğrencilere güç, cesaret ve güven vererek kendilerini ifade etme fırsatı verir. Rol oynama tekniği kişilerin kendisini ve başkalarını daha iyi tanımasına, başka bir kimliğe giren katılımcıların farklı bakış açıları ve yaklaşımlar geliştirmelerine olanak sağlar. Bu teknik sayesinde öğrenci, kendisi olarak yapamayacağı ya da söyleyemeyeceği durumları bir başka kimlikle çok rahat gerçekleştirir (Saylan, 2019).

Akgün (2001) rol oynamanın kullanılmasına ilişkin olarak; bu tekniğin konuyla ilgili araç gereçlerin yetersiz olduğu durumlarda ve öğrenci mevcudunun az olduğu sınıflarda uygulanabilen öğrenci merkezli bir öğretim teknik olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca rol oynama tekniğinin öğrencilerin bireysel ve toplumsal konularla ilgili duygu ve düşüncelerini açıklamalarına fırsat tanıdığını ve derse katılımlarını olumlu yönde etkilediğine vurgu yapmaktadır. Gözütok (2004) ise rol oynama sayesinde öğretmenlerin, öğrencilerini tanıma imkanı bulduğunu ifade ederken, rol oynamanın öğrencilerin empati duygularının gelişmesini sağlayan bir teknik olduğuna dikkat çekmektedir. Ayrıca yine bu tekniğin öğrencilerin soyut olarak öğrendikleri konu ve kavramları somutlaştırarak, bunlar hakkında çeşitli imajlar oluşturabilmesine de olanak sağladığı tespit edilmiştir (Kavak, 2007). Bu açıklamalardan yola çıkarak rol oynamanın etkili bir şekilde kullanılması sınıflardaki öğrenci sayısına bağlı olmakla birlikte, öğrencilerin topluma yol gösteren tarihi ve önemli şahsiyetleri canlandırarak empati duygularının gelişmesine ve öğrendikleri konuyu somutlaştırarak daha etkili ve kalıcı öğrenmelerine olanak sağladığı söylenebilir.

İstasyon.

İstasyon tekniği farklı araştırmacılar tarafından değişik şekillerde tanımlanmaktadır. Bu tanımlamalardan biri Taşdemir (2015)'e aittir. Söz konusu çalışmada alternatif öğretim tekniklerinden biri olarak ifade edilen istasyon tekniği bir öğretmen rehberliğinde öğrencilerin bireysel ya da gruplar halinde belirlenen hedefler doğrultusunda bir araya gelerek sorumluluk aldığı, çeşitli materyaller kullanarak ürünler oluşturduğu, bilgi ve birikimlerini paylaşıp organize ederek birbirlerine yansıttıkları bir teknik olarak tanımlanmıştır. Bir diğer tanımda ise Benek (2012) istasyon tekniğini çoklu zeka, işbirlikli ve yapılandırmacı öğrenme yaklaşımlarından yararlanarak, öğrencilerin kendi öğrenmelerini gerçekleştirmelerini, öğrenme-öğretme süreci boyunca aktif olmalarını, gruplar halinde işbirliği yaparak çalışmalarını sağlayan çağdaş bir öğrenme yaklaşımı şeklinde ifade etmektedir. Bu tanımlardan yola çıkarak istasyon tekniğinin öğrenciyi merkeze alan, öğrencilerin yardımlaşma duygusu içerisinde bilgiye ulaşmasını sağlayan bir öğretim tekniği olduğu söylenebilir. İstasyon tekniğinin öğrenme-öğretme sürecine dolayısıyla öğrencilerin anlamlı ve kalıcı öğrenmelerine sağladığı katkılar bilinmekle birlikte bu tekniğin öğretmenler tarafından çok fazla tercih edilmediği söylenebilir. Bu açıklamaları destekler nitelikte yapılan çalışmalardan birinde Sarıaslan (2005) sınıf öğretmenlerinin öğrenme-öğretme sürecinde istasyon ve gezi gözlem gibi tekniklere yeterince yer vermediklerini ifade etmektedir. Bu durumun öğrenci sayısının fazlalığı, araç-gereç yetersizliği ve öğretmenlerin yöntem ve teknikler ile ilgili yeterli bilgi ve beceriye sahip olmamaları gibi nedenlerden kaynaklandığı sonucuna ulaşmıştır. Karasoy (2004) da sosyal bilgiler dersinin öğretiminde karşılaşılan güçlükler üzerine yapmış olduğu

çalışmasında dersin öğretimi sırasında araç-gereç yetersizliği, öğretmenlerin ders kitabı dışında başka kaynaklardan yeterince yararlanmaması gibi nedenlerden dolayı öğrenci merkezli yöntem ve tekniklerin yeterince kullanılmadığına vurgu yapmıştır. Yapılan çalışmalar dikkate alındığında öğretmenlerin öğrenciyi aktif kılan yöntem ve tekniklere değişik nedenlerden dolayı çok fazla yer vermedikleri anlaşılmaktadır.

Yöntem ve Tekniklerin Seçimini Etkileyen Faktörler

Araştırmacılar tarafından yukarıda yer verilen açıklamalara bakıldığında öğrenme-öğretme sürecinde yöntem ve teknik seçimini etkileyen birçok faktörün olduğu görülmektedir. Dolayısıyla her derste olduğu gibi sosyal bilgiler dersinde de uygulanacak yöntem ve tekniklerin iyi seçilmesi öğrencilerin anlamlı ve kalıcı öğrenmelerini sağlayacaktır. Her öğrenci grubu için aynı yöntemlerin kullanılması istenen başarıyı sağlamayabilir. Bu nedenle öğretmenler yöntem seçiminde bazı ilkelere dikkat etmek durumundadır. Aşağıda yöntem ve tekniklerin seçimini etkileyen faktörlere değinilmiştir.

Hedef.

Öğrenme-öğretme sürecinde belirlenen amaçlara ulaşılması olarak ifade edilen hedefler öğretim programları içerisinde yer almaktadır. Dolayısıyla ders sürecinde öğretim yöntem ve teknikleri dersin hedefleri doğrultusunda belirlenerek uygulanmaktadır. Hesapçıoğlu (2018)'nun da ifade ettiği gibi; dersin amaçlarının belirlenmediği bir planda hangi yöntemlerin en uygun yöntem olacağı bilinemez. Bu nedenle öğretim yöntem ve tekniklerinin seçiminden önce dersin amaçları belirlenmelidir.

Öğretmenin yöntem ve tekniği kullanma becerisi.

Alanyazın incelendiğinde öğrenme-öğretme sürecinde kullanılan öğretim yöntem ve tekniklerinin etkili kullanılmasının öğretmenlerin yöntem ve teknikleri kullanma becerileri ile ilgili olduğu görülebilir. Nitekim Doğan (2016) ve Duran (2013) yapmış oldukları çalışmalarda coğrafya ve sosyal bilgiler derslerinde öğretim yöntemlerinin kullanılmasında öğretmenlerin özellikle öğrenci merkezli yöntem ve tekniklere yeterince yer vermedikleri ve yöntemi kullanma becerisine sahip olmadıkları tespitinde bulunmuştur. Bu açıklamaları destekler nitelikte Nas (2000) da öğretmenlerin etkili bir öğretim için öğretim yöntemleri ile ilgili yeterli bilgiye ve bu yöntemleri uygulayabilecek beceriye sahip olmaları gerektiğine dikkat çekmektedir.

Zaman ve fiziksel özellikler.

Araştırma konusuna yönelik yapılan çalışmalara ve açıklamalara bakıldığında öğrenme-öğretme sürecinde zaman ve fiziksel özelliklerin kullanılan yöntem ve tekniklerin çeşitliliğini

ve türünü belirlediği anlaşılmaktadır. Ceran (2005) hayat bilgisi öğretiminde karşılaşılan sorunlara ilişkin yapmış olduğu çalışmadaderse ayrılan sürenin azlığı ve öğrenci sayısının fazla olmasının dersin hedeflerinin gerçekleşmesine engel olduğu sonucuna ulaşmıştır. Çalışmanın bu bulgularını destekler nitelikte Küçükahmet (1999) de konuya ilişkin olarak; öğrenci merkezli yöntem ve tekniklerin kullanılmasının geleneksel yöntemlere oranla daha fazla zaman gerektirdiğini ve sınıfın fiziksel ortamının kullanılacak yöntem ve tekniklere uygun olması gerektiğini ifade etmektedir.

Maliyet.

Yaşamımızda önemli bir yer tutan eğitimin ekonomi ile doğrudan ya da dolaylı olarak birçok bağlantısı bulunmaktadır. Eğitime yönelik yapılan araştırmalar incelendiğinde ekonomik yetersizliklerin öğrenme-öğretme sürecini olumsuz bir şekilde etkilediği görülmektedir. Bu kapsamda öğrenme-öğretme sürecinde karşılaşılan sorunlara ilişkin yapılan araştırmalarda da öğretmenlerin araç-gereç kullanmada ve temin etmede zorlandıkları, okul dışı etkinlikleri gerçekleştirme ile ilgili sorunların yaşandığı ve okullardaki fiziki mekanların yetersizliğinin öğrenme-öğretme sürecini olumsuz etkilediği sonucuna ulaşılmıştır (Doğan, 2016; Yazıcı, 2001).

Konunun Özellikleri.

Yöntem ve tekniklerin kullanımını ya da seçimini etkileyen faktörlerden biri de konu özellikleridir. Bu nedenle öğretim yöntem ve tekniklerinin seçiminde konu özellikleri dikkate alınmalıdır. Örneğin sosyal bilgiler dersinde kültür ve miras konusunun öğretilmesinde tarihi ve kültürel mekânların gezilmesi öğrencilerin derse karşı ilgisini artırırken kalıcı öğrenmeyi de sağlar. Konu özelliklerine uygun olmayan yöntem ve tekniklerin öğrencilerde anlamlı ya da kalıcı öğrenmeyi sağlaması düşünülemez.

Öğrenci grubunun özellikleri.

Öğretim yöntem ve tekniklerinin seçiminde; öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyi, ilgileri, bireysel farklılıkları, öğrenci sayısının fazla ya da az olması gibi özellikler oldukça önemlidir. Öğrenciyi merkeze alan yöntemlerin etkili bir şekilde uygulanabilmesi bu özelliklerle yakından ilgilidir. Örneğin 15 kişilik bir sınıfta örnek olay ve rol oynama yöntemleri daha etkili ve amacına uygun olarak kullanılabilir (Büyükkaragöz & Çivi, 1999). Bu açıklamaları destekler nitelikte yapılan çalışmalardan biri Sarıaslan (2005)'a aittir. Sözü edilen çalışmada; sınıf öğretmenlerinin öğretim yöntemlerinin kullanılmasında bireysel farklılıklar, sınıfın kalabalık olması ve öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyelerinin istenen düzeyde olmaması gibi nedenlerden dolayı sorunlar yaşadıkları tespit edilmiştir.

İlgili Araştırmalar

Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde kullandıkları yöntem ve teknikler ile karşılaştıkları sorunlara yönelik gerçekleştirilen çalışmalar incelendiğinde, öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde en sık kullandıkları yöntem ve teknikler ile dersin öğretiminde karşılaşılan sorunların belirlendiği görülmektedir. Araştırmanın bu kısmında sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde kullandıkları yöntem ve teknikler ile dersin öğretiminde karşılaştıkları sorunlar kapsamında yapılan çalışmalar ele alınarak incelenmiştir.

Sözü edilen çalışmalardan biri Akgül (2006)'e aittir. Bu çalışmada sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde en fazla anlatım, soru cevap ve problem çözme yöntem ve tekniklerini kullandıkları, gezi gözleme ise çok az yer verdikleri tespit edilmiştir.Bu araştırma sonuçları ile ilgili olarak Doğan (2016), Erdoğdu (2010), Karagülle (2002), Karasoy (2004) ve Sarıaslan (2005) yapmış oldukları araştırmalarda benzer nitelikte sonuçlara ulaşmışlardır. Söz konusu araştırmalarda da öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde en fazla anlatım ve soru cevap yöntemlerine yer verdikleri sonucuna ulaşılırken, Erdoğdu (2010) ve Karagülle (2002) bu yöntemlere ek olarak tartışma yönteminin de öğretmenler tarafından sıklıkla kullanılan yöntemlerden biri olduğu sonucuna ulaşmıştır. Aynı şekilde konuya yönelik yapılan çalışmalar incelendiğinde öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde gezi gözlem yöntemine sıklıkla yer vermedikleri tespit edilirken Sarıaslan (2005) bu sonuçların aksine tartışma yönteminin öğretmenler tarafından sık kullanılmadığını tespit etmiştir. Ayrıca yine Erdoğdu (2010) ve Sarıaslan (2005) gösteri ve rol oynama tekniklerinin öğretmenler tarafından yeterince kullanılmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Bu sonuçlarla birlikte sosyal bilgiler dersinde öğretim etkinliklerinin gerçekleştirilmesinde karşılaşılan sorunlara yönelik çeşitli çalışmaların da yapıldığı görülmektedir. Akgül (2006) yapmış olduğu çalışmasında; öğrenci sayısının fazlalığı, öğretmenlerin yöntemi kullanma becerilerine sahip olmaması, araç gereç eksikliği, öğretim materyallerinin etkili ve yerinde kullanılmaması, ihtiyaç duyulan aile-çevre desteğinin bulunmaması, sınıfın fiziki koşullarının uygun olmaması, ders için ayrılan sürenin yetersiz olması, çevre koşullarının uygun olmaması, öğrencilerin ilgisizliği ve resmi kurum-kuruluşların destek olmaması gibi faktörlerin öğretim yöntemlerinin kullanılmasını olumsuz etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışma sonuçları ile benzer nitelikte Çatak (2008), Karasoy (2004), Sarıaslan (2005) ve Yazıcı (2001) tarafından yürütülen çalışmalarda da öğrenci sayısının fazlalığı, öğretmenlerin yöntemi kullanma becerilerine sahip olmaması, araç gereç eksikliğinin sosyal bilgiler dersinde yöntemlerin uygulanmasında karşılaşılan sorunlar olarak tespit edildiği görülmektedir. Elde ettikleri sonuçlar bakımından oldukça benzer sonuçlara ulaşılan bu

çalışmalarda öğretmenlerin kullanmadıkları yöntemler için aynı sebepleri öne sürmeleri önemlidir. Söz konusu çalışmalarda bu sonuçlara ek olarak; ders konularının soyut olması, sosyo-kültürel çevreden kaynaklanan sorunlar, haftalık ders saatinin yeterli olmaması gibi faktörler de dersin öğretiminde karşılaşılan sorunlar arasında gösterilmiştir.

Yine Ceran (2005) yapmış olduğu çalışmada yöntem ve tekniklerin uygulanmasında araç-gereç yetersizliği, kullanılacak araçların tanıtımı ve kullanım şekli, gezi-gözlem yetersizliği, müfredatın yetersizliği, derse ayrılan sürenin azlığı ve öğrenci sayısının fazla olması sorunlarını tespit etmiştir. Araştırma kapsamında yukarıda sözü edilen araştırma sonuçları ile benzer nitelikte Karagülle (2002) öğretmenlerin hayat bilgisi öğretiminde kullandıkları yöntemler ve görüşlerine odaklandığı çalışmasında da aktif öğrenme yöntemlerinin kullanılamama sebeplerinin sosyal bilgiler dışındaki derslerde de benzer şekilde gerekçelendirildiğine dikkat çekmektedir. Ceran (2005) ise yapmış olduğu çalışmada; araç-gereç yetersizliği, kullanılacak araçların tanıtımı ve kullanım şekli, gezi-gözlem yetersizliği, müfredatın yetersizliği, derse ayrılan sürenin azlığı ve öğrenci sayısının fazla olması gibi sorunların öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanılmasında güçlüklere neden olduğunu tespit etmiştir. Bu çalışma sonuçlarına benzer nitelikte Kırtay (2007) da derse ayrılan sürenin azlığı ve öğrenci sayısının fazla olmasına vurgu yaparken bu sorunlara ek olarak sosyal bilgiler öğretim programında yer alan hedeflerin öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyelerine uygun olmadığı ve programın yeterince tanıtılmadığı sonucuna ulaşmıştır. Yine Duran (2013) zaman yetersizliğinin, sınıf mevcudunun kalabalık olmasının ve öğrenci seviyelerinin farklı olmasının en sık karşılaşılan sorunlar arasında yer aldığınıifade ettiğiçalışmasında ayrıca öğretmenlerin alternatif ölçme ve değerlendirme teknikleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmamalarından dolayı öğrencileri değerlendirmede sorun yaşadıklarını saptamıştır. Araştırma sonuçları ile benzer nitelikte yapılan bir diğer çalışmada Akşit (2011) benzer şekilde öğrenci sayısının fazla olmasına ve haftalık ders saatinin yetersizliğine vurgu yaparken bu sorunlara ek olarak sınıflarda öğretmenlerin dersi öğrenci merkezli yaklaşımlarla işlediğinde müfredatı yetiştiremediği, öğretmenlerin öğrenci merkezli yaklaşımları ve bu yaklaşımların derste nasıl uygulanacağına ilişkin bilgi sahibi olmalarına rağmen öğrenciye rehberlik eden role tam adapte olamadıkları sonucuna ulaşmıştır.

Atbaşı (2007) çalışmasında öğrenci merkezli yöntem ve tekniklerin kullanılmamasının konu, ünite ve öğrenci sayısının fazla olmasından kaynaklandığına ve bu durumun öğrenme-öğretme sürecini olumsuz etkilediğine vurgu yaparken, Tahiroğlu (2006) ise bu çalışmadan farklı olarak; öğrenci merkezli yöntemlerin kullanılmamasını, öğretmenlerin mezun oldukları okullardan yeterli eğitimi alamaması, araç-gereç eksikliği ve disiplinsiz öğrenci

davranışlarından kaynaklanan sorunlar şeklinde ortaya koymuştur. Yazıcı (2001) da yapmış olduğu yüksek lisans tezinde bu iki araştırma sonuçlarına benzer nitelikte öğretmenlerin yöntem ve teknikleri etkili kullanma becerisine sahip olmadıkları ve öğrenci sayısının fazlalığına vurgu yapmakla birlikte; araç-gereç yetersizliğinin de öğretim yöntemlerinin etkili şekilde kullanılmamasına neden olduğunu tespit etmiştir. Aynı şekilde Alataş (2008) ve Arslan (2000) da yapmış olduğu çalışmalarda; öğretmenlerin çoğunlukla öğretmen merkezli, geleneksel yöntemleri kullandıklarını, öğretmenlerin araç gereçleri etkili kullanma becerisi ve öğretim yöntemlerini uygulama konusunda yetersizliklerinin olduğunu tespit etmiştir. Bu sonuçlara ek olarak Alataş (2008) araç gereç yetersizliğine vurgu yapmıştır.

İncelenmiş olan bu çalışmalarda sosyal bilgiler dersi işlenirken aktif öğrenme yöntemlerinden ziyade anlatım, soru-cevap, tartışma gibi yöntem ve tekniklerin kullanıldığı ancak öncesinde hazırlık gerektiren veya daha fazla zaman alan yöntem ve tekniklerin tercih edilmediği görülmüştür. Öyle ki çalışmalarda bu yöntemlerin tercih edilmeme nedenlerinin de aynı gerekçelere (zaman, öğrenci fazlalığı, araç-gereç eksikliği, öğretmenlerin uygulama konusunda yetersizliği, öğrenci ilgisizliği, hazırbulunuşluk düzeyi vb.) dayandırıldığı görülmüştür.

Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde kullandıkları yöntem ve teknikler ile dersin öğretiminde karşılaştıkları sorunlara ilişkin çalışmaların kaynağı, konusu ve sonuçları ek 1'de sunulmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Yöntem

Bu bölümde; araştırma deseni, araştırma grubu, veri toplama araçları, veri toplama araçlarının geçerlik ve güvenirliği, araştırma süreci, verilerin analizi, araştırmanın geçerlik ve güvenirliği, araştırmanın etiği ile ilgili açıklamalara yer verilmiştir.

Araştırma Deseni

Bu araştırma hem çalışma yapılacak konunun yapısına hem de ayrıntılı ve derinlemesine bilgi elde edilmesine olanak sağlayan nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması ile yürütülmüştür. Bir veya birden fazla durumun ayrıntılı olarak araştırılmasını esas alan, 'nasıl ve niçin' sorularına odaklanan durum çalışması deseni bu yönüyle diğer araştırma türlerinden ayrılır (Yıldırım & Şimşek, 2013).

Alanyazın incelendiğinde durum çalışması deseni farklı araştırmacılar tarafından farklı şekillerde sınıflandırılmaktadır. Yin (2003) durum çalışmasını; bütüncül tekli durum deseni, iç içe geçmiş tekli durum deseni, bütüncül çoklu durum deseni ve iç içe geçmiş çoklu durum deseni olmak üzere dörde ayırmaktadır. Bu araştırmada Yin (2003) tarafından belirlenen durum çalışması türlerinden bütüncül tekli durum deseni kullanılmıştır. Tekli durum deseni bir birey, kurum, okul ya da program gibi tek bir analiz birimi hakkında ayrıntılı ve derinlemesine araştırma yaparak söz konusu duruma ilişkin bütüncül bir yaklaşımla açıklama yapmayı hedeflemektedir (Yıldırım & Şimşek, 2013).

Bu araştırmada görüşme ve gözlem tekniği kullanılarak "yöntem çeşitlemesi" sağlanması amaçlanmıştır. Nitel araştırmalarda yöntem çeşitliliği; "araştırmacı tarafından belirlenen bir problemin ayrıntılı ve açık bir şekilde ortaya konmasını sağlayacağı gibi aynı zamanda farklı yöntemlerle elde edilen verilerin birbirleriyle karşılaştırılmasına olanak tanıdığından araştırmanın geçerlik ve güvenirliğinin belirlenmesine de katkı sağlamaktadır" (Yıldırım & Şimşek, 2013).

Araştırma Grubu

Araştırma grubu 2017-2018 Eğitim-Öğretim yılında Muş ili merkez ilçesinde yer alan altı ilkokulda görev yapan toplam on iki 4.sınıf öğretmeninden oluşmaktadır. Araştırma kapsamında araştırma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemleri içerisinde yer alan ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Derinlemesine bilgi elde etmeyi hedefleyen amaçlı

örnekleme yöntemi, araştırmacıya araştırmanın problemi ile ilgili zengin veri sağlayacak katılımcıları belirleme imkânı sağlamaktadır. Araştırma grubu, belli niteliklere sahip durum, olay veya kişiler arasından amaçlı örnekleme kapsamında yer alan ölçüt örnekleme ile seçilebilmektedir (Merriam, 2009; Yıldırım & Şimşek, 2013). Ölçüt örneklemenin kullanıldığı bu çalışmada, araştırma grubunun belirlenmesinde; öğretmenlerin Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı'ndan mezun, en az 5 yıl ve üzeri mesleki deneyime sahip olması temel ölçüt olarak belirlenmiştir. Bu ölçütler doğrultusunda gönüllük esasına dayalı olarak 4'ü kadın, 8'i erkek olmak üzere toplam on iki sınıf öğretmeni ile yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Araştırma etiği kapsamında görüşme yapılan öğretmenler Ö1, Ö2, … Ö12 şeklinde kodlanmıştır. Katılımcılardan oluşan sınıf öğretmenleri ile ilgili özelliklere Tablo 1'de yer verilmiştir.

Tablo 1. *Görüşmenin Gerçekleştirildiği Katılımcı Dağılımı*

Öğretmen	Cinsiyet	Fakülte	Bölüm	Kıdem	Öğrenim Durumu
Ö1	Kadın	Eğitim Fakültesi	Sınıf Öğretmenliği	7	Lisans
Ö2	Erkek	Eğitim Fakültesi	Sınıf Öğretmenliği	5	Lisans
Ö3	Kadın	Eğitim Fakültesi	Sınıf Öğretmenliği	5	Lisans
Ö4	Erkek	Eğitim Fakültesi	Sınıf Öğretmenliği	5	Lisans
Ö5	Erkek	Eğitim Fakültesi	Sınıf Öğretmenliği	13	Lisans
Ö6	Kadın	Eğitim Fakültesi	Sınıf Öğretmenliği	10	Lisans
Ö7	Erkek	Eğitim Fakültesi	Sınıf Öğretmenliği	7	Lisans
Ö8	Kadın	Eğitim Fakültesi	Sınıf Öğretmenliği	5	Lisans
Ö9	Erkek	Eğitim Fakültesi	Sınıf Öğretmenliği	16	Lisans
Ö10	Erkek	Eğitim Fakültesi	Sınıf Öğretmenliği	8	Lisans
Ö11	Erkek	Eğitim Fakültesi	Sınıf Öğretmenliği	13	Lisans
Ö12	Erkek	Eğitim Fakültesi	Sınıf Öğretmenliği	10	Lisans

Araştırmanın ikinci aşamasında ise dört sınıf öğretmeni 10'ar saatten toplam 40 ders saati boyunca gözlemlenmiştir. Gözlem yapılacak sınıf öğretmenlerinin belirlenmesinde kolay ulaşılabilir durum örneklemesi tercih edilmiştir. Araştırmaya hız ve kolaylık sağlayan bu örnekleme yönteminde araştırmacı kendisine yakın ve kolay ulaşabileceği bir durumu seçer (Yıldırım & Şimşek, 2013). Dolayısıyla gözlem yapılan sınıf öğretmenlerinin görev yaptıkları okulların kolay ulaşılabilir olması ve görüşme yapılan katılımcılar arasından seçilmeleri kolay ulaşılabilir durum örneklemesinin tercih edilmesinde etkili olmuştur. Araştırma etiği kapsamında gözlem yapılan sınıf öğretmenlerine de Ö1, Ö2, Ö3 ve Ö4 şeklinde kodlar verilmiştir. Araştırma grubunu oluşturan sınıf öğretmenlerine ilişkin bilgilere Tablo 2'de yer verilmiştir.

Tablo 2. *Gözlemin Gerçekleştirildiği Katılımcı Dağılımı*

Öğretmen	Cinsiyet	Fakülte	Bölüm	Kıdem	Öğrenim Durumu
Ö1	Kadın	Eğitim Fakültesi	Sınıf Öğretmenliği	7	Lisans
Ö2	Erkek	Eğitim Fakültesi	Sınıf Öğretmenliği	5	Lisans
Ö3	Kadın	Eğitim Fakültesi	Sınıf Öğretmenliği	5	Lisans
Ö4	Erkek	Eğitim Fakültesi	Sınıf Öğretmenliği	5	Lisans

Veri Toplama Araçları

Nitel araştırma yöntemlerinde elde edilen verilerin geçerliği ve sonuçların güvenirliğinin önemi birçok araştırmacıyı birden fazla veri toplama yöntemi kullanmaya ve ulaşılan verilerin geçerliliğini farklı açılardan kanıtlamaya sevk eder. Veri çeşitlemesi (data triangulation) olarak da adlandırılan bu strateji, bir problemin açık ve anlaşılır bir biçimde araştırılması, tanımlanması ve açıklanmasını sağlar. Yapılan gözlemlere ilişkin elde edilen bilgilerin görüşme ile desteklenmesi ya da görüşme sonrası ulaşılan bazı sonuçların gözlem ile desteklenmesi veri çeşitlemesine örnek olarak verilebilir (Yıldırım & Şimşek, 2013). Nitel araştırma yöntemine uygun olarak tasarlanan bu çalışmada veri toplama araçları olarak; yarı yapılandırılmış görüşme ve gözlem formlarından yararlanılmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşme formu.

Görüşme; araştırılan konuyu, ilgili kişilerin bakış açılarıyla görmeye, bu bakış açısını oluşturan toplumsal yapıyı ve süreçleri açığa çıkarmaya olanak vermesi bakımından önemlidir (Yıldırım & Şimşek, 2013). Sosyal bilimler ile ilgili yapılan araştırmalarda görüşme, en sık kullanılan veri toplama araçlarından biridir. Bu durum, görüşmenin kaynak kişilerin duyguları, düşünceleri, deneyimleri, tutum ve inançları ile ilgili veri elde etmede oldukça etkili olmasından kaynaklanmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2013). Görüşme sorularının önceden hazırlanması, gerektiğinde görüşme sırasında soruların tekrar düzenlenmesine olanak sağlaması, hem sabit seçenekli cevaplamaya hem de ilgili alanda derinlemesine gidebilmeye olanak vermesi bakımından araştırmacının görüşme yöntemini tercih etmesi daha uygun olacaktır (Çepni, 2001;Yıldırım & Şimşek, 2013). Katılımcılardan sosyal bilgiler dersinde kullandıkları öğretim yöntem ve teknikleri ile dersin öğretiminde karşılaştıkları sorunlara ilişkin derinlemesine bilgi elde edebilmek amacıyla araştırmada görüşme yöntemi kullanılmıştır.

Araştırma kapsamında, görüşme yöntemleri içerisinde yer alan görüşme formu yaklaşımı tercih edilmiştir. Söz konusu yaklaşımda görüşmeci; önceden belirlediği konuya bağlı kalarak daha önce hazırladığı soruları sorma ve araştırma konusuna ilişkin ayrıntılı bilgi elde edebilmek için ek sorular sorma olanağına da sahiptir (Yıldırım & Şimşek, 2013). Görüşme

formu yaklaşımına uygun olarak yapılan görüşmelerde yarı yapılandırılmış görüşme formu ve ses-kayıt cihazı kullanılmıştır.

Erciyeş (2014), Karasoy (2004), Küçükahmet (1999) ve Taşpınar (2005)'ın çalışmaları doğrultusunda yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorular oluşturulmuş ve bu temelde soru havuzu oluşturulmuştur. Görüşme sorularını belirlemek amacıyla 2017 Ekim ayında Erzurum Atatürk Üniversitesi ve Muş Alparslan Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde görev yapmakta olan alanlarında uzman dört öğretim elemanının görüş ve önerilerine başvurulmuştur. Alınan görüş ve öneriler doğrultusunda görüşme sorularına nihai şekli verilmiştir. Daha sonra 2017 Kasım ayında Muş'ta görev yapan iki sınıf öğretmeni ile görüşmenin pilot uygulaması gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulama sonrasında yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan "Sosyal bilgiler dersine en uygun öğretim yöntem ve teknikleri nelerdir?" sorusu "Sizce sosyal bilgiler dersi için en uygun yöntem ve teknikler hangileridir, neden?" şeklinde değiştirilmiştir. Ayrıca görüşme formuna "Bu dersin özelinde öğrenci velilerinin derse karşı tutumu hakkında neler düşünüyorsunuz, neden?" sorusu eklenerek görüşme formuna son şekli verilmiştir. Pilot uygulama sonrasında en son şeklini alan görüşme soruları toplamda 9 sorudan oluşmaktadır (*bkz.* Ek 2).

Sınıf öğretmenleri ile yapılan görüşmelere ilişkin bilgilere Tablo 3'te ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

Tablo 3. *Öğretmenlerle Yapılan Görüşmelere İlişkin Bilgiler*

Kod	Görüşme yeri	Görüşme tarihi	Görüşme süresi	Kayıt şekli
Ö1	Öğretmenler Odası	04.12.2017	50 dk.	Not alma
Ö2	Öğretmen Evi	05.12.2017	45 dk.	Not alma
Ö3	Öğretmenler Odası	06.12.2017	11.50	Kayıt Cihazı
Ö4	Öğretmenler Odası	10.12.2017	13.26	Kayıt Cihazı
Ö5	Öğretmenler Odası	12.12.2017	34.44	Kayıt Cihazı
Ö6	Öğretmenler Odası	17.12.2017	21.31	Kayıt Cihazı
Ö7	Md. Yrd. Odası	18.12.2017	07.56	Kayıt Cihazı
Ö8	Öğretmenler Odası	20.12.2017	20.24	Kayıt Cihazı
Ö9	Md. Yrd. Odası	24.12.2017	08.04	Kayıt Cihazı
Ö10	Öğretmenler Odası	26.12.2017	19.14	Kayıt Cihazı
Ö11	Md. Yrd. Odası	03.01.2018	08.25	Kayıt Cihazı
Ö12	Öğretmenler Odası	04.01.2018	15.37	Kayıt Cihazı

Gözlem formu.

Nitel araştırma yöntemlerinde görüşme ile birlikte en sık kullanılan veri elde etme araçlarından biri olan gözlemin en önemli özelliklerinden biri de verilere ilk elden ulaşma olanağı vermesidir (Yıldırım & Şimşek, 2013). Gözlem, araştırmada ulaşılmak istenen

verilerin, birey, toplum ve doğa gibi belirli amaçlara odaklanılarak, çıplak gözle veya araç kullanılarak izlenmesi suretiyle toplanması sürecidir. Birçok araştırmada farklı amaçlar için kullanılan gözlem, özellikle değişik yöntemlerle elde edilen bilgilerin desteklenmesi ya da tamamlanmasında başvurulan bir tekniktir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz & Demirel, 2012). Bir problemin derinlemesine ve ayrıntılı bir biçimde ele alınmasını temel alan görüşme yönteminde her zaman istenilen bilgilerin elde edilmesi mümkün olmayabilir. Katılımcılar sorulan sorulara doğru yanıtlar vermeyebilir. Ya da katılımcının içinde bulunduğu ortam sağlıklı veriler elde edilmesine engel olabilir. Dolayısıyla bireylerin yaptıkları ile söyledikleri arasında bir tutarlılık söz konusu mudur? sorusunun yanıtı araştırmacıyı nitel araştırma yöntemlerinden gözlem yapmaya yöneltmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2013).

Araştırmalarda kullanılan gözlem yönteminin farklı yaklaşımları bulunmaktadır; Yapılandırılmamış veya yapılandırılmış (Alan/field çalışması) ve yapılandırılmamış veya yapılandırılmış (laboratuvar çalışması). Söz konusu yaklaşımlar içerisinde adı geçen yapılandırılmış alan çalışması zaman zaman "yarı yapılandırılmış "gözlemler olarak da adlandırılır (Yıldırım & Şimşek, 2013). Verilerin elde edilmesinde sıkça kullanılan görüşme ya da anket ile birlikte; yarı yapılandırılmış gözlem destekleyici veya tamamlayıcı olarak kullanılabilir. "Bu gözlem türünde; gözlemci dışarıdan herhangi bir etkide bulunmadan yalnızca gözlem yapar" (Büyüköztürk *vd.,* 2012). Bu açıklamalar doğrultusunda araştırmada yarı yapılandırılmış gözleme yer verilmiştir. Yapılan tüm gözlemler araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Gözlem esnasında sınıfın doğal ortamının bozulmaması için gözlemlerin uzun süreli yapılmasına karar verilmiştir. Bu nedenle kolay ulaşılabilir durum örneklemesi ile belirlenen dört öğretmenin her biri 10'ar saatten toplam 40 saat gözlemlenmiştir.

Yapılan gözlemlerde yarı yapılandırılmış gözlem formu ve ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Gözlem formunun hazırlanmasında ilgili alan yazın taranarak Erzurum Atatürk Üniversitesi ve Muş Alparslan Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde görev yapmakta olan alanlarında uzman dört öğretim elemanından görüş ve önerileri alınmıştır. Alınan görüş ve öneriler doğrultusunda gözlem formuna nihai şekli verilmiştir. Gözlem formunun şekillendirilmesi sürecinde pilot uygulama amacıyla bir sınıf öğretmenin dersinde gözlem yapılmıştır. Pilot uygulama esnasında görülen eksiklikler doğrultusunda, gözlem formu revize edilmiş ve forma son şekli verilmiştir. Gözlemlere ilişkin bilgiler ayrıntılı alarak Tablo. 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. *Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Yapılan Yarı Yapılandırılmış Gözlemlere İlişkin Bilgiler*

Kod	Tarih	Gözlem süresi	Ders	Kayıt şekli
Ö1	06.03.2018	40 dk.	Sosyal Bilgiler	Not alma-ses kayıt cihazı
Ö1	12.03.2018	80 dk.	Sosyal Bilgiler	Not alma-ses kayıt cihazı
Ö1	20.03.2018	40 dk.	Sosyal Bilgiler	Not alma-ses kayıt cihazı
Ö1	27.03.2018	80 dk.	Sosyal Bilgiler	Not alma-ses kayıt cihazı
Ö1	04.04.2018	40 dk.	Sosyal Bilgiler	Not alma-ses kayıt cihazı
Ö1	05.04.2018	40 dk.	Sosyal Bilgiler	Not alma
Ö1	09.04.2018	40 dk.	Sosyal Bilgiler	Not alma
Ö1	16.04.2018	40 dk.	Sosyal Bilgiler	Not alma
Ö2	20.02.2018	40 dk.	Sosyal Bilgiler	Not alma-ses kayıt cihazı
Ö2	21.02.2018	40 dk.	Sosyal Bilgiler	Not alma-ses kayıt cihazı
Ö2	26.02.2018	80 dk.	Sosyal Bilgiler	Not alma-ses kayıt cihazı
Ö2	01.03.2018	40 dk.	Sosyal Bilgiler	Not alma-ses kayıt cihazı
Ö2	09.04.2018	40 dk.	Sosyal Bilgiler	Not alma
Ö2	10.04.2018	40 dk.	Sosyal Bilgiler	Not alma
Ö2	16.04.2018	40 dk.	Sosyal Bilgiler	Not alma
Ö2	21.04.2018	40 dk.	Sosyal Bilgiler	Not alma-ses kayıt cihazı
Ö2	26.04.2018	40 dk.	Sosyal Bilgiler	Not alma-ses kayıt cihazı
Ö3	01.03.2018	40 dk.	Sosyal Bilgiler	Not alma-ses kayıt cihazı
Ö3	09.03.2018	40 dk.	Sosyal Bilgiler	Not alma
Ö3	16.03.2018	40 dk.	Sosyal Bilgiler	Not alma
Ö3	26.03.2018	40 dk.	Sosyal Bilgiler	Not alma
Ö3	27.03.2018	40 dk.	Sosyal Bilgiler	Not alma
Ö3	01.05.2018	40 dk.	Sosyal Bilgiler	Not alma
Ö3	03.05.2018	40 dk.	Sosyal Bilgiler	Not alma
Ö3	10.05.2018	40 dk.	Sosyal Bilgiler	Not alma
Ö3	11.05.2018	40 dk.	Sosyal Bilgiler	Not alma
Ö3	21.05.2018	40 dk.	Sosyal Bilgiler	Not alma
Ö4	28.05.2018	40 dk.	Sosyal Bilgiler	Not alma
Ö4	29.05.2018	40 dk.	Sosyal Bilgiler	Not alma
Ö4	04.06.2018	40 dk.	Sosyal Bilgiler	Not alma
Ö4	07.06.2018	40 dk.	Sosyal Bilgiler	Not alma
Ö4	08.06.2018	40 dk.	Sosyal Bilgiler	Not alma
Ö4	14.06.2018	40 dk.	Sosyal Bilgiler	Not alma
Ö4	22.06.2018	40 dk.	Sosyal Bilgiler	Not alma
Ö4	26.06.2018	40 dk.	Sosyal Bilgiler	Not alma
Ö4	29.06.2018	40 dk.	Sosyal Bilgiler	Not alma
Ö4	29.06.2018	40 dk.	Sosyal Bilgiler	Not alma

Veri Toplama Süreci

Çalışma kapsamında verilerin toplanması sürecinde uygun yer ve zaman belirlenerek katılımcıların görüşlerine başvurulmuştur. Katılımcıların fikirlerini rahatça ifade edebilmeleri ve kendilerini rahat hissedebilmeleri amacıyla araştırmacı tarafından gerekli ortamlar sağlanmıştır. Görüşme süreci başlamadan önce öğretmenlere görüşmenin ses kayıt cihazı veya not alma yolu ile yapılacağına dair bilgilendirme yapılmıştır. On öğretmen ile yapılan görüşmelerde ses kayıt cihazı kullanılırken; ses kayıt cihazının kullanılmasını uygun bulmayan iki öğretmen ile not alma yolu ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Toplamda on iki sınıf öğretmeni ile yapılan görüşmeler 2017 Aralık ayında başlamış 2018 Ocak ayında tamamlanmıştır.

Gözlem süreci başlamadan önce öğretmenlere gözlemin video kayıt cihazı ve not alma yolu ile yapılacağına dair bilgilendirme yapılmıştır. Ancak video kaydı öğretmenler tarafından kabul edilmediğinden gözlemler ses kayıt cihazı ve not alma şeklinde gerçekleştirilmiştir. Ses kayıt cihazının kullanılmasının uygun görülmediği bazı derslerde gözlemler not alma şeklinde gerçekleştirilmiştir. 2'si erkek, 2'si kadın olmak üzere dört sınıf öğretmeni ile 10'ar saatten toplam 40 saatlik gözlem yapılmıştır. 2018 Şubat ayında başlayan gözlemler, 2018 Haziran ayında tamamlanmıştır.

Verilerin Analizi

Bu çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme ve gözlem formlarından elde edilen veriler nitel araştırma yöntemleri içerisinde yer alan içerik analizine tabi tutulmuştur. Bu yöntemde veriler analiz edilirken yaşantılar ve anlamlar belirlenmeye çalışılır. Ayrıca verilerin kavramsallaştırılması ve olguyu açıklayabilecek temaların belirlenmesine çaba gösterilir. İçerik analizinde temel amaç; birbiriyle benzerlik taşıyan verilerin bir arada toplanması ve bu verilerin anlaşılabilecek bir biçimde düzenlenerek yorumlanmasıdır (Yıldırım & Şimşek, 2013).

Araştırmanın ilk aşamasında veri toplama aracı olarak kullanılan yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen veriler içerik analizi ile analiz edilmiştir. Patton (2002)'a göre içerik analizi tümevarım ve tümdengelim olmak üzere iki farklı yaklaşımla yapılabilmektedir. Elde edilen veriler tümdengelimsel bir analiz ile var olan bir teoriye göre düzenlenirken, yine aynı verilerden yola çıkarak tümevarımsal bir analizle kodlar, alt temalar ve temalar oluşturulur.

Araştırma kapsamında elde edilen veriler tümevarımsal bir anlayışla analiz edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme ve gözlem formlarından elde edilen veriler içerik analizi ile analiz edilmiştir. Görüşme isteğini kabul eden on iki öğretmen ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yapılan görüşmeler ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınarak Word

dosyasına aktarılmış ve 44 sayfalık bir veri elde edilmiştir. Görüşmeye katılan öğretmenler için Ö1, Ö2, Ö3… Ö12 şeklinde kodlamalar kullanılmıştır. Bu veriler iki farklı kodlayıcı tarafından yürütülmüştür. Her iki kodlayıcının oluşturmuş oldukları kodlar karşılaştırılarak uyumlu kodlar belirlenmiştir. Bu kodlar tablolar şeklinde ve katılımcılara ait bazı görüşlerin olduğu gibi aktarılması şeklinde birlikte sunulmuştur.

Araştırmacı tarafından oluşturulan gözlem formu ile yapılan gözlemler ise kaydedilerek, notlar alınmıştır. Alınan notlar Word dosyasına aktarılmış ve 65 sayfalık bir veri elde edilmiştir. Ardından gözlem formu ve bilgisayar ortamındaki veriler araştırmacı ve alanında uzman üç eğitimci ile birlikte içerik analizine tabi tutularak incelenmiştir. Elde edilen verilerin bir bölümü tablolar halinde bir bölümü ise metin içinde sunulmuştur. Gözlemin yürütüldüğü derslerdeki öğretmenlere Ö1, Ö2, Ö3, Ö4 şeklinde kodlar verilmiştir.

Araştırmanın Geçerliği ve Güvenirliği

Bilimsel araştırmalarda en önemli ölçütlerden biri de elde edilen bulguların inandırıcılığıdır. Bu nedenle geçerlik ve güvenirlik, araştırmalarda en sık kullanılan iki ölçüttür. Dolayısıyla nitel araştırmalarda da geçerlik ve güvenirliğe ilişkin alınması gereken bazı tedbirler söz konusudur. Örneğin, araştırmacının bulgulara nasıl ulaştığını açıklaması ve elde edilen verileri ayrıntılı bir biçimde raporlaştırması, gereken ölçütlerdendir (Yıldırım & Şimşek, 2013).

Nitel araştırmalarda geçerlik; araştırmacının araştırdığı bir olguyu, yansız bir şekilde ve olduğu şekliyle aktarması olarak ifade edilirken güvenirlik ise araştırma bulgularının inandırıcılığı olarak ifade edilmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2013).

Bazı araştırmacılar nicel araştırmalarda yaygın bir biçimde kullanılan ve önemli değer ölçütleri olarak kabul gören "geçerlik" ve "güvenirlik "kavramlarını nitel araştırmanın yapısına uygun olarak farklı kavramlarla ifade etmişlerdir. Bu bağlamda araştırmacılar nicel araştırmalarda "geçerlik "kavramı içerisinde yer alan "iç geçerlik" yerine "inandırıcılık", "dış geçerlik" yerine "aktarılabilirlik" kavramlarını kullanırken; güvenirlik kavramı içerisinde yer alan "iç güvenirlik" yerine "tutarlık", "dış güvenirlik" yerine ise "teyit edilebilirlik "kavramlarını nitel araştırmalarda kullanmayı tercih etmektedirler (Yıldırım & Şimşek, 2013).

İnandırıcılık.

Bir araştırmanın niteliği ilgili alanyazına kazandırdığı bilgi ve yaşamda karşılaşılan sorunlara getirilen çözüm önerileri kapsamında değerlendirilir. Bununla birlikte yapılan çalışmanın bilimsel olabilmesi için araştırma sonucunda elde edilen verilerin açık, tutarlı ve farklı araştırmacılar tarafından kabul edilebilir olması gerekir (Yıldırım & Şimşek, 2013). Bu

araştırmanın inandırıcılığını artırmak amacıyla araştırmada araştırmacının rolü belirlenmiş ve araştırmanın tüm aşamaları aynı araştırmacı tarafından yürütülmüştür. Sınıf öğretmenlerinin Sosyal bilgiler dersinde kullandıkları yöntemler ve karşılaşılan sorunlara ilişkin sınıf öğretmenlerinden yarı yapılandırılmış görüşme ve gözlem formları ile veri toplanması suretiyle veri çeşitlemesine gidilmiştir. Aynı araştırma grubu içerisinde yer alan sınıföğretmenlerinin derslerinde yapılan gözlemlerde araştırmacı ve katılımcılar arasında yaklaşık 5 ayı kapsayan uzun süreli bir etkileşim gerçekleşmiştir.

Aynı şekilde araştırmanın inandırıcılığını artırmak amacıyla araştırma esnasında ve sonrasında elde edilen veriler ve bulgular katılımcılara sunularak incelemeleri istenmiş ve katılımcıların onayları alınmıştır. Yine veri toplama araçlarının oluşturulmasında ve analiz edilmesi sürecinde alanında uzman olan öğretim elemanlarının görüşlerinden yararlanılarak araştırmanın inandırıcılığı artırılmaya çalışılmıştır. Bu amaçla araştırmanın tüm sürecinde Erzurum Atatürk Üniversitesi ve Muş Alparslan Üniversitesi Eğitim Fakültelerinde görev yapmakta olan dört uzman öğretim elemanının görüşlerine başvurulmuştur.

Aktarılabilirlik.

Bu araştırmada aktarılabilirliği artırmak amacıyla önerilen amaçlı örnekleme ve ayrıntılı betimleme yöntemleri kullanılmıştır. Çalışma grubunun seçiminde araştırmanın amacına uygun olarak amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ayrıca araştırma sürecinde; veri toplama aracı, veri toplama süreci, uygulama süreci, kullanılan yöntem ve elde edilen verilerin analizleri ayrıntılı bir biçimde açıklanmıştır.

Tutarlık.

Bu araştırmada tutarlığı sağlamak amacıyla tüm araştırma sürecinde uzman öğretim elemanlarından gerekli destekler alınmıştır. Verilerin analizi aşamasında tümevarımsal içerik analizi kapsamında iki kodlayıcı tarafından, veriler kodlanmıştır. İki kodlayıcının analizleri sonucunda elde edilen kodlar Miles ve Huberman (1994, s. 96)'ın formülü ile incelenmiştir. Uyumlu kod sayısının en az % 70 olması beklenen bu formül temelinde, araştırma kapsamında iki kodlayıcının kodları arasındaki uyum % 80 olarak elde edilmiştir. Uyumlu olmayan kodlar, iki kodlayıcı tarafından birlikte ele alınmış ve bu kodlarla ilgili ortak bir karar verilmiştir.

Teyit edilebilirlik.

Bilimsel araştırmalarda elde edilen sonuçların gerçeği yansıtması ve araştırmacının kişisel yargılarından ve varsayımlarından etkilenmemesi beklenir. Bu nedenle hem nicel araştırmalarda hem de nitel araştırmalarda araştırmacıların elde ettiği veriler varsayımlar ya da

inaçlardan bağımsız olacak şekilde, önlem alınarak ortaya konmalıdır. Nicel araştırmalarda "dış güvenirlik" yani tekrar edilebilirlik şeklinde ifade edilen bu kavram yerine nitel araştırmalarda "teyit edilebilirlik" kavramı önerilmektedir. Bunun nedeni nitel araştırmada tam nesnelliğin mümkün olmamasıdır. Bu kapsamda nitel araştırmacıdan beklenen elde ettiği sonuçları toplanan verilerle sürekli olarak teyit etmesi ve bu bağlamda mantıklı bir açıklama sunmasıdır. Dolayısıyla nitel araştırmalarda dışarıdan bir araştırmacı, araştırmada elde edilen yargıların, yorumların ve önerilerin ham verilere geri gidildiğinde teyit edilebilirliğine yönelik bir değerlendirme yapmalıdır (Yıldırım & Şimşek, 2013). Bu amaçla; araştırma sürecinde toplanan veriler ve bu verilerden elde edilen sonuçların teyit edilmesi amacıyla Sosyal Bilgiler Eğitimi ve Türkçe Eğitimi alanında uzman öğretim elemanlarından destek alınmıştır.

Araştırmanın etiği.

Uygulamalar başlamadan önce araştırmacı tarafından gerekli izinler alınmış, okul müdürü, öğretmenler ve gözlemlerin yapılacağı sınıflardaki öğrencilere araştırmanın amaçları hakkında gerekli açıklamalar yapılmıştır. Öğretmenlere herhangi bir olumsuzlukla karşılaşmayacakları, elde edilen verilerin sadece bilimsel amaçlı kullanılacağı belirtilmiştir. Daha sonra öğretmenlere kimlik bilgilerinin ve ses kayıtlarının kesinlikle gizli tutulacağı ve kimlik bilgilerinin araştırmanın herhangi bir sürecinde kullanılmayacağı güvencesini veren gönüllülük sözleşmesi okutularak imzalatılmıştır (*bkz*. Ek 3).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Bulgular

Yarı Yapılandırılmış Görüşmelere Ait Bulgular

Sınıf öğretmenlerine "Sosyal bilgiler dersi için en uygun yöntem ve teknikler hangileridir, neden?" sorusu yöneltilmiş ve bu doğrultuda elde edilen bulgular Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. *Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi için En Uygun Yöntem ve Tekniklere İlişkin Görüşleri*

En Uygun Yöntemler	*f*
Anlatım	9
Soru cevap	9
Beyin fırtınası	9
Gezi gözlem	8
Drama	8
Tartışma	4
Örnek olay	3
Gösteri	2
Rol yapma	1
Benzetim	1
İstasyon	1

Tablo 5'te görüldüğü üzere sınıf öğretmenleri sosyal bilgiler dersi için en uygun yöntem ve teknikler olarak çoğunlukla"anlatım", "soru cevap" ve "beyin fırtınası"nın kullanılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin ikinci sıklıkla kullanılması gerektiğini ifade ettikleri yöntem ve teknikler "drama" ve "gezi gözlem"dir. Öğretmenlerin üçüncü sıklıkla kullanılması gerektiğini düşündükleri yöntem ise "tartışma" yöntemidir. "Örnek olay", "gösteri", "rol yapma", "benzetim" ve "istasyon" gibi yöntem ve tekniklerin ise en az sıklıkla kullanılması gerektiğini ifade eden sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi için en uygun yöntem ve tekniklere ilişkin bazı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

> *"Bana göre sosyal bilgiler dersine en uygun yöntem ve teknikler; anlatım yöntemi, soru cevap yöntemi, tartışma yöntemi, örnek olay yöntemi, drama tekniği, beyin fırtınası yöntemi, gezi gözlem yöntemi."(Ö1)*

> *"Anlatım soru cevap beyin fırtınası, drama, örnek olay yöntem ve teknikler bu dersin işlenişinde kullanılacak başlıca yöntem ve tekniklerdendir."(Ö2)*

> *"Bu milli mücadele zamanındaki olaylar olsun diğer projeler üretmek için yeni tasarımlar oluşturmak için beyin fırtınası olsun drama ve rol yapma yöntemini kullanılabilir. Bunu da özellikle milli mücadelede kullandık ve çok etkili oldu. Anı yaşadılar ve anı yaşayan öğrencilerde kalıcı öğrenmeler gerçekleşti."(Ö3)*

"Anlatım, soru cevap, tartışma, benzetim, beyin fırtınası, çok az da olsa gezi gözlem yani aslında en verimli olan ama uygulanabilirliği evet maalesef en az olan."(Ö6)

" ... Sosyal bilgiler dersi daha çok öğrencilerin sözel bilgilerini kullandığımız için biz en çok anlatım yöntemini kullanıyoruz. Anlatım yöntemine paralel olarak da soru cevap yöntemini kullanıyoruz."(Ö8)

"Gezi ve inceleme. özellikle sosyal bilgiler konusunda bu Türkiye inkılap tarihi konusunda bu yerler konusunda öğrencileri gezdirmek tarihi yerleri tarihi eserleri. İmkân olursa bu çok kalıcı olur. Bunun dışında anlatımı destekleyen sözel anlatımı destekleyen görsel öğelerin bulunduğu, görsel anlatımlı teknik. Bunların etkili olduğunu düşünüyorum."(Ö9)

"Bana göre en uygun teknik; kendi uyguladığım teknik, anlatım, soru cevap, beyin fırtınası, drama ama bana göre diye sormuş burada en uygun yöntem ve teknik dediği zaman gezi gözlem olarak düşünüyorum."(Ö11)

"Şimdi anlatım yöntemi mesela en sık kullanılan yöntemdir ve en geleneksel yöntemdir bana göre, kullanmamız gerekir mi gerekir, çünkü hazırbulunuşluk olmayan bir çocuğa, hiçbir şey bilmeyen bir çocuğa, anlatımla yönlendirmen lazım ama bilgiyi vermem lazım öyle ki sonra tartıştırabilirsin, daha sonra beyin fırtınası yaptırabilirsin, gezi gözleme geldiğimiz zaman çocuk ne yapıyor? Dokunabiliyor, yaşayabiliyor."(Ö12)

"Şimdi sosyal bilgiler dersi çocukları içine kattığımız aktif bir ders olduğu için düz anlatım hariç çocukların sosyal olarak katıldığı bir ders olması gerekiyor. Bu yüzden de ne bileyim ben sınıfta en çok istasyonmuş, tartışma, drama beyin fırtınası ya da çocuklarla farklı etkinlikler yaptım. Hep çocukları içerisine kattığım etkinlikler kullanıyorum."(Ö4)

Sınıf öğretmenlerinin görüşleri incelendiğinde; sosyal bilgiler dersi için en uygun öğretim yöntem ve teknikleri arasında anlatım, soru-cevap ve beyin fırtınasına sıklıkla vurgu yaptıkları görülmektedir. Bu görüşlerin ardından gezi-gözlem, drama ve tartışma gibi yöntem ve tekniklerin altını çizen sınıf öğretmenlerinin; örnek olay, gösteri ve rol yapma gibi öğretim yöntem ve tekniklerini de tercih ettikleri anlaşılmaktadır. Sınıf öğretmenlerine "Sosyal bilgiler dersi için en uygun yöntem ve tekniklerin tercih edilme nedenleri nelerdir?" sorusu yöneltilmiş ve bu doğrultuda elde edilen bulgular Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. *Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi için En Uygun Yöntem ve Tekniklerin Tercih Edilme Nedenlerine İlişkin Görüşleri*

Yöntem ve Tekniklerin Tercih Edilme Nedenleri	*f*
Anlamlı ve kalıcı öğrenmeyi sağlaması	6
Hazırbulunuşluk düzeyi	5
Öğrenci sayısının fazla olması	2
Konuya ilişkin bilgi aktarma	2
Müfredata uygunluk	2
Yaratıcı düşünmeyi geliştirmesi	2
Ekonomik sorunlar	2
Derse katılımı sağlama	2
Haftalık ders saatinin yetersiz olması	1
Konuların tekrar edilmesi	1
Öğrencilerde özgüven sağlaması	1

Tablo 6'da görüldüğü üzere sınıf öğretmenleri sosyal bilgiler dersi için en uygun yöntem ve tekniklerin tercih edilme nedenlerini; "anlamlı ve kalıcı öğrenmeyi sağlaması", "hazırbulunuşluk düzeyi", "öğrenci sayısının fazla olması", "konuya ilişkin bilgi aktarma", "müfredata uygunluk","yaratıcı düşünmeyi geliştirmesi", "ekonomik sorunlar", "derse katılımı sağlama",haftalık ders saatinin yetersiz olması" ve "konuların tekrar edilmesi" olarak ifade etmişlerdir. Bu kapsamda sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi için en uygun yöntem ve tekniklerin tercih edilme nedenlerine ilişkin bazı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

> *"Bana göre sosyal bilgiler dersine en uygun yöntem ve teknikler; anlatım yöntemi, soru cevap yöntemi, tartışma yöntemi, örnek olay yöntemi, drama tekniği, beyin fırtınası yöntemi, gezi gözlem yöntemi. Her öğrenci farklı olduğu için öğrenme şekilleri de farklıdır. Bu yüzden farklı yöntem ve tekniklerin kullanımı bütün öğrencilerin daha kolay öğrenebilmesini sağlar. Ayrıca çok sayıda yöntem ve teknik kullanımı öğrencilerin dikkatini canlı tutar, anlamlı öğrenmelerini sağlar."(Ö1)*
>
> *"Anlatım soru cevap beyin fırtınası, drama, örnek olay yöntem ve teknikler bu dersin işlenişinde kullanılacak başlıca yöntem ve tekniklerdendir. Çünkü çocukları konuşturarak, çocukların bildiklerinden yola çıkarak kazanımların verilmesi daha kalıcı bir öğrenmeyi sağlar."(Ö2)*
>
> *"Anlatım, soru cevap, tartışma, benzetim, beyin fırtınası, çok az da olsa gezi gözlem yani aslında en verimli olan ama uygulanabilirliği evet maalesef en az olan. sosyal bilgiler dersinin müfredatı açısından en uygun olanlar bunlar yani kullanım açısından evet. Çocuklara uygunluğu açısından bunlar uygunlar."(Ö6)*
>
> *"Bu kadar kalabalık sınıflarda seviye, hazırbulunuşluk seviyeleri yönünden çok farklı olan, işte geldikleri sosyo ekonomik kültür yapısı birbirine çok farklı olan çocukların bir arada bulunmasından dolayı açıkçası en uygun yöntem o oluyor çünkü bazen kullandığım bir yöntemde birçok öğrenci dışarıda kalabiliyor, örneğin bir beyin fırtınası yaptığımda yani sınıf hâkimiyetini kaybedebiliyorsun veya bir tartışma yönteminde öğrencilerin işte hazır bulunuşlukları ve sahip oldukları kültür yapısı birbirinden*

farklı olduğu için mesela yani söz hakkı alan bir öğrenciyi dinlemek gibi bir özellik bazen göstermiyor olabilirler, bu yüzden yani ekstra bir anlatım yöntemi etrafında dönüyor."(Ö5)

"Mesela gezi gözlem tekniklerinin uygulanmama nedeni ekonomik imkanlar. özellikle maddi açıdan herkes bir otobüs tutulacak, resmi boyutları var, prosedürlere uymak zorundayız. Bir de Muş ilinden itibaren burada da gezi gözlem yapabileceğimiz yerler mesafe olarak uzakta ondan da sıkıntı oluyor, ondan yapamıyoruz. Drama tekniğini de şeyden yapamıyorum bazen uyguluyorum yine de sınıf çok kalabalık o atmosferi oluşturamıyoruz."(Ö7)

"Sosyal bilgiler dersi daha çok öğrencilerin sözel bilgilerini kullandığımız için biz en çok anlatım yöntemini kullanıyoruz. Anlatım yöntemine paralel olarak da soru cevap yöntemini kullanıyoruz çünkü anlatmaya dayalı bir ders, öğrencilere bilgi vermek zorundayız yüzden anlatım yöntemini çok sık kullanıyoruz buna bağlı olarak soru cevap yöntemi. Anlattığımız konuyu üç saatlik derste geçmiş konuyu hatırlatmak babında soru cevap yöntemi."(Ö8)

"Şimdi anlatım yöntemi mesela en sık kullanılan yöntemdir ve en geleneksel yöntemdir bana göre, kullanmamız gerekir mi gerekir, çünkü hazırbulunuşluğu olmayan bir çocuğa, hiçbir şey bilmeyen bir çocuğa, anlatımla yönlendirmen lazım ama bilgiyi vermem lazım öyle ki sonra tartıştırabilirsin, daha sonra beyin fırtınası yaptırabilirsin, gezi gözleme geldiğimiz zaman çocuk ne yapıyor? Dokunabiliyor, yaşayabiliyor."(Ö12)

"Drama yönteminde çocuk kendi aktif oluyor, yaratıcılığını kullanıyor, bir de hani normal yönlendirmesiz bir drama ise, bir kere drama ile ilgili yaptığı konuyla alakalı unutmuyor çocuk, yani yaşları küçük olduğu için kesinlikle unutmuyor."(Ö4)

Sınıf öğretmenlerinin görüşleri incelendiğinde; öğretmenlerin sosyal bilgiler dersi için en uygun yöntem ve tekniklerin tercih edilme nedenlerine ilişkin görüşleri arasında anlamlı ve kalıcı öğrenmeyi sağlamasına ve hazırbulunuşluk düzeyinin düşük olmasına sıklıkla vurgu yaptıkları görülmektedir. Bu görüşlerin ardından öğrenci sayısının fazla olması, konuya ilişkin bilgi aktarma, müfredata uygunluk, yaratıcı düşünmeyi geliştirmesi, ekonomik sorunlar ve derse katılımı sağlama gibi nedenlere vurgu yapan sınıf öğretmenlerinin; haftalık ders saatinin yetersiz olması, konuların tekrar edilmesi ve öğrencilerde özgüven sağlaması gibi nedenlere de değindikleri anlaşılmaktadır.

Sınıf öğretmenlerine "Sosyal bilgiler dersinde en sık kullanılan yöntem ve teknikler hangileridir, neden?" sorusu yöneltilmiş ve bu doğrultuda elde edilen bulgular Tablo 7'de sunulmuştur**.**

Tablo 7. *Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde En Sık Kullandıkları Yöntem ve Tekniklere İlişkin Görüşleri*

En Sık Kullanılan Yöntem ve Teknikler	*f*
Anlatım	11
Soru cevap	7
Örnek olay	5
Drama	5
Beyin fırtınası	4
Tartışma	3
İstasyon	1
Rol yapma	1
Gezi gözlem	1

Tablo 7'de görüldüğü üzere sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde en sık kullandıkları yöntem ve teknikler arasında çoğunlukla "anlatım" ve "soru cevap" gelmektedir. Öğretmenler ikinci sıklıkla "örnek olay", "drama" ve "beyin fırtınası"nı tercih etmektedir. Öğretmenlerin üçüncü sıklıkla kullandıkları yöntem ise "tartışma" yöntemidir. Bu görüşlerin ardından en az "istasyon", "rol yapma" ve "gezi gözlem" gibi yöntem ve teknikleri kullandıklarını ifade eden sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde en sık kullandıkları yöntem ve tekniklere ilişkin bazı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

"Sosyal bilgiler dersinde en sık kullandığım yöntem ve teknikler; soru cevap yöntemi, anlatım yöntemi, örnek olay yöntemi, drama tekniği, beyin fırtınası yöntemi. En çok soru cevap ve anlatım yöntemini uyguluyorum.Drama tekniği de sosyal bilgiler dersinde sık kullandığım tekniklerden biridir."(Ö1)

"Ben derste daha çok anlatım, soru cevap, drama, örnek olay gibi yöntem ve teknikleri kullanıyorum.."(Ö2)

"En sık anlatım tekniğini kullanıyorum genelde. Bu da dediğim gibi sınıfın kalabalık olmasından dolayı. Çünkü bir de her tekniği uygulamak istiyoruz tabi ki bazen uyguluyoruz da. Ama genelde tabi teknolojik akıllı tahtamız var. Onu da kullanıyoruz. Akıllı tahtadan anlatıyorum ben. Anlatım tekniğini çok kullanıyoruz."(Ö7)

"Şu şekilde bizim en sık kullandığımız maalesef anlatım gönül ister ki sosyal bilgileri kazandırmak için üniversitede görmüş olduğumuz yöntem ve tekniklerin hepsini uygulayabilelim. Ama maalesef anlatım yöntemini çok sık kullanıyoruz." (Ö8)

"Anlatım, soru cevap ve drama bunları kullanıyorum. Anlatım haftada üç saat dersimiz var mecburen o kitabın ve kazanımın bitirilmesi gerekiyor."(Ö11)

"Evet, ben beyin fırtınasını kullanıyorum. Tartışma konularımız ağırlaştıkça mesela milli mücadele döneminde veya bir yönleri verirken kuzey doğu, güney batı onları verirken mecburen anlatım yöntemini kullanıyorum, soru cevap yöntemini kullanıyoruz, gösteri video yöntemini kullanıyorum.."(Ö12)

"En çok kullandığımız biraz önce de bahsettiğim gibi anlatım ve soru cevap yöntemi. Zaman zaman örnek olay, beyin fırtınası, drama ve rol yapma benim en çok tercih ettiğim yöntemler."(Ö3)

"Ben en çok drama ve istasyon tekniğini kullanıyorum. İstasyonda farklı birkaç konu anlattım diyelim ki, farklı etkinlikler düzenliyorum bununla ilgili, sonra çocukları gruplara ayırıp sürekli değişin değişin diyerek, hem onların hoşuna gidiyor hem de bir derste birden fazla konuyla etkileşime girmiş oluyorlar. Bunu kullanıyorum."(Ö4)

Sınıf öğretmenlerinin görüşleri incelendiğinde; sosyal bilgiler dersinde en sık kullandıkları öğretim yöntem ve teknikleri arasında anlatım ve soru-cevap yöntemlerine sıklıkla vurgu yaptıkları görülmektedir. Bu yöntemlerin ardından örnek olay, drama, beyin fırtınası ve tartışma gibi yöntem ve tekniklerin altını çizen sınıf öğretmenlerinin; istasyon, rol yapma ve gezi gözlem gibi öğretim yöntem ve tekniklerini de tercih ettikleri anlaşılmaktadır.

Sınıf öğretmenlerine "Sosyal bilgiler dersinde en sık kullandıkları yöntem ve tekniklerin tercih edilme nedenleri nelerdir?" sorusu yöneltilmiş ve bu doğrultuda elde edilen bulgular Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8. *Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde En Sık Kullandıkları Yöntem ve Tekniklerin Tercih Edilme Nedenlerine İlişkin Görüşleri*

Yöntem ve Tekniklerin Tercih Edilme Nedenleri	*f*
Anlamlı ve kalıcı öğrenmeyi sağlaması	4
Konuya ilişkin bilgi aktarma	4
Öğrenci sayısının fazla olması	3
Derse katılımı sağlama	3
Müfredata uygunluk	3
Haftalık ders saatinin yetersiz olması	3
Çevre koşulları	1
Hazırbulunuşluk düzeyi	1
Yaratıcı düşünmeyi geliştirmesi	1
Araç gereç eksikliği	1

Tablo 8'de görüldüğü üzere sınıf öğretmenleri sosyal bilgiler dersinde en sık kullandıkları yöntem ve tekniklerin tercih edilme nedenlerini; "anlamlı ve kalıcı öğrenmeyi sağlaması", "konuya ilişkin bilgi aktarma", "öğrenci sayısının fazla olması", "derse katılımı sağlama", "müfredata uygunluk", "haftalık ders saatinin yetersiz olması", "çevre koşulları", "hazırbulunuşluk düzeyi", "yaratıcı düşünmeyi geliştirmesi" ve "araç gereç eksikliği" olarak ifade etmişlerdir. Bu kapsamda sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde en sık kullandıkları yöntem ve tekniklerin tercih edilme nedenlerine ilişkin bazı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

"Ben de derste daha çok anlatım, soru cevap, drama, örnek olay gibi yöntem ve teknikleri kullanıyorum. Özellikle milli mücadele dönemi anlatılırken drama gibi yöntemler öğrenmeyi kalıcı kılıyor. Günlük hayatta bildiklerini kullanarak çocuklara kazanımları vermek hem çocukların öğrenmeye olan ilgilerini artırıyor hem de öğrendiklerini kalıcı hale getiriyor."(Ö2)

"Zaman zaman örnek olay, beyin fırtınası, drama ve rol yapma benim en çok tercih ettiğim yöntemler. Neden bu yöntemleri tercih ediyorum? Kalıcı öğrenmeler bundan sağlanıyor. Çocuklar zevkle bu yöntemleri kullandığımız zaman ders işleyebiliyoruz. Eğlenerek öğreniyoruz."(Ö3)

"Anlatım, soru cevap ve drama bunları kullanıyorum. Anlatım haftada üç saat dersimiz var mecburen o kitabın ve kazanımın bitirilmesi gerekiyor. Seri bir şekilde işlenmesi gerekiyor. Buna da en uygun yöntem anlatım yöntemi biliyorsunuz. Soru cevapta da çocuğun düşünmeye, biraz da düşünmesini istiyoruz yani ona sevk etmek için."(Ö11)

" Sosyal bilgiler dersinde en sık kullandığım yöntem ve teknikler; soru cevap yöntemi, anlatım yöntemi, örnek olay yöntemi, drama tekniği, beyin fırtınası yöntemi. En çok soru cevap ve anlatım yöntemini uyguluyorum bunun nedeni sınıf mevcudumun kalabalık olması.(40) ve ders sürelerinin kısıtlı olması. Ayrıca müfredatın yoğun olup yeterli ders araç gereçlerinin okulumuzda mevcut olmaması."(Ö1)

"Gezi gözlem etkili ama çok uygulayamadık evet. Bulunmuş olduğumuz şehrin fiziksel koşullarından dolayı biz evet çok kullanamadık. Müze alanımız yok bu yıl değil ama genelde kış şartları uzun süreli olduğu için çocukları böyle çok çıkaracağımız ortam da yok, evet maalesef yok."(Ö6)

"En sık anlatım tekniğini kullanıyorum genelde. Bu da dediğim gibi sınıfın kalabalık olmasından dolayı. Çünkü bir de her tekniği uygulamak istiyoruz tabi ki bazen uyguluyoruz da. Bu, tabi konuların yetişme şeyine de göre değişiyor. Ama genelde tabi teknolojik akıllı tahtamız var. Onu da kullanıyoruz. Akıllı tahtadan anlatıyorum ben. Anlatım tekniğini çok kullanıyoruz."(Ö7)

"Şu şekilde bizim en sık kullandığımız maalesef anlatım gönül ister ki sosyal bilgileri kazandırmak için üniversitede görmüş olduğumuz yöntem ve tekniklerin hepsini uygulayabilelim. Ama maalesef anlatım yöntemini çok sık kullanıyoruz. Bu da kazanımlardan kaynaklı. Dördüncü sınıf kazanımlarını biliyorsunuzdur, sürekli bir konu yüklemesi öğrencilere, o şekilde en sık anlatım yöntemini kullanıyoruz." (Ö8)

"Evet, ben beyin fırtınasını kullanıyorum, anlatım gerektirmeyen derslerde özellikle hani çocuklar ön bilgilerinin olduğunu düşündüğüm işte soy ağacıdır, ailesiyle alakalıdır, akrabaları kimdir bu tarz basit konularda beyin fırtınasını kullanıyorum ben genelde. Tartışma konularımız ağırlaştıkça mesela milli mücadele döneminde veya bir yönleri verirken kuzey doğu, güney batı onları verirken mecburen anlatım yöntemini kullanıyorum, soru cevap yöntemini kullanıyoruz, gösteri video yöntemini kullanıyoruz, konuların içeriğine göre değişiyor."(Ö12)

Sınıf öğretmenlerinin görüşleri incelendiğinde; öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde en sık kullandıkları yöntem ve tekniklerin tercih edilme nedenleri arasında anlamlı ve kalıcı öğrenmeyi sağlaması ve konuya ilişkin bilgi aktarma sıklıkla yer almaktadır. Bu nedenlerin ardından öğrenci sayısının fazla olması, derse katılımı sağlama, müfredata uygunluk ve haftalık ders saatinin yetersiz olması gibi nedenlerin altını çizen sınıf öğretmenlerinin; çevre koşulları, hazırbulunuşluk düzeyi, yaratıcı düşünmeyi geliştirmesi ve araç gereç eksikliği gibi nedenlere de vurgu yaptıkları anlaşılmaktadır.

Sınıf öğretmenlerine "Sosyal bilgiler dersi öğretiminde öğrenci özellikleri ile ilgili sorunlar nelerdir?" sorusu yöneltilmiş ve bu doğrultuda elde edilen bulgular Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9. *Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Öğrenci Özelliklerinden Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Görüşleri*

Öğrenci Özellikleri	*f*
Hazırbulunuşluk düzeyi	9
Bireysel farklılık	3
Derse katılım	2
Sorumluluk	2
Öğrenci sayısının fazla olması	2
Etkili dinleme	1
Davranış bozukluğu	1

Tablo 9'da görüldüğü üzere sınıf öğretmenleri sosyal bilgiler dersi öğretiminde öğrenci özelliklerinden kaynaklanan sorunlardan en fazla "hazırbulunuşluk düzeyi" sorununa vurgu yapmışlardır. Öğretmenler ikinci sıklıkla "bireysel farklılık" sorununa vurgu yapmışlardır. Üçüncü sıklıkla ifade edilen sorunlar ise "derse katılım", "sorumluluk" ve "öğrenci sayısının fazla olması" sorunudur. Bu sorunların ardından öğretmenlerin "etkili dinleme", ve "davranış bozukluğu" gibi sorunlara vurgu yaptıkları görülmektedir. Bu kapsamda sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersini yürütürken öğrenci özelliklerinden kaynaklanan sorunlara ilişkin bazı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

> *"Hazırbulunuşluk seviyesi düşük olan, Türkçeyi ifade ve anlama kabiliyeti yeterli düzeyde olmayan öğrenci özellikleri, özellikle günlük hayatta karşılaşmadığı şeyleri öğrenmesinde sıkıntıya yol açıyor. Beyin fırtınası gibi daha çok bilgi ve yaratıcılık gerektiren yöntem ve tekniklerde yukarıda bahsettiğim sıkıntılardan dolayı amacına ulaşmada sıkıntı yaşanıyor."(Ö2)*

> *"Hazırbulunuşlukları, bu çocukları ben bu sene aldım, öncesinde başka bir öğretmen okutmuş. Ben bu yıl almıştım. Hani bazı konularda eksik ilerlemişler, o yüzden de baktığında ben hep en başa dönmek zorunda kalıyorum. Hazırbulunuşluk açısından sıkıntı yaşıyorum açıkçası, öyle bir sıkıntım Var. Öğrencilerimizin okuma şey seviyesi olarak normal dördüncü sınıf seviyesinden düşükler yüzden de bir etkinlik bir şey yaptığımızda normalde, normal bir dördüncü sınıf öğrencisi, atıyorum 40 dakikada yapabilecekse benim öğrencilerim 60 dakikada yapabiliyor. Öyle bir sıkıntı yaşıyoruz."(Ö4)*

> *"Anladım. Şimdi bu her öğrencinin algılama hızı algılama yaşı aynı değil. Öğrencilerin ön bilgileri de aynı değil. Yani bazı öğrencilerin ön bilgileri fazla iken bazı öğrencilerin ön bilgileri az daha az önbilgilere sahiptir. Zaman içerisinde biz bunları eşitlemeye çalışıyoruz. Yani özellikle alttakini üsttekine yaklaştırmaya çalışıyoruz ama bu makas bir türlü kapanmıyor. Burada öğrencilerin öğrenme hızı algılama hızı ve ön bilgileri çocukların ders ve öğrenimi etkilemektedir."(Ö9)*

"*Evet. Çocukların hazırbulunuşlukları yok. İlk defa burada duyuyorlar. Mesela bir Milli Mücadeleyi ilk defa okulda öğreniyorlar. Ailelerinden hani gelen bir alışkanlık yok. Atatürkçü bir nesil yetiştirmiyorlar ki bilsin yani çocuk. İlk defa okulda öğreniyor Milli Mücadeleyi."(Ö11)*

"Bahsedebilirim. Mesela öğrenci özellikleri zaten dedim ya 34 öğrenci var hepsinin öğrenci şeyi ayrı yöntemi. Biraz önce dediğimiz mesela farklı teknikleri uygulasak hepsi için çok güzel olur. Ama uygulayamıyoruz. Çünkü her birine ayrı ayrı şey anlatsak dediğim gibi konular yetişmez o yüzden öğrenci özellikleri farklı buna karşı hani en iyi çözüm de ne bilemiyorum yani o yüzden anlatımı uyguluyoruz."(Ö7)

"Dersimiz 7.20'de başlamaktadır. Dolayısıyla çocuklar ilk derse geç kalabilmektedir. Geldiklerinde de uykulu oldukları için ilk ders derse katılımları düşük olabiliyor. Derse katılım sorunu son derste de gözlemlediğim bir durum."(Ö1)

"Çocukların kendilerine ait hayalleri yok, kendi anne ve babalarının hayallerini yaşıyorlar. Onlarla alakalı sıkıntılar var. Şu konu da var. Çocuk saygı ve sorumluluk, en önemlisi de sevgi kavramlarını hissetmediği için sınıf içerisinde arkadaşlarıyla diyaloglarında benimle diyaloglarında sürekli mesela derste engellemeyle karşılaşabiliyoruz. Arkadaşı söz hakkı alırken mesela çocuk dalga geçebiliyor onunla. Mesela lafa dâhil olabiliyor."(Ö6)

"Ayrıca sınıf mevcudunun fazla olmasından dolayı sınıfımızda bazen aşırı gürültülere neden oluyor. Tüm öğrencilere bir ders boyunca söz hakkı verecek fırsatı da bulamıyorum."(Ö2)

"Evet, sınıfımızda misafir olup gözlem yaptığınızda zaten siz de belirli bir ölçüde gözlemlediniz. Ben yine de bahsetmek istiyorum. Öğrencilerin ilgileri çok çabuk dağılıyor. Öğrencilerin seviyeleri düşük olduğu için dikkat çekme ve güdüleme açısından sürekli tekrarlamam gerekiyor. Öğrencilerin dikkatini sürekli kendimde toplamam gerekiyor. Farklı şeyler, ilginç şeyler yaparak öğrencileri güdülemem gerekiyor."(Ö3)

Sınıf öğretmenlerinin görüşleri incelendiğinde; öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde öğrenci özelliklerinden kaynaklanan sorunlara ilişkin görüşleri arasında hazırbulunuşluk düzeyinin düşük olması sıklıkla yer almaktadır. Bu sorunun ardından bireysel farklılık, derse katılım, sorumluluk ve öğrenci sayısının fazla olması gibi sorunların altını çizen sınıf öğretmenlerinin etkili dinleme ve davranış bozukluğu gibi sorunlara da vurgu yaptıkları anlaşılmaktadır.

Sınıf öğretmenlerine "Sosyal bilgiler dersi öğretiminde konular ile ilgili sorunlar nelerdir?" sorusu yöneltilmiş ve bu doğrultuda elde edilen bulgular Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 10. *Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Konulardan Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Görüşleri*

Konular	*f*
Konu sayısının fazla ve ayrıntılı olması	7
Konuların soyut ve zor olması	5
Kronolojik bilgi fazlalığı	3
Bazı konuların öğrenci ilgisini çekmemesi	2

Tablo 10'da görüldüğü üzere sınıf öğretmenleri sosyal bilgiler dersinde konulardan kaynaklanan sorunlara ilişkin en fazla "konu sayısının fazla ve ayrıntılı olması "sorununa vurgu yapmışlardır. "Konuların soyut ve zor olması" öğretmenlerin ikinci sıklıkla ifade ettikleri sorunlardır. Bu sorunların ardından öğretmenler en fazla "kronolojik bilgi fazlalığı" ve "bazı konuların öğrencilerin ilgisini çekmemesi" sorunlarına vurgu yapmışlardır. Bu kapsamda sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde konulardan kaynaklanan sorunlara ilişkin bazı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

"Konularla ilgili çok fazla detaylı bilgi var hani mesela bu en son işlediğimiz küresel bağlantılarda Türkiye'ye komşu iller Türkiye ile aynı kültürü paylaşan ülkeler pardon, ülkeler. Hepsi böyle ayrıntılı olarak sınır kapıları başkentleri, geçim kaynakları vs. hani Türkiye ile bağlantıları çocuğun bunları hepsini aklında tutması çok zor."(Ö3)

"Evet, ben uygun olmadığını şu konuda düşünüyorum. Çok fazla konu var, çocuklara bir bilgi yüklemesi var milli mücadele konusunda çok çok sıkıntı çektik. Ne kadar çocukları ezbere yönlendirmeyelim desek de zoraki ezbere yönlendirme gibi bir durum var. Mesela çocuğun işte milli kahraman millî kahraman işte hangi bölgedeki milli kahramandır. Bu çocuk için bence çok üst düzey bir şey yani akılda tutabilmesi için."(Ö6)

"Konularla ilgili; öğretim programındaki kazanımlarımız öğrenci seviyelerinin üstünde olabiliyor. Özellikle kurtuluş savaşı konusunun kazanımları ve konuları çok yoğun. Ezberi bilgiler vardı. Öğrencilerimiz somut öğrenme alanı içinde oldukları için bu kazanımları vermekte oldukça zorlandım. Bunun tam tersi bazı konular da öğrencilerimize çok basit geldi ve dersten sıkıldılar."(Ö1)

"Konular ilk üç sınıfa bakarak biraz daha soyut ve zor olması, öğrencilerin diğer yıllara göre biraz daha zorlanmasına neden oluyor. Konuların sarmal düzende olması çocuklar için güzel bir durum. Ancak konu yoğunluğu en azından üçüncü sınıfa da dağılması öğrencilerin konuları kavrama konusunda daha başarılı olmasını sağlayabilir."(Ö2)

" Konuların öğrenci seviyesine fazla inmemesi, biraz soyut kalması. Şimdi şöyle söyleyeyim Sosyal bilgiler için. Gerçekten bazı konular tamam diyorsun çocuk bunu alabilir ama bazı konulara geldiğimiz zaman da çocukların çok üzerinde soyut kalıyor. Bu çocuklar on yaş grubu, dokuz on yaş grubu, ama bizim vermeye çalıştığımız kazanım ortaokulda başlamasını düşündüğümüz bir konu o yüzden biraz ağır soyut kaldığını düşünüyorum. Hani orda savaşlar kısmını belki çıkarabilir bunu beşinci altıncı sınıfa kaydırabilir. Hani ilkokul çocukları için konular biraz soyut kalıyor maalesef."(Ö8)

"İkincisi bu kültür miras konusunda milli mücadele konumuzda orda sıkıntımız tarihlerin fazla olması. Çocuklar tarih mi ezberleyecek olayları mı hatırlayacak, hani bu, bu sıkıntıları yaşıyorlar. Hepsi bilgi yoğunluğu olduğu için hepsini ezberlemeye çalışınca aksaklıklar oluyor. Hani tarihler birbirine karışıyor. Hani daha öz bilgiler verilip çocuklara tarih daha fazla sevdirilebilirdi. Hani konularla ilgili sıkıntımız böyle."(Ö3)

"Bazı konular öğrencilerin ilgisini çekmiyor. Bu yüzden öğrencilerin derse karşı ilgisiz, kayıtsız kalmasına neden oluyor. Bu sorunu çözmek için de farklı yöntemler kullanıyorum öğrenciyi derse karşı motive edebilmek için. Bazen başarılı olsak da zor oluyor toparlamak."(Ö4)

Sınıf öğretmenlerinin görüşleri incelendiğinde; öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde konulardan kaynaklanan sorunlara ilişkin görüşleri arasında konu sayısının fazla ve ayrıntılı olması ve konuların soyut ve zor olmasına sıklıkla vurgu yaptıkları görülmektedir. Bu sorunların ardından kronolojik bilgi fazlalığı ve bazı konuların öğrencilerin ilgisini çekmemesi gibi sorunlara da vurgu yaptıkları anlaşılmaktadır.

Sınıf öğretmenlerine "Sosyal bilgiler dersi öğretiminde zaman ile ilgili sorunlar nelerdir?" sorusu yöneltilmiş ve bu doğrultuda elde edilen bulgular Tablo 11'de sunulmuştur.

Tablo 11. *Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Zamandan Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Görüşleri*

Zaman	*f*
Öğrenci merkezli yöntemler için zaman yetersiz	6
Zaman yeterli	4
Zaman konu içeriğine göre ayarlanmalı	2

Tablo 11'de görüldüğü üzere sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde öğrenci merkezli yöntemlerin uygulanması sürecinde zamanın yetersizliği sorununa vurgu yaptıkları görülmektedir. Sınıf öğretmenleri özellikle öğrenci merkezli etkinlik ve uygulamalar açısından zaman sıkıntısı yaşandığını ifade etmektedir. Sınıf öğretmenleri ikinci sıklıkla sosyal bilgiler dersinde zaman açısından bir sorun yaşanmadığını ifade etmektedir. Son olaraksınıf öğretmenleri zamandan kaynaklanan sorunlara yönelik, zamanın bazı konuların içeriğine göre ayarlanması gerektiğini ifade etmektedir. Bu kapsamda sınıf öğretmenlerinin Sosyal bilgiler dersinde zamandan kaynaklanan sorunlara ilişkin bazı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

> *"Zamanla ilgili; bazı kazanımlarımız çok yoğun olduğu için (milli mücadele gibi)konularımız zamanında bitiremedik. Bu konularımızı işlerken uygulamamız gereken yöntem ve tekniklerin hepsini uygulayamadık."(Ö1)*

> *"Bence üç ders saati yetersiz kalıyor. Çünkü bu çocuklar ileride bir sınav sistemi içerisine girdikleri için bir test çözmeymiş, başka etkinliklermiş konu anlatma normal anlasınlar diye etkinlikler yap, bunların hepsini yapmaya çalışırken üç ders saati biraz zor açıkçası."(Ö4)*

> *"Yani zamanla ilgili dediğim gibi az önce bahsettiğim gibi yani her yöntemi uygulayabilirsin ama zaman yeterli mi? Gezi gözlem yapabilirsin, gezi için bir planlama yapman lazım bir hafta önceden, en basiti yani dediğim gibi benim içimde bir ukdedir Çanakkale'ye götürmek çocukları. Çanakkale götürsem buradan en az on beş yirmi saat, gidip gelmesi iki gün, orada gezmesi yani baktığımız zaman bir Çanakkale gezisi en az üç haftamızı alır bizim, üç haftada bu konuları yetiştirebilecek miyim? Ben buna bakarım, hani zaman açısından sıkıntı."(Ö12)*

> *"Bence 40 dakika hatta çok bile çünkü ilkokul öğrencileri için çok.40 dakika iyi ama normalde. Yine sonuçta 40 dakikanın tamamında çocuklara konu anlatarak geçirmiyoruz zaten böyle biraz içinde eğlence falan oluyor o yüzden 40 dakika yeterli bir süre."(Ö7)*

"Zamanım yeterli. Dediğim gibi gezi gözlem tarzında ya da drama yöntemiyle ders işleyecek olsa, yapılandırmacı yaklaşımda öğrencinin merkeze alındığı yöntemleri uygulayınca tamamen yetersiz. Ama düz anlatımda diyorsak bir kitap daha biter."(Ö11)

"Haftalık üç saat olması ders saatlerinin de 40 dakika olması kazanımların verilmesinde herhangi bir sıkıntı oluşturmamaktadır."(Ö2)

"Zaman ile ilgili, süre bazen çok uzun geldi bazen çok kısa geldi. Dediğim gibi milli mücadelede biz biraz yetiştirmekte sıkıntı çektik çünkü çocuklar istenilen kazanımı almakta zorluk çektiler ya da aldılar sürekli bir tekrara, tekrar etmek zorunda kaldık milli mücadeleyi evet o zaman alıyor. Bir de çocukların dikkat süresi kırk dakika boyunca uzun, uzun bir süre gerçekten uzun bir süre. Yani bir otuz dakika daha ideal olur diye düşünüyorum. Âmâ konu içerikleri de kesinlikle kısalmalı, hani ben sosyal bilgileri ile Fen bilgisini karşılaştırmak istiyorum. Bu yılki Fen bilgisi dersimizde konu sıklığı daha doğrusu kazanımlar çok azdı ve çocukların en çok başarı gösterdiği derslerden birisi Fen bilgisiydi. Sosyal bilgilerde biz istediğimiz başarıyı yakalayamadık."(Ö6)

"Evet, zamanla ilgili de yine bir ünitede karşılaştığımız sorun az vermiş saatini üç saat vermiş üç saatte bizim bunu öğrenciye kazandırmamız gerekiyor. Hani bizim kazanımı yetiştirmek gibi bir sıkıntımız olmadı. Zamanla alakalı konuşacak olursak. Zaman sıkıntısı olmadı ama milli mücadele konusu için de konuşmak istiyorum. Hani burada çok sıkıntı yaşadık biz. Zaman çok az vermiş üç saat diyor bana bunu anlatmamı istiyor müfredat. Ama ben üç saat değil on iki saat on beş saate çıktığı oldu diğer derslerden aldım. Bu kazanımı görmek için."(Ö8)

Sınıf öğretmenlerinin görüşleri incelendiğinde; öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde zamandan kaynaklanan sorunlara ilişkin görüşleri arasında öğrenci merkezli yöntemler için zaman yetersizliğine sıklıkla vurgu yaptıkları görülmektedir. Bu sorunun ardından ders sürelerinin ve haftalık ders saatlerinin yeterli olduğunu ifade eden sınıf öğretmenlerinin son olarak zamanın konuların içeriğine göre ayarlanmaması sorununa vurgu yaptıkları anlaşılmaktadır.

Ayrıca sınıf öğretmenlerinin görüşlerine bakıldığında, 40 dakikalık ders süresinin hem Sosyal bilgiler hem de diğer dersler açısından uzun olduğuna vurgu yaptıkları görülmektedir. Sınıf öğretmenleri bu sürenin öğrencilerin dikkat süreleri açısından kısaltılabileceğini ifade etmişlerdir.

Sınıf öğretmenlerine "Sosyal bilgiler dersi öğretiminde okul dışı etkinlikleri gerçekleştirme ile ilgili sorunlar nelerdir?" sorusu yöneltilmiş ve bu doğrultuda elde edilen bulgular Tablo 12'de sunulmuştur.

Tablo 12. *Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Okul Dışı Etkinlikleri Gerçekleştirme ile İlgili Sorunlara İlişkin Görüşleri*

Okul Dışı Etkinlikleri Gerçekleştirme	*f*
Okula ait taşıtın olmaması	11
Velilerin ekonomik yetersizliği	10
Okulun bütçesi yetersiz	8
Müzelerin olmaması	6
Tarihi yerlerin az olması	3
Velilerin ilgisizliği	3
Güvenlik sorunu	2
Resmi kurumların destek olmaması	2
Bilim merkezinin olmaması	1
Öğrenci sayısının fazlalığı	1
Bürokratik engeller (izin-onay)	1
Coğrafi koşullar	1

Tablo 12'de görüldüğü üzere sınıf öğretmenleri sosyal bilgiler dersinde okul dışı etkinlikleri gerçekleştirme ile ilgili sorunlara yönelik en fazla "okula ait taşıt olmaması", "velilerin ekonomik yetersizliği", "okulun bütçesinin yetersiz olması" ve "müzelerin olmaması" gibi sorunlara vurgu yapmışlardır. İkinci sıklıkla ifade edilen sorunlar "tarihi yerlerin azlığı", "velilerin ilgisizliği", "güvenlik" ve "resmi kurumların destek olmaması" sorunlarıdır. Öğretmenlerin üçüncü sıklıkla vurguladıkları sorunlar ise "bilim merkezinin olmaması", "öğrenci sayısının fazla olması", "bürokratik engeller (izin-onay)" ve "ilin coğrafi koşulları" sorunlarıdır. Bu kapsamda sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde okul dışı etkinlikleri gerçekleştirme ile ilgili sorunlarına yönelik bazı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

> *"Okul dışı etkinlikleri mesela ben gezi yöntemini kullanmak istiyorum ama Muş şartları olsun okulumuzun şartları olsun velilerin, nasıl öğrencilerin seviyesi düşük, velilerin maddi durum yetersizliği de var onun için de bu tarz şeylere pek sıcak bakmıyorlar, karşılayamadıkları için bakamıyorlar. Aslında istiyorlar ama böyle bir bütçemiz sürekli olmadığı için değerlendiremiyoruz gezi yöntemini. Ha çok fazla mekân olarak uzak olduğu için muşta gezilecek yerler, görülecek yerler, ya da il dışına çıkmak istediğimiz zaman araç tutmamız gerekiyor. Bunu karşılayacak bütçemiz de yok. İzin konusunda da sıkıntılar olabiliyor."(Ö3)*
>
> *"Maliyetler, araç bulamıyorsun, veli para vermiyor. Efendime söyleyeyim kendimiz karşılıyoruz. İşte yani açıkça ayıp olur söylemesi gittiğimiz yerde mesela yemek yenilecek değil mi? şimdi istiyoruz mesela veli getirecek diyorsun o diyelim ki mesela biz geçen sene otuz üç öğrenciyle gittik e mesela yedi sekiz öğrenci getirmiyor, tamam getirmediği zaman bazen çocuk paylaşmak istiyor bazen paylaşmak istemiyor."(Ö5)*
>
> *"Dünya, küre bunların tamamını laboratuvarımızda bulma imkânımız var. Ama bir okul dışı etkinliği gerçekleştirme ile ilgili bir şey olsa velilerden yani on lirayı zor isteriz tamamıyla okulun bütçesinden gitmesi gerekiyor. Okulun da böyle bir bütçesi olmadığı için. Okulun servisi yok. Zaten bu muhitteki çocukların tamamı geliyor. Yok, belediyenin de bu konuda bir desteği bir kere sinemaya götürmüştü başka da bir şey yok öyle bir etkinliği yok."(Ö11)*

"İkincisi çocukların maddi durumlarından kaynaklı. Bir yere götürmek istesek hani bununla ilgili bir şey yapmak istesek velilerden olumlu dönüt almayız. Muhtemelen veli sıkıntısı oluyor yüzden hani okulumuzda bir imkân şey olsa okul olarak belki götürülebilir."(Ö4)

"Güvenlik, hem bizim kaygımız var evet. Daha önce götürmüştüm öğrenciler ile ilgili olmadı ama öğrencilerin de gördüğü bir olay oldu o korku da oldu tekrar götürdük ama o korku her zaman vardır."(Ö5)

"Aynen okul dışında evet benim mesela en çok istediğim şeylerden birisi özellikle çocukların böyle tarihi yerlerimizi göstermektir. Burada da uygulayamıyoruz. Hem maddi açıdan var mesela bir de dediğim gibi muşta tarihi eserler az. Gezebileceğimiz mesela murat köprüsü var o da Selçuklu dönemine ait olduğu için çocuk derste öyle bir konumuz yok konuyla alakasız olarak. Muşta müze de yok onun da sıkıntısını yaşıyoruz çocuklar şeyden bakıyoruz müze fotoğraflarına bakarak müzeyi anlatmaya çalışıyoruz."(Ö7)

"Evet, yani en büyük sıkıntı bu bence. Okulla ilgili pek fazla dışarıda bir etkinlik yapamıyoruz. Birincisi şartların, il şartlarından kaynaklı. Hani muşta gidebileceğimiz bir bilim merkezi ne bileyim bir müzeydi ya da farklı bir etkinlik yapabileceğimiz bir bilim merkezi öyle bir yerler yok maalesef."(Ö4)

"Evet, bu yok maalesef bu imkânlarımız yok şimdi bu tarihi mekânlar bize geçmişimiz anlatan yerler yok. Müzeler konusunda olsun muşta yok ancak çevre ve doğayla ilgili olabilir yani sosyal."(Ö9)

"Okul dışı etkinlikler ile ilgili; sınıf mevcudum kalabalık olduğu için ve ilimiz yeterince gelişmediği için okul dışında etkinlik yapamıyoruz. Örneğin ilimizde müze yok, tarihi mekânlar yok."(Ö1)

"Bürokratik engeller var yani mesela bir şey yaptığında okul idaresi rol almak istemiyor. Örneğin mesela bir müdür yardımcısının da sizinle gelmesi gerekiyor. Yani mesela bunun dışında işte yazılar yazılması gerekiyor güzergâhın daha önceden gönderilmesi gerekiyor, valilikten buna onay verilmesi gerekiyor, yani hani, hani il içindekiler bile böyle yani il, il dışını hani konuşmuyorum neredeyse. Biraz daha kolay olmalı."(Ö5).

Sınıf öğretmenlerinin görüşleri incelendiğinde; öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde okul dışı etkinlikleri gerçekleştirme ile ilgili sorunlar arasında okula ait taşıtın olmaması, velilerin ekonomik yetersizliği, okulun bütçesinin yetersizliği ve müzelerin olmamasına sıklıkla vurgu yaptıkları görülmektedir. Bu sorunların ardından tarihi yerlerin az olması, velilerin ilgisizliği, güvenlik sorunu ve resmi kurumların destek olmaması gibi sorunların altını çizen sınıf öğretmenlerinin; bilim merkezinin olmaması, öğrenci sayısının fazlalığı, bürokratik engeller (izin-onay) ve coğrafi koşulların uygun olmaması gibi sorunlara da vurgu yaptıkları anlaşılmaktadır.

Sınıf öğretmenlerine "Sosyal bilgiler dersi öğretiminde araç-gereçler ile ilgili sorunlar nelerdir?" sorusu yöneltilmiş ve bu doğrultuda elde edilen bulgular Tablo 13'te sunulmuştur.

Tablo 13. *Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Araç-Gereçlerden Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Görüşleri*

Araç-gereçler	*f*
Haritaların eksik olması (Türkiye, küre)	7
Ders kitaplarının (şekil ve içerik) yetersizliği	4
Alternatif derslik eksikliği	2
Akıllı tahta eksikliği	1
Araç gereç odası eksikliği	1
Sınıf dolabının olmaması	1

Tablo 13'te görüldüğü üzere sınıf öğretmenleri sosyal bilgiler dersinde araç gereçlerden kaynaklanan sorunlar ile ilgili en fazla "haritaların eksik olması" ve "ders kitaplarının içerik bakımından yetersizliği" sorununa vurgu yapmışlardır. İkinci sıklıkla ifade edilen sorun "etkinliklerin gerçekleştirileceği dersliklerin olmaması" sorunudur. Öğretmenler üçüncü sıklıkla, " akıllı tahta eksikliği", "araç gereç odası eksikliği" ve "sınıf dolabının olmaması" gibi sorunlara vurgu yapmışlardır. Bu kapsamda sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersini yürütürken araç gereçlerden kaynaklanan sorunlara ilişkin bazı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

"Akıllı tahta Milli Eğitimin sunduğu kitaplar dersin işlenişinde hem öğretmene hem de öğrencilere oldukça kolaylık sağlıyor. Ancak dersle ilgili haritalarımız yok."(Ö2)

"Araç gereçlerle ilgili bu, drama rol yapmada ve proje yöntemlerinde araç gereç sıkıntımız oluyor. Hani araç gereç, yeterli materyallerimiz olsa öğrencilerde çok daha güzel fikirler çıkacağına inanıyorum."(Ö3)

"Millî eğitimin bastığı kitapların ben yetersiz olduğunu düşünüyorum.Çocuklara mesela hani yön bilgisini öğretmeye çalışıyoruz yönünü buldurmaya çalışıyoruz. Yani çocuklara ben diyorum ki artık hani güneşin doğuşunu batışını öğretmeye çalışırken Türkiye haritasını gözünüzün önüne getirin yok ki bir Türkiye haritası."(Ö8)

"Ders kitaplarını destekleyici yazılı kaynaklar o sıkıntıyı yaşıyoruz ve ders kitabının da çok yetersiz olduğunu görüyoruz. Pekiştirme, pekiştirme yönü yok. Kesinlikle pekiştirme yönü yok yok. Ders kitabı yetersiz ve çok eksik, çok eksik. Hemen hemen bir öğretmen o ders kitabıyla yetinmez yani yetinirse bayağı geri kalır".(Ö11)

"Araç gereçler ile ilgili; okulumuzda laboratuvar yok. Sosyal bilgiler dersiyle ilgili haritamız yok, küremiz yok, böyle olunca en sık kullandığım araç akıllı tahta."(Ö1)

"Akıllı tahtamız yok en büyük sorunumuz da o zaten. Yani akıllı tahtamız olsa daha mükemmel ders işlenirdi kesinlikle."(Ö4)

"Araç gereçleri bırakabileceğimiz, düzenli bize ait bir oda yok maalesef. Bizim kütüphanemiz bile neredeyse yeni yapıldı."(Ö8)

"Dersle ilgili haritalarımız olmadığı gibi kendi sınıfımda kullanabileceğim sınıfa ya da bana ait bir dolabımız yok. Bu yüzden dersle ilgili kaynakları her gün okuldan eve götürüp getirmek zorunda kalıyorum. Bazen unutup getirmediğim de oluyor bu da dersin etkili işlenmemesine neden olabiliyor bazen (Ö2).

Sınıf öğretmenlerinin görüşleri incelendiğinde; öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde araç-gereçlerden kaynaklanan sorunlara ilişkin görüşleri arasında haritaların eksik olması (Türkiye, küre) ve ders kitaplarının (şekil ve içerik) yetersizliği sorunlarına sıklıkla vurgu yaptıkları görülmektedir. Bu sorunların ardından alternatif derslik eksikliği, akıllı tahta eksikliği, araç gereç odası eksikliği ve sınıf dolabının olmaması sorunlarına vurgu yaptıkları anlaşılmaktadır.

Sınıf öğretmenlerine "Sosyal bilgiler dersi öğretiminde sınıfın fiziksel koşulları ile ilgili sorunlar nelerdir?" sorusu yöneltilmiş ve bu doğrultuda elde edilen bulgular Tablo 14'te sunulmuştur.

Tablo 14. *Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Sınıfın Fiziksel Ortamından Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Görüşleri*

Sınıfın Fiziksel Ortamı	*f*
Sınıfın ebatı	3
Derslik sayısı yetersiz	3
Sıcaklık	3
Temizlik	2
Sıraların kullanışlı olmaması	2
Gürültü	1
Öğrenci sayısının fazla olması	1
İnternet Erişimindeki Aksaklıklar	1
Sınıfın rutubetli olması	1
Sınıfın konumu	1

Tablo 14'te görüldüğü üzere sınıf öğretmenleri sosyal bilgiler dersinde sınıfın fiziksel ortamı ile ilgili sorunlara yönelik çoğunlukla "sınıfın ebatı" ve "derslik sayısının yetersizliği" sorununa vurgu yapmışlardır. Öğretmenlerin ikinci sıklıkla ifade ettikleri sorunlar "sıcaklık", "temizlik" ve "sıraların kullanışlı olmaması" sorunlarıdır. Üçüncü sıklıkla vurgulanan sorunlar ise "gürültü", "öğrenci sayısının fazla olması", "internet erişimindeki aksaklıklar", "sınıfın rutubetli olması" ve "sınıfın konumu" gibi sorunlardır. Karşılaşılan bu sorunların hem sosyal bilgiler dersi hem de diğer tüm derslerin öğretim sürecini etkileyen problemler olduğu anlaşılmaktadır. Bu kapsamda sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde sınıfın fiziksel ortamı ile ilgili sorunlara yönelik bazı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

"Öğrenci mevcudu 24 demiştim okula göre az demiştim. Âmâ nasıl ki 24,sınıfımız da bir o kadar küçük. Sınıfımız küçük olduğu için fiziksel koşulları, güneş görüyor, tamam, güzel, şirin duruyor ama sıkışık alan olduğu için, hareket alanı kısıtlı olduğu için bu dediğim, az önce dediğim gibi dramada özellikle rol

yapmalarda sıkıntı yaşıyoruz. Bir etkinlik yapacağımız zaman alanımız yok. Sürekli drama odasına gitme gibi bir şansımız da yok. Onun için fiziksel koşulları tam yeterli değil."(Ö3)

"Çok kötü sınıf fiziksel koşullarına sahibiz yani şimdi mesela dediğimiz gibi kurtuluş savaşını anlatırken işte dedim ya yani bir örnek olay canlandıracaksın işte bir çıkartmayı anlatacaksın çocuklar çıkartma yapacaklar onlar savunacaklar. Bir yirmi, yirmi beş metrekarelik alanda sen bunları nasıl gerçekleştireceksin. Sıralar gerçekten kullanışlı değil."(Ö5)

"Bir diğer husus da sınıfı, okulumuz ikili öğretim olduğu için sabahçı, öğlenci kullanıyoruz. Tek, kendime ait bir sınıfım olsaydı ben bütün sınıfı kendime göre düzenleyebilirdim. Hem materyal konusunda hem dizayn konusunda."(Ö3)

"Derse ilk geldiğimizde sınıfın düzenini yapıyoruz. Sıralar düzenlenmemiş şekilde oluyor çünkü okulumuzda ikili eğitim olduğu için konularımız ile ilgili yaptığımız etkinlikleri sınıfımızda sergileyemiyoruz ya da çok azını sergileyebiliyoruz."(Ö1)

"Yani şimdi çocuk şu sınıfa girdiği zaman ilgi çekici olmalı şu sınıfın şu an hiçbir çekiciliği yok. Düm düz sıra ki şu sıralar bile bence başlı başına bir yükmüş gibi duruyor ya. İlgi çekici değiller yani. Bir ergonomik açıdan bile düşünülünce çocuğun sırtı ağrıyor, yani kalçası ağrıyor, sıkılıyor."(Ö6)

"Evet, ben sınıfın fiziksel koşulları ile ilgili bence bayağı bir sıkıntı var özellikle zaten kışta kışın çok pis oluyor sınıflar o ister istemez çocukları etkiliyor durumlarını evindeki gibi hissedemiyorlar kendilerini o yüzden fiziksel koşulların iyi olduğunu düşünmüyorum. Fiziksel olarak başka ışık konusunda iyi güneş alıyor sınıf o yönden bir sıkıntımız yok."(Ö7)

"Ses yalıtımı sorunu olabilir. Dışarıdan ses geliyor evet çok büyük olmamak şartıyla böyle sorunlarla bazen karşılaşmaktayız, diğer açıdan fiziksel bir sorunumuz yok sınıfla ilgili. Yol kenarına yakın olduğu için araba sesleri özellikle iş makinaları sesleri kesinlikle o bizi rahatsız ediyor."(Ö9)

"Öğrenme –öğretme sürecinde hem öğretmenin hem öğrencinin kendini rahat hissetmesi için sınıfın fiziki koşulları iyi olmalıdır. Köy okullarındaki fiziki koşullar merkezlere bakarak biraz daha kısıtlıdır. Sınıfımız sobalı, kış şartlarında duvarlarda nem oluşuyor, sobalı bir sınıf olduğu için sınıfımız bazen çok sıcak bazen de çok soğuk olabiliyor. Bu da öğrencilerin derse odaklanmasına engel oluyor. Yapılan yeni okullar bu sıkıntıyı ortadan kaldırmak amacıyla olumlu adımlar olarak görülebilir."(Ö2)

Sınıf öğretmenlerinin görüşleri incelendiğinde; öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde sınıfın fiziksel ortamından kaynaklanan sorunlara ilişkin görüşleri arasında sınıfın ebatının küçük olması, derslik sayısı yetersizliği, sıcaklık, temizlik ve sıraların kullanışlı olmaması sorunlarına sıklıkla vurgu yaptıkları görülmektedir. Bu sorunların ardından gürültü, öğrenci sayısının fazla olması, internet, sınıfın rutubetli olması ve sınıfın konumu gibi sorunlara vurgu yaptıkları anlaşılmaktadır.

Sınıf öğretmenlerine "Sosyal bilgiler dersi öğretiminde öğrenci velileri ile ilgili sorunlar nelerdir?" sorusu yöneltilmiş ve bu doğrultuda elde edilen bulgular Tablo 15'te sunulmuştur.

Tablo 15.*Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Öğrenci Velilerinden Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Görüşleri*

Öğrenci Velileri	*f*
İlgisizlik	7
Eğitim düzeyi	3
Tarih bilinci	2

Tablo 15'te görüldüğü üzere sınıf öğretmenleri sosyal bilgiler dersinde öğrenci velileri ile ilgili sorunlara yönelik olarak en fazla "ilgisizlik" sorununa vurgu yapmışlardır. Öğretmenlerin ikinci sıklıkla ifade ettikleri sorun " eğitim düzeyi" sorunudur. Üçüncü sıklıkla vurgulanan sorun ise "tarih bilinci" sorunudur. Bu kapsamda sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde öğrenci velileri ile ilgili sorunlara yönelik bazı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

"Yani velilerin bu derse ve diğer derslere karşı tutumu aynı aslında yani çok da ilgili değiller. Benim yirmi dokuz tane öğrencim varsa üç tane velim iki tane velim söyleyebilirim ilgililerdir diye."(Ö12)

"Bir tutum yok yani gerçekten söylüyorum bir tutum yok. Günlük yaşıyor insanlar bir değere sahip değiliz artık bir gelenek görenek dediğimiz yani sosyal dersinde o kadar üzerinde durduğumuz millî kültür milli bilinç dediğimiz şey tamamen kaybolmuş durumda. Artık günü birlik, dizi kültürü, televizyon kültürü, her şeyin önüne geçmiş durumda, yani aile kendi çocuklarındaki bir sorunla ilgileneceğine dizideki bir hayali bir kahramanın yaşamış olduğu bir aşk acısını bir, bir dramı kendi ailesindeki gerçek dramın çok önüne koyarak yaşıyor ve bence ailelerin çoğu, sanal gerçekten diyorum gerçek olmayan âlemde yaşıyorlar."(Ö5)

"Bu dersin üzerine öğrenci velilerimizin genel profil ebeveynlerin okuma yazma oranları düşük olduğu için ders sosyal bilgiler olmuş matematik olmuş fen olmuş fark etmiyor, velinin bilgisi yok öğretmenden bir beklentisi de yok yani bana şu şekil çocuğuma bir şey öğret demiyor. Ya da gelip öğretmeni sorgulamıyor. Veli kendisi bilmiyor. Onun için herhangi bir derse karşı olumlu ya da olumsuz tutumları da yok. Öğretmen bilir, öğretmen yapar görüşü hâkim başka da bir şey yok. Yani bütün derslere karşı, öğretmenlere bırakmışlar, saldım çayıra Mevla'm kayıra."(Ö11)

"Genel olarak ilkokul mezunu veya hiç okula gitmemiş, anne baba okuma bilmeyen velilerimiz var. Bu sene mesela kurs açtık onun için okulumuzda. Bunlar bir sebeptir sonuçta ve dediğimiz gibi genelde öğretmene bırakılıyor yük daha çok öğretmene bırakılıyor hani bu bölgede, veli dediğim gibi Sosyal bilgiler dersi dâhil tüm derslere karşı tutumları aynı biraz ilgisizler yani."(Ö12)

"Velinin, veliye tarihin, geçmişin önemini öğretebilirsen, içselleştirebilirsen, şimdi çok şey anlatıyoruz da içselleştiremiyoruz aslında tarihin ne kadar önemli olduğunu aslında matematikten daha önemli olduğunu veli bilse ve aslında tarihin önemini anlasa matematiği kendisi çalışır zaten, ciddi söylüyorum tarihi öğrense zaten tarihte bu milletin, bu ülkenin Osmanlı döneminden ne kadar güçlü olduğunu bilir. Bugünkü Avrupalı devletlerin bu ülkeyi geçmesinin sebebi yani, tarihlerini, bu ülke niye kaybetti aslında tarihini bilmiyor. Bu tarihin de aslında ne kadar, bir Mimar Sinan'ın, Bir İbn-i Sina'nın nasıl yetiştiğini bilmiyor ki, aslında Avrupa'nın bunların yanına Avrupalıların bunlardan mimariyi öğrendiklerini bir bilse çocuk da kendi kendine derki benim geçmişim buydu ben niye böyle zavallıyım."(Ö10)

"Öğrenciler bir matematik dersine karşı güzel bir tutum sergiliyorlar onda da şu var, öğrenci velileri pardon benim çocuğum matematik yapabiliyorsa zekidir algısı var, matematiği daha önemli bir ders olarak görüyorlar ama sosyal bilgilere karşı gerçekleşen yani sergiledikleri gerçekçi bir tutum var mı hayır yok, genel olarak. Ya bu da geçmişten gelen bir öğrenilmiş bir şey öğrenilmiştik gibi bir şey hani doğruluk payı var mı gerçekçi mi hani evet matematik yapabilen zekidir ama sözel sanki herkes yapabilir algısı var kişilerde. Matematiği herkes yapamaz, kolay bir ders gibi. Herkesin başaramadığı herkesin başarabildiği kolaydır, herkesin başaramadığı kolay değil hani bu algı var maalesef."(Ö6)

Sınıf öğretmenlerinin görüşleri incelendiğinde; öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde öğrenci velilerinden kaynaklanan sorunlara ilişkin görüşleri arasında ilgisizlik sorununa sıklıkla vurgu yaptıkları görülmektedir. Bu sorunun ardından eğitim düzeyi ve tarih bilinci sorununa vurgu yaptıkları anlaşılmaktadır.

Yarı Yapılandırılmış Gözlemlere Ait Bulgular

Daha önce de ifade edildiği gibi araştırma kapsamında Ö1, Ö2, Ö3, Ö4 şeklinde kodlar verilen dört sınıf öğretmeninin derslerinde 10'ar saatten toplam 40 saatlik gözlemler yapılmıştır. Bu bölümde yarı yapılandırılmış görüşmelerde sınıf öğretmenlerine sorulan sorulara verilen cevapların bir bölümünün ne derece uygulandığını tespit etmek amacıyla yapılan gözlemlerden elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde en sık kullandıkları yöntem ve tekniklere ilişkin gözlemler ve bu doğrultuda elde edilen bulgular Tablo 16'da sunulmuştur.

Tablo 16. *Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde En Sık Kullanılan Yöntem ve Tekniklere İlişkin Gözlemler*

En Sık Kullanılan Yöntem ve Teknikler	Ö1	Ö1	Ö1	Ö1	*f*
Anlatım	10	10	10	10	40
Soru cevap	10	10	10	10	40
Görsel okuma	6	4	5	7	22
Örnek olay	2	6	2	3	13
Tartışma	2	1	-	1	4
Rol oynama	2	-	1	-	3
Beyin fırtınası	-	-	1	-	1

Tablo 16'da görüldüğü üzere sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde en sık kullandıkları öğretim yöntem ve teknikleri çoğunlukla "anlatım" ve "soru cevap"tır. Öğretmenlerin bu yöntem ve teknikleri gözlemin gerçekleştirildiği tüm derslerde kullandıkları görülmektedir. Sınıf öğretmenlerinin ikinci sıklıkla kullandıkları yöntem ve teknikler, "görsel okuma" ve "örnek olay"dır. "Tartışma", "rol oynama" ve "beyin fırtınası" ise öğretmenlerin üçüncü sıklıkla kullandıkları öğretim yöntem ve teknikleridir. Öğretmen Ö2 ve Ö4'ün rol

oynamayı kullanmadığı, beyin fırtınasını ise öğretmen Ö3'ün sadece bir kez kullandığı görülmektedir.

Tablo 16 genel olarak incelendiğinde; sınıf öğretmenlerinin tamamının "anlatım" ve "soru cevap" yöntemlerini tüm derslerde yoğun olarak kullandıkları görülmektedir. Öğretmenlerin öğrencileri merkeze alan, öğrencilerin derse aktif olarak katılımını sağlayan "tartışma", "rol oynama", "beyin fırtınası" gibi yöntem ve teknikleri çok az kullandıkları ya da hiç kullanmadıkları görülmektedir. Ayrıca öğretmenlerin "anlatım" dışındaki yöntem ve tekniklere yönelik ders öncesinde bir hazırlık ya da planlama yapmadıkları, yöntem ve teknikeri yüzeysel bir biçimde uyguladıkları gözlemlenmiştir. Sadece öğretmen Ö1'in yöntem ve teknikleriksmen, amaçlarına uygun olacak şekilde kullanmaya özen gösterdiği görülmüştür. Öğretim programının yapısı, öğretmen ve öğrenci özellikleri gibi sorunların söz konusu yöntem ve tekniklerin amacına uygun olarak kullanılmamasında etkili olduğu düşünülmektedir.

Sosyal bilgiler dersi öğretiminde sınıf öğretmenleri ile ilgili sorunlara yönelik gözlemler ve elde edilen bulgular Tablo 17'de sunulmuştur.

Tablo 17. *Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Öğretmenlerden Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Gözlemler*

Öğretmenler ile İlgili Sorunlar	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	*f*
Yöntemi uygulama becerisi	3	7	5	8	23
Yöntem çeşitliliği	3	6	6	6	21
Dersi öğretmen merkezli işleme	2	6	6	5	19
Sınıf yönetimi	2	5	7	5	19
Sakin ve sabırlı olma	-	2	4	4	10

Tablo 17'de görüldüğü üzere sosyal bilgiler dersinde sınıf öğretmenleri ile ilgili en fazla yaşanan sorunlar; "yöntemi uygulama becerisi", "yöntem çeşitliliğine yer vermeme", "dersin öğretmen merkezli işlenmesi" ve "sınıf yönetimi" sorunlarıdır. Bu sorunların yanı sıra sınıf öğretmenlerinin "sakin ve sabırlı olma" noktasında sorunlar yaşadıkları görülmektedir.

Yapılan gözlemlerde Ö1 kodlu sınıf öğretmeninin yöntemleri etkili uygulama becerisi ve yöntem çeşitliliğine yer verme bakımından çoğunlukla yeterli olduğu ancak öğretim sürecinin tamamına genel olarak bakıldığında bazı derslerde söz konusu yeterliliğe sahip olmadığı gözlemlenmiştir. Ayrıca dersin genel olarak öğrenci merkezli yöntemler kullanılarak işlendiği ve öğretmenin sınıf yönetimi açısından yeterli niteliklere sahip olduğu gözlemlenmiştir. Ö2, Ö3 ve Ö4 kodlu öğretmenlerin ise yöntemleri etkili uygulama becerisi, yöntem çeşitliliğine yer verme, dersi öğretmen merkezli işleme ve sınıf yönetimi açısından yeterli niteliklere sahip olmadıkları gözlemlenmiştir. Bu sorunlara paralel olarak öğretmenlerin

ders esnasında sakin ve sabırlı olma bakımından da zaman zaman yetersiz oldukları görülmüştür.

Tablo 17 genel olarak incelendiğinde; sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde öğretim yöntem ve tekniklerini etkili bir şekilde kullanamadıkları, ders öncesinde, uygulanan yöntemlere ilişkin gerekli planlamanın yapılmadığı ve yöntem çeşitliliğine yeterince yer vermedikleri gözlemlenmiştir. Dolayısıyla bu durum derslerin öğretmen merkezli işlenmesine ve öğrencilerin derse karşı ilgisizliğine neden olmaktadır. Yalnızca öğretmen Ö1'in diğer öğretmenlere oranla ders sürecinde yöntem ve teknikleriyetkili kullanma becerisine sahip olduğu, yöntem çeşitliliğini önemsediği gözlemlenmiştir. Özellikle öğretmen Ö2, Ö3 ve Ö4'ün sınıf yönetimi ile ilgili olarak; sınıf içi disiplinin ve etkili iletişimin sağlanması, öğrenme-öğretme sürecinde sınıfta olumlu iklimin oluşturulması bakımından yetersiz oldukları gözlemlenmiştir.

4.sınıf sosyal bilgiler dersinde öğrenciler ile ilgili sorunlara yönelik gözlemler ve elde edilen bulgular Tablo 18'de sunulmuştur.

Tablo 18. *Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Dersi Öğretiminde Öğrencilerden Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Gözlemler*

Öğrencilerle ilgili sorunlar	Ö1	Ö1	Ö1	Ö1	*f*
Hazırbulunuşluk düzeyi	2	8	7	7	24
Etkili dinleme	3	6	5	6	20
Derse katılım	1	5	5	4	15
Dil ve okuma becerisi	-	6	2	4	12

Tablo 18'de görüldüğü üzere 4.sınıf sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin en fazla "hazırbulunuşluk düzeylerinin yetersizliği" gözlemlenmiştir. Öğrencilerde ikinci sıklıkla gözlenen sorun "etkili dinleme" sorunudur. Etkili dinleme sorunun ardından öğrencilerde en fazla görülen sorunlar ise "derse katılım", "dil ve okuma becerisi" sorunlarıdır.

Ö1 kodlu sınıf öğretmeninin derslerinde yapılan gözlemlerde öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerinin, etkili dinleme becerilerinin ve derse katılım isteklerinin çoğunlukla yeterli olduğu, dil ve okuma becerisi bakımından ise herhangi bir sorun yaşamadıkları gözlemlenmiştir. Ancak gözlemlerin tümüne genel olarak bakıldığında dil ve okuma becerisi dışında bazı derslerde öğrencilerin söz konusu yeterliklere sahip olmadığı gözlemlenmiştir. Ö2, Ö3 ve Ö4 kodlu öğretmenlerin derslerinde yapılan gözlemlerde ise öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerinin, etkili dinleme becerilerinin, derse katılım isteklerinin, dil ve okuma becerilerinin yetersiz olduğu görülmüştür.

Tablo 18 genel olarak incelendiğinde; sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin büyük çoğunluğunun söz hakkı almadan konuştukları görülmektedir. Yalnızca öğretmen Ö1'in derslerinde öğrencilerin söz konusu davranışa çoğunlukla uygun davrandıkları görülmektedir. Aynı şekilde öğrencilerin etkili dinleme, derse katılım, dil ve okuma becerileri açısından yetersiz olmaları öğretim yöntem ve tekniklerinin etkili kullanılmamasına neden olmaktadır. Öğrenci özellikleri ile ilgili gerçekleştirilen gözlemlerde dil ve okuma becerisi dışındaki kodlar ve sayıları, dersin konusu, kullanılan yöntem-teknik ve öğretmen özellikleri gibi faktörlere göre oluşturulmuştur. Elde edilen kodlar ve frekanslar, gözlem yapılan her ders sürecinde araştırmacı tarafından alınan gözlem notları doğrultusunda oluşturulmuştur.

Sınıfın fiziksel ortamına ilişkin gözlemler.

4.sınıf sosyal bilgiler dersinde sınıfın fiziksel ortamı ile ilgili gözlemler ve elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur.

Öğretmen Ö1'e ait sınıfın fiziksel ortamına ilişkin gözlemler.

Öğretmen Ö1'e ait sınıfın fiziksel ortamı ile ilgili özellikler gözlemlenerek başlıklar şeklinde açıklanmıştır. Buna göre;

- *Sınıfın büyüklüğü ve Öğrenci sayısı*: Sınıf yaklaşık 10x10 metre genişliğinde, toplam 44 öğrencinin bulunduğu sınıfta kız ve erkek öğrenciler yaklaşık olarak eşit sayıda.
- *Sıcaklık:* Sınıfın ısı derecesi ders işlenmesine uygun.
- *Işık:* Sınıfın konumunun uygun olması ve sınıf pencerelerinin yeterli büyüklükte olmasından dolayı aydınlanma sorunu yok.
- *Renk ve Görünüm*: Sınıf duvarları açık sarı renkte, boyanmış ve temiz görünüyor. Duvarlarda yer yer boya ve sıva çatlakları göze çarpıyor.
- *Gürültü:* Öğrenci sayısının 44 olması ve bazı öğrencilerin kendi aralarında konuşmaları gürültüye neden olmakta.
- *Temizlik:* Sınıf duvarlarının alt kısımları temizlik açısından uygun durumda değil. Öğrenci sayısının 44 olması sınıfın zaman zaman havasız kalmasına neden olmakta.
- *Yerleşim düzeni:* İkişer kişilik öğrenci sıraları, 5 sütun halinde arka arkaya düzenlenmiş. Tüm sıralar sınıf tahtasının sağ tarafında bulunan öğretmen masasını görecek şekilde düzenlenmiş. Öğrenciler ikişerli gruplar şeklinde kız erkek ayrımı yapılmadan oturmakta. Duvarlarda tarih şeridi, Atatürk posteri ve öğrenci panoları var. Arka sıralarda oturan öğrenciler öğretmene ve sınıf tahtasına görece uzak mesafede.

Öğretmen Ö2'e ait sınıfın fiziksel ortamına ilişkin gözlemler.

- *Sınıfın büyüklüğü ve Öğrenci sayısı*: Sınıf yaklaşık 8x8 metre genişliğinde, toplam 15 öğrencinin bulunduğu sınıfta kız ve erkek öğrenciler yaklaşık olarak eşit sayıda.
- *Sıcaklık:* Sınıf sobalı olduğundan sıcaklık belirli bir seviyede değil. Genellikle sınıf ortamındaki sıcaklık 30 derecenin üzerinde.
- *Işık:* Pencereler yeterli ışığı alacak büyüklükte ve konumda olmadığından sınıf lambaları sürekli açık vaziyette. Buna rağmen ışık seviyesi yetersiz.
- *Renk ve Görünüm*: Sınıf duvarları açık mavi renkte, duvarlarda çok fazla boya ve sıva çatlakları göze çarpmakta.
- *Gürültü:* Öğrenci sayısı 15 olmasına rağmen öğrencilerin tamamına yakınının söz hakkı almadan konuşmaları gürültüye neden olmakta. Öğretmenin de zaman zaman yüksek sesle konuştuğu gözlenmekte.
- *Temizlik:* Sınıf duvarları, sınıf kapısı, pencereler temizlik bakımından uygun durumda değil. Çöp kovasının çevresinde çöpler var.
- *Yerleşim düzeni:* İkişer kişilik öğrenci sıraları, üç sütun halinde arka arkaya düzenlenmiş. Tüm sıralar sınıf tahtasının sol tarafında bulunan öğretmen masasını görecek şekilde düzenlenmiş. Sobanın yazı tahtasının tam karşısında olması bazı öğrencilerin yazı tahtasını net bir şekilde görmemelerine neden olmakta. Kız ve erkek öğrenciler ikişerli gruplar halinde ayrı olarak oturmakta. Duvarlarda Atatürk posteri ve öğrenci panoları var.

Öğretmen Ö3'e ait sınıfın fiziksel ortamına ilişkin gözlemler.

- *Sınıfın büyüklüğü ve Öğrenci sayısı*: Sınıf yaklaşık 4x8 metre genişliğinde, toplam 20 öğrencinin bulunduğu sınıfta kız ve erkek öğrenciler yaklaşık olarak eşit sayıda.
- *Sıcaklık:* Sınıfın ısı derecesi ders işlenmesine uygun.
- *Işık:* Sınıfın konumunun uygun olması ve sınıf pencerelerinin yeterli büyüklükte olmasından dolayı aydınlanma sorunu yok.
- *Renk ve Görünüm*: Sınıf duvarları açık sarı renkte, boyanmış ve temiz görünüyor.
- *Gürültü:* Sınıfta genel olarak bir gürültü sorunu yaşanmamakta.
- *Temizlik:* Sınıf duvarları, pencereleri, öğretmen masası ve öğrenci sıraları temizlik açısından uygun durumda.
- *Yerleşim düzeni:* İkişer kişilik öğrenci sıraları, iki sütun halinde arka arkaya düzenlenmiş. Tüm sıralar sınıf tahtasının sol tarafında bulunan öğretmen masasını görecek şekilde düzenlenmiş. Öğrenciler ikişerli gruplar halinde kız erkek ayrımı yapılmadan oturmakta. Duvarlarda Atatürk posteri ve öğrenci panoları var. Arka sıralarda oturan öğrenciler öğretmene ve sınıf tahtasına görece uzak mesafede.

Öğretmen Ö4'e ait sınıfın fiziksel ortamına ilişkin gözlemler.

- *Sınıfın büyüklüğü ve Öğrenci sayısı*: Sınıf yaklaşık 4x7 metre genişliğinde, toplam 24 öğrencinin bulunduğu sınıfta erkek öğrencilerin sayısı 16, kız öğrencilerinin sayısı ise 8.
- *Sıcaklık:* Sınıfın ısı derecesi ders işlenmesine uygun ancak zaman zaman sınıfın havasız kaldığı gözlemlenmekte.
- *Işık:* Sınıfta aydınlanma sorunu yok.
- *Renk ve Görünüm*: Sınıf duvarları sarı renkte, temiz görünmüyor.
- *Gürültü:* Bazı öğrencilerin kendi aralarında konuşmaları ve dinleme becerilerinin gelişmemesi sınıfta gürültüye neden olmakta.
- *Temizlik:* Sınıf duvarları, pencereleri, öğretmen masası ve öğrenci sıraları temizlik açısından uygun değil.
- *Yerleşim düzeni:* İkişer kişilik öğrenci sıraları, iki sütun halinde arka arkaya düzenlenmiş. Tüm sıralar sınıf tahtasının önünde bulunan öğretmen masasını görecek şekilde düzenlenmiş. Kız ve erkek öğrenciler ikişerli gruplar şeklinde ayrı olarak oturmakta. Duvarlarda tarih şeridi, Atatürk posteri ve öğrenci panoları var.

Sınıf öğretmenlerinin derslerine ilişkin gözlemler.

Öğretmen Ö1'in derslerine ilişkin gözlemler.

Öğretmen Ö1'in sınıfında yapılan gözlemlerde öğretmen Ö1'in çoğunlukla anlatım, soru cevap, görsel okuma, örnek olay, tartışma ve rol oynama gibi yöntem ve tekniklerikullandığı görülmüştür. Öğrencileri merkeze alan, uygulamalı öğretim yöntem ve tekniklerine yeterince yer vermeyen Öğretmen Ö1, ders sürecinde yoğun olarak anlatım ve soru cevap yöntemlerini kullanmaktadır. Dersin sonlarına doğru konuyla ilgili geleneksel ölçme değerlendirme yöntem ve tekniklerinin uygulandığı derslerde öğretmen-öğrenci etkileşimi şeklinde bir iletişimden söz edilebilir. Ayrıca sınıfın öğrenci sayısının 44 olması öğretmen Ö1'in tüm öğrencilere söz hakkı tanıyamamasına neden olmaktadır. Öğretmen Ö1'in öğretim yöntem ve tekniklerini genellikle etkili kullandığı, ders sürecinde yöntem çeşitliliğine yer verdiği ve öğrencilerin derse katılımına özen gösterdiği görülmektedir. Aynı şekilde öğrenciler, söz hakkı alarak konuşma, etkili dinleme ve derse katılıma istekli olma gibi davranışlara çoğunlukla uymaktadır. Aşağıda Öğretmen Ö1'in bir ders sürecine ilişkin alıntıya yer verilmiştir.

Ekonomik faaliyetler denince aklınıza neler gelir? sorusuyla derse giriş yapıyor. Öğrenciler soruya cevap vermek için söz alıyor. Öğretmenin sorduğu soruya yanlış cevap veren bir öğrenciye arkadaşları gülerek tepkide bulunuyor. Öğretmen gülen öğrencilere uyarılarda bulunuyor. Sorulan sorulara söz hakkı almadan cevap veren bazı öğrencileri öğretmen uyarıyor.

Bu şekilde soru-cevap yöntemini kullanan öğretmenin sözü edilen yönteme ilişkin bir planlama yapmadığı, dersin akışına göre sorular sorarak öğrencilerden yanıtlar almaya çalıştığı, sorulan soruları öğrencilerin büyük bir bölümünün yanıtla(ya)madığı görülüyor.

Öğretmen anlatım yöntemini kullanarak mesleklerle ilgili kısa açıklamalar yaparak, mesleklerin ne tür ihtiyaçlarımızı karşıladığına ilişkin bilgiler verdikten sonra konuyla ilgili örnekler veriyor. Benzer örnekleri öğrencilerin vermesini istiyor. Öğrencilerin cevaplarından sonra öğretmen akıllı tahtayı kullanarak konuya ilişkin resimler ve videolarla dersi sürdürüyor. Öğretmen, konuyla ilgili resim ve videolar hakkında öğrencilerin görüşlerini açıklamalarına olanak sağlıyor. Akıllı tahtada çıkan bir sorundan dolayı meslekler konusuna öğrenci ders kitabını kullanarak devam ediyor. Öğrenci ders kitabındaki meslekler konusu ile ilgili okuma metni öğrencilere sesli şekilde okutuluyor, diğer öğrencilerin okunan metni takip etmeleri isteniyor. Öğrenciler genel olarak derse katılımda istekli. Okuma metnine ilişkin değerlendirme soruları öğrenciler tarafından yanıtlanıyor. Daha sonra mesleklerle ilgili yazılı bir örnek olay öğretmen tarafından sesli bir şekilde okunarak, öğrencilerin yorumlamaları isteniyor. Örnek olayda yer alan meslekler, kişiler, olaylar vb. hakkında sınıfta tartışma ortamı oluşturuluyor. Öğrencilerin yorumları sonucunda öğretmen; tüm mesleklerin önemli olduğu şeklinde genel bir değerlendirmede bulunuyor. Örnek olay yönteminin öğretmen tarafından önceden hazırlandığı (bir planlama yapıldığı), bu durumun öğrencilerin derse katılımına olumlu yansıdığı görülüyor. Öğretmen meslekler konusunu özetledikten sonra öğrencilerden konuyla ilgili anlamadıkları bir şey varsa sormalarını istiyor. Dersin sonlarına doğru bazı öğrencilerde sıkılma belirtileri görülüyor. Aynı şekilde öğretmende de yorulma belirtileri var. Öğretmen, öğrencilerden konuyla ilgili öğrenci çalışma kitabındaki etkinlik ve uygulamaları evde yapmalarını isteyerek dersi tamamlıyor.

Öğretmen Ö2'nin derslerine ilişkin gözlemler.

Öğretmen Ö2'nin sınıfında yapılan gözlemlerde öğretmen Ö2 çoğunlukla anlatım, soru cevap,örnek olay, görsel okuma ve tartışma gibi yöntem ve teknikleri kullanmaktadır. Öğrencileri merkeze alan, uygulamalı öğretim yöntem ve tekniklerine çok fazla yer vermeyen Ö2, ders sürecinde yoğun olarak anlatım ve soru cevap yöntemlerini kullanmaktadır. Öğretmen-öğrenci etkileşiminin yoğun olmadığı ders sürecinde öğrenci çalışma kitabındaki etkinlere yer verilmediği görülmektedir. Ö2'nin genel olarak öğretim yöntem ve tekniklerini etkili kullanmadığı, yöntem çeşitliliğine yer vermediği ve öğrencilerin derse katılımını sağlamada yetersiz olduğu görülmektedir. Ayrıca öğrencilerin söz hakkı alarak konuşma, etkili dinleme ve derse katılımda istekli olma noktasında olumsuz davranışlar sergiledikleri görülmektedir. Aşağıda öğretmen Ö1'in bir ders sürecine ilişkin alıntıya yer verilmiştir.

Dersin giriş aşamasında öğretmenin dikkat çekme, güdüleme ve hedeften haberdar etme gibi ilkelere uymadığı görülüyor. Öğretmen bir önceki derste işlenenlerden bahsederek nerede kalmıştık? sorusuyla derse başlıyor. Bir kaç öğrenci israf konusunda kalmıştık şeklinde cevap verdikten sonra öğretmen dersin konusunu tahtaya yazıyor. Öğrencilerden birinin ders kitabındaki okuma parçasını sesli bir şekilde okumasını istiyor. Öğretmen zaman zaman okumayı keserek açıklamalarda bulunuyor (su kaynaklarının tükenebilirliğine ilişkin). Konuyla ilgili soru cevap şeklinde ders devam ediyor. Öğrencilerin büyük çoğunluğu derse katılım göstermiyor. Öğrenciler söz hakkı almadan konuşuyor. Öğretmen konuyla ilgili bir örnek olaydan bahsediyor. Öğretmen israf konusuna kendi yaşamından verdiği örneklerle açıklık getirmeye çalışıyor. Bu süreçte kullanılan soru-cevap ve örnek olay yöntemleri ile ilgili, öğretmenin herhangi bir planlama yapmadığı, dersin akışına göre sözü edilen yöntemleri kullanmaya çalıştığı gözleniyor. Bu durumun, dersin etkili bir şekilde işlenmesini olumsuz etkilediği söylenebilir. Sorulan sorulara öğrencilerin büyük çoğunluğu cevap vermekte yetersiz ya da isteksiz görünüyor. Ayrıca dersin belirlenen hedeflere ulaşmamasında; öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyinin düşük olması, dil ve okuma becerilerinin yetersiz olması gibi sorunların etkili olduğu söylenebilir. Ders kitabında geçen bazı kavram ve ilkeler öğretmen tarafından tahtaya yazılarak açıklanmaya çalışılıyor. Dersin sonuna doğru konuyla ilgili öğrencilere ev ödevi verilerek ders sonlandırılıyor.

Öğretmen Ö3'ün derslerine ilişkin gözlemler.

Öğretmen Ö3'ün sınıfında yapılan gözlemlerde anlatım, soru cevap, örnek olay, görsel okuma ve tartışma gibi yöntem ve tekniklerin kullanıldığı görülmektedir. Öğrencileri merkeze alan, uygulamalı öğretim yöntem ve tekniklereçok fazla yer vermeyen öğretmen Ö3, ders sürecinde yoğun olarak anlatım ve soru cevap yöntemlerini kullanmaktadır. Öğretmen-öğrenci etkileşiminin yoğun olmadığı ders sürecinde öğrenci çalışma kitabındaki etkinlere yeterince yer verilmediği görülmektedir. Öğretmen Ö3'ün genel olarak öğretim yöntem ve tekniklerini etkili kullanmadığı, yöntem çeşitliliğine yer vermediği ve genellikle öğrencilerin derse katılımına olanak sağlamadığı görülmektedir. Ayrıca öğrencilerin söz hakkı almadan konuşma, etkili dinleme ve derse katılıma istekli olma gibi davranışlara dikkat etmedikleri görülmektedir. Aşağıda Öğretmen Ö3'ün ders sürecine ilişkin bir alıntıya yer verilmiştir.

Öğretmen konu ve kazanımı tahtaya yazdıktan sonra ders kitabında yer alan "Uyanmakta güçlük çeken insanlar için özel bir yatak tasarlayacak olsanız bu ürün nasıl olurdu? Anlatınız? sorusu ile derse giriş yapıyor. Düşüncelerini açıklayan öğrencilere bir icat yapacak olsanız hangi alanda olurdu? Bir konuda ilk denemede başarısız olmak sizi yıldırır mı? sorularıyla öğrencilerin görüşlerini açıklamalarına olanak sağlıyor. Öğrencilerin

açıklamalarının ardından öğretmen, icatların uzun çabalar gerektirdiğini, bunun uzun bir süreç gerektirdiğini, sabırlı olmak ve çalışkan olmak gibi kavramların önemine vurgu yaparak, öğrencilere açıklamalar yapıyor. Öğretmen projenin tanımını yaptıktan sonra projenin insan yaşamındaki önemi nedir? sorusunu sorarak öğrencilerin düşüncelerini açıklamalarını istiyor. Bu süreçte öğretmenin sadece söz hakkı almak isteyen öğrencilerle dersi yürüttüğü, birçok öğrencinin derse katılımda yetersiz olduğu ve daha çok öğretmen merkezli bir (anlatım) anlayışla dersin yürütüldüğü söylenebilir. Öğrenci ders kitabında bilim insanlarının sözleri ve icatlarıyla ilgili okuma metni öğrencilere söz hakkı verilerek yüksek sesle okumaları sağlanıyor. Bu sözler ve icatlar hakkında öğrencilerin görüş ve düşünceleri alınıyor. Dersin sonlarına doğru ders kitabındaki ölçme ve değerlendirme soruları yapılarak ders sonlandırılıyor. Dersin tamamı dikkate alındığında; öğretmenin anlatım ve soru-cevap yöntemini kullandığı, bu anlamda öğrenci merkezli yöntem ve tekniklere yer vermediği, bu durumun dersin etkili bir şekilde yürütülmesini olumsuz etkilediği söylenebilir.

Öğretmen Ö4'ün derslerine ilişkin gözlemler.

Öğretmen Ö4'ün sınıfında yapılan gözlemlerde anlatım, soru cevap, örnek olay, görsel okuma ve tartışma gibi yöntem ve tekniklerin kullanıldığı görülmektedir. Öğrencileri merkeze alan, uygulamalı öğretim yöntem ve tekniklerine çok fazla yer vermeyen öğretmen Ö4, ders sürecinde yoğun olarak anlatım ve soru cevap yöntemlerini kullanmaktadır. Öğretmen-öğrenci etkileşiminin yoğun olmadığı ders sürecinde öğrenci çalışma kitabındaki etkinlere yer verilmediği görülmektedir. Öğretmen Ö4'ün genel olarak öğretim yöntem ve teknikerini etkili kullanmadığı, yöntem çeşitliliğine yer vermediği ve öğrencilerin çoğunluğunu derse katma noktasında yetersiz olduğu görülmektedir. Ayrıca öğrencilerin söz hakkı alarak konuşma, etkili dinleme ve derse katılımda istekli olma gibi olumlu davranışlar göstermedikleri görülmektedir. Aşağıda öğretmen Ö4'ün bir ders sürecine ilişkin alıntıya yer verilmiştir.

Öğretmen konu ve kazanımlardan söz ederek; günde kaç saat internet kullanıyorsunuz? Bilgisayarda neler yapılır? Ülkemizde her kişide araba olsaydı nasıl olurdu? sorularını sorarak derse başlıyor. Bir kaç öğrenci soruları yanıtladıktan sonra öğretmen konuya ilişkin açıklamalar yaparak dersi sürdürüyor. Daha sonra ders kitabındaki; teknolojik ürünleri kendimize, başkalarına ve doğaya zarar vermeden nasıl kullanabiliriz? Hazırlık sorusu öğrencilere sorularak cevap vermeleri sağlanıyor. Öğretmen sorulan soruya kendi açıklamalarıyla katkı sağlamaya çalışıyor. Yine ders kitabında yer alan bir örnek olay öğrencilere söz verilerek yüksek sesle okutulduktan sonra konuya ilişkin öğrencilerin görüşlerini açıklamalarına olanak sağlıyor. Öğretmen teknolojik ürünlerin hayatımızı kolaylaştırdığını bazen de zarar verdiğini örnekler vererek açıklıyor. Teknolojik ürünlerin nasıl kullanmamız gerektiğine ilişkin örnekler

veriyor. Günümüzde en çok kullandığımız teknolojik ürünlerin televizyon, bilgisayar, cep telefonu ve tablet gibi ürünler olduğuna dikkat çekiyor. Öğrencilerin açıklamalarından sonra öğretmen; teknolojinin sosyal ilişkilerimizi zayıflattığını, zaman kaybına neden olduğunu, baş ağrısı ve işitme kaybı gibi olumsuz sonuçlar doğurduğunu ifade ederek tamamlayıcı açıklamalarda bulunuyor. Daha sonra akıllı tahta kullanılarak konuya ilişkin video sunumu yapılıyor. Videoda geçen olay ve olgularla ilgili öğrencilerin görüşlerini açıklamaları isteniyor. Dersin sonuna doğru öğretmen konuyu özetleyerek dersi sonlandırıyor. Dersin tamamı dikkate alındığında; öğretmenin derse giriş aşamalarını (dikkat çekme, güdüleme, hedeften haberdar etme) kullanmadığı, öğretim yöntem ve tekniklerinden anlatım ve soru-cevap yöntemine yer verdiği, öğrenciyi merkeze alan yöntem ve tekniklerin kullanılmadığı söylenebilir. Ayrıca öğretmenin kullandığı anlatım yönteminde gereksiz, ayrıntılı açıklamalar yaptığı, bu durumun öğrencilerin derse karşı ilgisini olumsuz etkilediği tespit edildi. Aynı şekilde ders sürecinde kullanılan soru-cevap yönteminde öğrencilerin önemli bir kısmının sorulan soruları cevaplayamadığı ya da cevaplamakta isteksiz oldukları gözlendi.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Sonuç ve Tartışma

Bu bölümde araştırmada elde edilen bulgular, ilgili alanyazın dikkate alınarak değerlendirilmiş ve ortaya çıkan sonuçlar tartışılmıştır.

1. Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi İçin En Uygun Olduğunu Düşündükleri Yöntem ve Teknikler ile Nedenlerine İlişkin Sonuçlar

Sınıf öğretmenleri sosyal bilgiler dersi için en uygun öğretim yöntem ve tekniklerinin anlatım, soru cevap ve beyin fırtınası olduğunu ifade etmişlerdir. Sınıf öğretmenleri, anlatım ve soru cevap yönteminin sosyal bilgiler ders müfredatına uygun olması, konuya ilişkin bilgi aktarma, öğrenci sayısının fazla olması, konuların tekrar edilmesi, haftalık ders saatinin yetersiz olmasıve konuların belirlenen sürede bitirilmesi gerekliliği gibi nedenlerden dolayı tercih edilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Beyin fırtınasının ise anlamlı, kalıcı öğrenmeyi ve öğrencilerin derse katılımını sağlamasından dolayı kullanılması gerektiğini ifade etmişlerdir.Araştırmanın bu bulgularını destekler nitelikte Sarıaslan (2005) çalışmasında; sınıf öğretmenlerinin anlatım, soru cevap ve tartışmayı "her zaman", örnek olay, gösteri, rol yapma, problem çözme ve gezi gözlemi ise "ara sıra" derecesinde kullandıklarını tespit etmiştir. Ayrıca öğrenci sayısının fazla olması, araç gereç yetersizliği ve öğretmenlerin çağdaş yöntem ve tekniker hakkında yeterli bilgiye sahip olmamasının öğretim yöntem ve tekniklerinin seçiminde etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Öğretim yöntem ve tekniklerinin tercih edilme nedenlerine ilişkin başka bir çalışma da ise Akşit (2011) benzer sonuçlara ulaşmıştır. Bu çalışmada; öğretmenlerin dersi, öğrenci merkezli yaklaşımlarla işlediğinde müfredatı yetiştiremediği, öğrenci merkezli yaklaşımların ve derste nasıl uygulanacağı hakkında bilgi sahibi olmalarına rağmen öğretmenlerin, öğrenciye rehberlik eden role tam adapte olamadıkları, dersin haftada üç saat olmasının, müfredatı yetiştirmek için yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Duran (2013) tarafından yürütülen bir diğer araştırmada ise öğrenme öğretme sürecinde en sık karşılaşılan sorunlara ilişkin olarak; zaman yetersizliği, sınıf mevcudunun fazla olması, öğrencilerin seviyelerinin farklı olması sonuçları saptanmıştır.

Gezi gözlem ve drama gibi yöntem ve tekniklerin ikinci sıklıkla kullanılması gerektiğini, bu yöntem ve tekniklerin anlamlı ve kalıcı öğrenmeyi sağlayacağını ifade eden sınıf öğretmenleri bazı ekonomik sorunlar, çevre koşullarının olumsuzluğu ve öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerinin yetersizliği gibi nedenlerden dolayı bu yöntemlerin yeterince

kullanılamadığını belirtmişlerdir. Bu sonuçlarla örtüşebilecek bir diğer çalışma ise Atbaşı (2007)' na aittir. Sözü edilen çalışmada; sosyal bilgiler dersi öğretiminde, öğretmenlerin derse hazırlık sırasında gerekli materyali bulma noktasında sıkıntı yasadıkları ve öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerinin düşük olduğu tespit edilmiştir.

Sınıf öğretmenlerinin bu yöntem ve tekniklerin ardından üçüncü sıklıkla kullanılması gerektiğini düşündükleri yöntem ise tartışma yöntemidir. Tartışma yönteminin öğrencilerin derse katılımını sağlaması ve öğrencilerde özgüven oluşturması bakımından en uygun yöntemlerden biri olduğunu belirten öğretmenler; bu yöntemlerin ardından örnek olay, gösteri, rol yapma, benzetim ve istasyon gibi yöntemlerin ise genel olarak anlamlı ve kalıcı öğrenmeyi gerçekleştirmesi, derse katılımı sağlaması ve yaratıcı düşünmeyi geliştirmesi gibi nedenlerden dolayı kullanılması gerektiğini ifade etmişlerdir.

2. Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde En Sık Kullandıkları Yöntem ve Teknikler ile Nedenlerine İlişkin Sonuçlar

Öğrenme-öğretme sürecinde etkileşimin yoğun olduğu yöntem ve teknikler; öğrencilerin sürece aktif olarak katılmasını sağlayan yöntem ve tekniklerdir. Özellikle işbirlikli öğrenme ortamının sağlandığı bu yöntem ve teknikler sayesinde öğrenciler bilişsel ve duyuşsal özelliklerini geliştirme fırsatı bulurlar. Öğrenciler arasında yoğun etkileşimin gerçekleştiği bu yöntem ve teknikler, problem çözme, rol oynama, beyin fırtınası ve işbirlikli öğrenme yöntem ve teknikleridir (Alkan, 2016). Buna karşın sınıf öğretmenleri ile yapılan görüşmelerde ve sınıflarda gerçekleştirilen gözlemlerde öğretmenlerin büyük çoğunluğunun bu yöntem ve tekniklere yer vermediği tespit edilmiştir. Öğretmenlerin anlatım ve soru cevap yöntemlerini yoğun bir şekilde kullandıkları, İstasyon, rol yapma ve gezi gözlem yöntemlerini ise yeterince kullanmadıkları tespit edilmiştir.

Sosyal bilgilerin farklı kavram ve ilkelerden oluşan sözel yapısı bu derste öğretmenlerin anlatım ve soru cevap yöntemini sıklıkla kullanmalarına neden olmaktadır (Büyükkaragöz & Çivi, 1999). Araştırmanın bulguları söz konusu açıklamayı destekler niteliktedir. Nitekim araştırma bulgularına göre sınıf öğretmenleri, sosyal bilgiler dersi konularının fazla ve detaylı olduğunu, bu durumun da yöntem seçimini etkilediğini belirtmişlerdir. Sınıf öğretmenleri, anlatım ve soru cevap yöntemini; konuya yönelik bilgi aktarma, konuların belirlenen sürede işlenmesi gerekliliği, haftalık ders saatinin yetersiz olması, konuların tekrar edilmesi ve konuların ayrıntılı olmasından dolayı kullandıklarını ifade etmişlerdir. Yapılan gözlemler öğretmenlerin bu görüşlerini desteklemekle birlikte; öğrenci sayısının fazla olması,öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerinin yeterli olmaması ve araç-gereç yetersizliği gibi sorunların anlatım ve soru-cevap yöntemlerinin öğretmenler tarafından sıklıkla kullanılmasına neden olduğu

görülmüştür. Yazıcı (2001) ilköğretim okulları birinci ve ikinci kademesinde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin kullandıkları öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanılma durumunu tespit etmek amacıyla yaptığı araştırmada; ilköğretim okulları birinci ve ikinci kademe sosyal bilgiler öğretiminde kullanılan öğretim yöntemlerinin etkili şekilde kullanılmadığını tespit etmiştir. Bunun sebebi olarak, öğretmenlerin yöntem ve tekniklere ilişkin yeterli bilgiye sahip olmamaları, araç gereç yetersizliği, öğrenci sayısının fazla olması gösterilmiştir. Arslan (2000) da yapmış olduğu araştırmada öğretmenlerin araç gereçleri etkili kullanma becerisi ve öğretim yöntemlerini uygulama konusunda yetersiz olduğunu saptamıştır. Görüşmelerden elde edilen bulgular bu çalışmaların sonuçları ile örtüşmektedir. Yapılan görüşmelerde öğretmenler araç gereç yetersizliği ve öğrenci sayısının fazla olması sorunlarına vurgu yapmışlardır. Ayrıca sınıflarda gerçekleştirilen gözlemlerde sınıf öğretmenlerinin birçok öğretim yöntemini kullanma becerisine sahip olmadığı görülmüştür.

Görüşmelerden elde edilen verilere göre öğretmenlerin ikinci sıklıkla kullandıkları yöntem ve teknikler; örnek olay, drama ve beyin fırtınasıdır. Sınıf öğretmenleri bu yöntemlerin; derse katılımı sağlaması, öğrencilerin ilgisini çekmesi,öğrencilerin eğlenerek öğrenmesini sağlaması, yaratıcı düşünmeyi geliştirmesi ve öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerinin yeterli olduğu konularda anlamlı ve kalıcı öğrenmeyi sağlaması gibi nedenlerden kullandıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenler üçüncü sıklıkla tartışma yöntemini kullandıklarını ifade ederken. tartışma yöntemini; derse katılımı sağladığı ve öğrencilerin yaratıcı düşünmesini geliştirdiği için tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Araştırma verilerini desteklemek amacıyla yapılan gözlemlerde de sınıf öğretmenlerinin anlatım ve soru cevap yöntemlerini tüm derslerde kullandıkları, öğrencileri merkeze alan, öğrencilerin derse aktif olarak katılımını sağlayan tartışma, rol oynama, drama ve beyin fırtınası gibi yöntemleri ise çok az kullandıkları ya da hiç kullanmadıkları tespit edilmiştir. Sadece Ö1'in, sınıfın öğrenci sayısı 44 olmasına rağmen ders sürecinde öğrenciyi merkeze alan yöntem ve teknikleri uygulamaya çalıştığı gözlemlenmiştir. Ayrıca öğretmenlerin anlatım yönteminin dışındaki yöntemlere yönelik ders öncesinde bir hazırlık ya da planlama yapmadıkları, öğretim yöntemlerini yüzeysel bir biçimde uyguladıkları görülmüştür Araştırmanın bu bulguları alanyazındaki bazı araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Örneğin Akgül (2006) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada; sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde en fazla anlatım, soru cevap ve problem çözme yöntem ve tekniklerini kullandıkları tespit edilmiştir. Gözlem gezisinin ise en az kullanılan yöntem olduğu tespit edilen araştırmada; öğrenci sayısının fazlalığı, yöntemler hakkında yeterli bilgiye sahip olunmaması, araç gereç eksikliği, öğretim materyallerinin etkili ve yerinde kullanılmaması, ihtiyaç duyulan aile-çevre desteğinin bulunmaması, sınıfın fiziki koşullarının uygun olmaması, ders için ayrılan sürenin yetersiz olması, çevre koşullarının uygun olmaması,

öğrencilerin ilgisizliği ve resmi kurum-kuruluşların destek olmaması gibi faktörlerin öğretim yöntemlerinin kullanılmasını olumsuz etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Karasoy (2004) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada da sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi öğretiminde çoğunlukla anlatım ve soru cevap yöntem ve tekniklerini kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal bilgiler öğretiminde yaşanan güçlükler ise ders araç gereçlerinin yetersiz olması, ders konularının soyut olması, öğrenci özelliklerinden ve sosyo-kültürel çevreden kaynaklanan sorunlar ve bazı öğretmenlerin ders kitabı dışındaki kaynaklardan yeterince yararlanmaması olarak belirlenmiştir.

Erdoğdu (2010) tarafından yürütülen bir araştırmada öğretmenlerin anlatım ve tartışma yöntemlerini ağırlıklı olarak kullandıkları, bireysel çalışma ve gösterip yaptırma gibi yöntem ve tekniklere ise daha az yer verdikleri belirlenmiştir. Ayrıca ders saatlerinin yeterli olmaması, öğrencilerde sınav kaygısının olması, öğrenci sayısının fazla olması, öğretmenlerin bazı yöntem ve teknikler ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmaması, öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerinin düşük olması, öğretmenlere yeterli hizmet içi eğitimin verilmemesi ve yeterli araç gerecin olmaması gibi faktörler sosyal bilgiler öğretmenlerinin yöntem ve teknikler konusunda karşılaştıkları güçlükler olarak tespit edilmiştir. Karagülle (2002) ve Demirezen (2001) tarafından gerçekleştirilen araştırmalarda ise, sınıf öğretmenlerinin ağırlıklı olarak kullandıkları yöntem ve teknikler anlatım, soru-cevap ve tartışma olarak belirlenmiştir. Yapılan görüşmelerde ve gözlemlerde de sınıf öğretmenlerinin anlatım ve soru cevap yöntemlerini sıklıkla kullandıkları ancak tartışma yöntemine çok fazla yer vermedikleri tespit edilmiştir. Araştırmanın bu bulguları yukarıda ifade edilen ilgili araştırmalarla benzerlik göstermekle birlikte tartışma yönteminin sıklıkla kullanılması bakımından frklılık göstermektedir.

Çukurcalıoğlu (2010) tarih öğretmenlerinin kullandığı öğretim yöntemleri ve bunlara ilişkin karşılaştıkları güçlükler konulu çalışmasında;öğretmenlerin kullandıkları öğretim yöntem ve tekniklerine ilişkin olarak en çok anlatım ve soru cevap yönteminin, en az ise beyin fırtınası yönteminin kullanıldığını belirlemiştir. Ders kitaplarının dil ve anlatım yönünden anlaşılmasının güç olduğu, öğrencilerin derse katılımda isteksiz olduğu, sınıf mevcudunun kalabalık olduğu, öğretmenlerin öğrenciyi merkeze alan yöntem ve teknikleri yeterince kullanmadıkları sonucuna ulaşmıştır. Öğrenme-öğretme faaliyetlerinin yürütülmesi sürecini olumsuz etkileyen faktörlere ilişkin olarak, Duran (2013) da araştırmanın bulguları ile örtüşen bazı sonuçlara ulaşmıştır. Söz konusu çalışmada;öğretmenlerin alternatif ölçme ve değerlendirme teknikleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmamalarından dolayı öğrencileri değerlendirmede sorun yaşadıkları, zaman yetersizliği, sınıf mevcudunun kalabalık olması ve öğrenci seviyelerinin farklı olması sorunlarını tespit etmiştir.

Araştırma sonuçlarına benzer nitelikte bir diğer çalışma ise Doğan (2016)'a aittir. Söz konusu çalışmada öğretim yöntemlerinin kullanılmasına ilişkin olarak;okullarda fiziki mekânların yetersiz olduğu, gezi gözlem yönteminin maliyet ve bürokratik yapıdan dolayı çok az uygulandığı, anlatım yönteminin öğrencileri pasifleştirdiği saptanmıştır. Tahiroğlu (2006) yapmış olduğu bir araştırmada öğrenme-öğretme sürecini etkileyen faktörler olarak; öğretmenlerin mezun oldukları okullardan yeterli eğitimi alamadıkları, araç-gereç kullanmada ve temin etmede zorlandıkları, disiplinsiz öğrenci davranışlarından kaynaklanan problemler, hizmet içi eğitim programlarına yeterince katılamamaları, çalıştıkları kurumdaki olumsuz şartlar ve çevreden kaynaklanan problemleri tespit etmiştir.

3. Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Öğrencilerden Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Sonuçlar

Öğretim yöntemlerinin seçiminde öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyleri, ilgi ve istekleri, öğrenci sayısının fazla ya da az olması oldukça önemlidir. Öğrenciyi merkeze alan yöntemlerin uygulanabilmesi sınıfın öğrenci sayısının az olmasını gerektirir. Örneğin 15 kişilik bir sınıfta örnek olay ve rol oynama yöntemleri daha etkili ve amacına uygun olarak kullanılabilir (Büyükkaragöz & Çivi, 1999). Yazıcı (2001) da yapmış olduğu çalışmada; öğretim yöntemlerinin etkili şekilde kullanılmadığını tespit etmiştir. Bu durumun sebebi olarak da öğrenci sayısının fazla olmasını göstermiştir. Yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular bu ifadeler ile örtüşmektedir. Öğrencilerden kaynaklanan sorunlara ilişkin öğretmenlerle yapılan görüşme ve gözlem sonuçları öğrenci sayısının fazla olduğunu göstermektedir. Öğrenci sayısının fazla olmasının ders sırasında aşırı gürültüye yol açtığı ve öğrencilerin yeteri kadar söz hakkı almasına engel olduğu görülmüştür.

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleri, ders sürecinde öğrencilerin dikkatli dinlememe, dikkatini arkadaşlarına ve dışarıya yöneltme, konuya karşı ilgisizlik gibi olumsuz öğrenci davranışlarını özellikle dikkate almalı ve bu tür davranışlar gösteren öğrencileri güdülemeye yönelik yöntem ve teknikler kullanmalıdır (Erdem, 2016). Araştırmada elde edilen veriler yukarıda ifade edilen açıklamayla örtüşmektedir. Bu kapsamda öğretmenler hazırbulunuşluk düzeyinin düşük olması, bireysel farklılık, derse katılım, sorumluluk, etkili dinleme ve davranış bozukluğu gibi sorunlara da vurgu yapmışlardır. Yapılan gözlemlerde de araştırma verilerini destekler nitelikte sonuçlar elde edilmiştir. Yapılan gözlemler sonucunda ders sürecinde öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerinin düşük olduğu, öğretmenlerini ve arkadaşlarını etkili bir şekilde dinlemedikleri, derse katılımda isteksiz ya da yetersiz oldukları, dil ve okuma becerileri açısından yetersiz oldukları görülmüştür. Araştırmanın bu bulguları alanyazındaki bazı araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Akgül (2006)' ün araştırmasına katılan

sınıf öğretmenleri sosyal bilgiler dersinde karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşlerinde, öğrencilerin ilgisizliğine ve aile-çevre desteğinin yetersizliğine vurgu yapmışlardır. Yine Karasoy (2004) tarafından yürütülen araştırmada sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde sosyo-kültürel çevreden kaynaklanan sorunların öğrenciler üzerinde olumsuz etkiler oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca Kırtay (2007) tarafından gerçekleştirilen bir diğer araştırmada da araştırmanın bu bulgularını destekler nitelikte sonuçlar elde edilmiştir. Söz konusu araştırmada öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyelerinin düşük olmasının 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler programının uygulanmasını olumsuz yönde etkilediği tespit edilmiştir. Erdoğdu (2010) tarafından yapılan bir diğer araştırmada ise öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerinin düşük olmasının, yöntem ve tekniklerin etkili bir şekilde uygulanabilmesine engel olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4. Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Konulardan Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Sonuçlar

Çukurcalıoğlu (2010) tarih öğretmenlerinin kullanmayı tercih ettikleri öğretim yöntemleri ve karşılaştıkları sorunlara ilişkin yapmış olduğu çalışmada; ders kitaplarının ayrıntılı, dil ve anlatım yönünden anlaşılmasının güç olduğu sonucuna ulaşmıştır. Araştırmanın bulguları söz konusu çalışmanın bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Araştırma sonucunda; sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde konulardan kaynaklanan sorunlara ilişkin özellikle ders ve çalışma kitabındaki konuların çok fazla olduğuna ve gereksiz ayrıntılara yer verildiğine vurgu yaptıkları görülmektedir. Sınıf öğretmenleri bu durumun öğrenciyi merkeze alan yöntem ve tekniklerin uygulanamamasına neden olduğunu ifade etmişlerdir. Sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan bazı konuların soyut ve öğrenci düzeyinin üzerinde olduğu sınıf öğretmenleri tarafından ifade edilen bir başka sorundur. Görüşme yapılan öğretmenlerin büyük çoğunluğu özellikle milli mücadele ünitesinde yer alan konu ve kavramların soyutluğuna vurgu yapmışlardır. Son olarak konulardan kaynaklanan sorunlara ilişkin sınıf öğretmenleri kronolojik bilgilere sıkça yer verildiğini ve konuların öğrencilerin dikkatini çekmediğini belirtmişlerdir. Sınıf öğretmenleri bu durumun öğrencilerin yaratıcılığını desteklemekten uzak ve öğrencileri ezberciliğe iten yöntem ve tekniklerin kullanılmasına neden olduğunu ifade etmişlerdir. Yapılan gözlemler öğretmenlerin sözü edilen görüşleri ile benzerlik göstermektedir.

Araştırmanın bu bulgularını destekler nitelikte Kırtay (2007) tarafından yürütülen bir çalışmada, Sosyal bilgiler ders sürecinde öğretim programında yer alan konu ve kazanımların öğrencilerin akademik düzeylerine uygun olmadığı sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Sosyal bilgiler 4. ve 5. sınıf ders kitaplarında yer alan konulara ilişkin bir diğeraraştırma Karasoy

(2004)‘ a aittir. Söz konusu araştırmada sosyal bilgiler öğretiminde yer alan konuların soyut olduğu ve bazı öğretmenlerin ders kitabı dışındaki kaynaklardan yeterince yararlanmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular Ergani (2010) tarafından gerçekleştirilen araştırmanın bulguları ile örtüşmemektedir. Bu araştırmada sınıf öğretmenleri ders kitaplarında yer alan konu ve kazanımlara ilişkin içerik ve şekil bakımından olumlu yönde görüş ifade etmişlerdir. Sonuç olarak sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan konu ve kazanımların tamamına yönelik olumlu ya da olumsuz genel bir yargıda bulunmanın doğru olmayacağı söylenebilir. Nitekim yapılan görüşmeler ve gözlemlerde sosyal bilgiler ders kitabında bazı konu ve kazanımlardan kaynaklanan sorunlar tespit edilmiştir.

5. Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Zamandan Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Sonuçlar

Ders sürecinde uygulanacak olan öğretim yöntemleri için zaman önemli faktörlerdendir. Öğrenci merkezli yöntemlerin kullanılması geleneksel yöntemlere oranla daha fazla zaman gerektirir (Küçükahmet, 1999). Araştırmaya katılan sınıf öğretmenleri de sosyal bilgiler öğretiminde öğrenci merkezli yöntem ve tekniklerin uygulanmasında zamanın yetersiz olduğunu ifade etmektedir. Öğretmenler, öğrencileri aktif kılan, birden çok yöntem ve tekniği kullanamadıklarını, zamanın yetersiz olduğunu ifade etmektedir. Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde zaman kaynaklı sorunlara yönelik ifade ettikleri bir diğer sorun zamanın konuların içeriğine göre ayarlanmaması sorunudur. Yapılan gözlemler öğretmenlerin sözü edilen görüşleri ile benzerlik göstermektedir. Araştırmanın bu verileri (Akgül, 2006; Çatak, 2008; Erdoğdu, 2010) tarafından gerçekleştirilen araştırmalar ile de örtüşmektedir. Söz konusu araştırmalarda sosyal bilgiler derslerinde karşılaşılan sorunlara ilişkin ders sürelerinin yeterli olmadığına vurgu yapılmaktadır. Kırtay (2007) yapmış olduğu araştırmada ise sosyal bilgiler öğretiminde zamandan kaynaklanan sorunlar olarak etkinliklere ayrılan sürenin yetersiz olduğu sonucuna ulaşmıştır.

6. Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Okul Dışı Etkinliklerin Gerçekleştirilme Sorunlarına İlişkin Sonuçlar

Çağdaş eğitim sisteminde okulun rolü, öğrencilere kazandırılması gereken hedef ve davranışların belli süreler içinde gerçekleştirilen eğitim faaliyetleri ile kazandırılmasının çok ötesine geçmiştir. Okul öğrencileri hayata hazırlayan, yaşadığı çevreyle bütünleşmesine katkı sağlayan bir anlayışa dönüşmüştür. Dolayısıyla eğitim faaliyetlerinin okulun sınırları içerisinde sürdürülmesi anlayışı toplumun beklentilerini karşılamaktan uzak görünmektedir (Binbaşıoğlu, 2000). Sınıf öğretmenleri ile gerçekleştirilen görüşmelerde de öğrenciler açısından okul dışı etkinliklerin önemine dikkat çeken öğretmenler okul dışı etkinliklerin gerçekleştirilmesinde

özellikle ekonomik sorunları ön plana çıkarmışlardır. Öğretmenler okullarına ait taşıt olmaması, velilerin ekonomik yetersizliği, okulun bütçesinin yetersiz olması gibi ekonomik sorunların yanı sıra müzelerin olmaması gibi sorunlara vurgu yapmışlardır. Alataş (2008) da yapmış olduğu çalışmada etkinlikler konusunda okul idarecilerinin öğretmenlere karşı tutum ve tavırlarının, öğretmenlerin motivasyonunu olumsuz etkilediğini belirtmektedir. Araştırmadan elde edilen bulgular Alataş (2008)'ın araştırmasıyla örtüşmektedir. Yapılan görüşmelerde okul idaresinin ve velilerin ilgisizliği, güvenlik ve resmi kurumların destek olmaması,tarihi yerlerin azlığı gibi sorunların bu tür etkinliklerin yapılmasına engel teşkil ettiğini ifade eden öğretmenler son olarak bilim merkezinin olmaması, öğrenci sayısının fazla olması, bürokratik engeller (izin-onay) ve ilin coğrafi koşullarının elverişsizliği gibi sorunların okul dışı etkinliklerin gerçekleştirilmesini olumsuz yönde etkilediğini belirtmişlerdir.

Araştırma bulgularını destekler nitelikte Akgül (2006) yapmış olduğu araştırmada okul dışı etkinliklerin gerçekleştirilmesinde araç gereç eksikliğine, ihtiyaç duyulan aile-çevre desteğinin bulunmamasına, çevre koşullarının uygun olmamasına ve resmi kurum ve kuruluşların bu tür faaliyetlere destek olmamasına vurgu yapmıştır. Konu kapsamında Ceran (2005) ise ilköğretim okullarında hayat bilgisi öğretiminde kullanılan yöntemler ve sorunlarına ilişkin yürüttüğü araştırmasında gezi gözlem etkinliklerini okulun olanakları ile yakından ilişkilendirerek gezi gözlem etkinliklerinin yetersizliği sorununa vurgu yapmıştır.

7. Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Araç-Gereçlerden Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Sonuçlar

Sosyal bilgiler öğretiminde görsel okumanın önemine dikkat çeken sınıf öğretmenleri araç gereçlere ilişkin olarak özellikle harita eksikliğine (Türkiye haritası, küre, atlaslar vb.) ve Sosyal bilgiler ders ve çalışma kitaplarının şekil ve içerik açısından yetersiz olduğuna vurgu yapmışlardır. Arslan (2000) da yapmış olduğu çalışmada gerekli araç-gereç konusunda eksikliklerin olduğunu, bu durumun öğrencilerin derse karşı ilgisizliğine neden olduğunu ve kalıcı öğrenmenin gerçekleşmesine engel olduğunu tespit etmiştir. Sınıf öğretmenleri ayrıca sınıflarının küçük olması ya da öğrenci sayısının fazla olması gibi nedenlerden dolayı istenen etkinliklerin sınıf ortamında gerçekleştirilemediğini ifade etmişlerdir. Bu nedenle etkinliklerin gerçekleştirileceği dersliklere ihtiyaç duyulduğunu ifade eden öğretmenler son olarak az da olsa akıllı tahta, materyal odası ve sınıf dolabının olmaması gibi sorunlara vurgu yapmışlardır. Araştırma bulgularını destekler nitelikte Akgül (2006), Karasoy (2004) ve Sarıaslan (2005) tarafından yürütülen çalışmalarda da Sosyal bilgiler dersi öğretiminde araç gereç yetersizliğinin öğrenme öğretme sürecini olumsuz etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

8. Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Sınıfın Fiziksel Ortamından Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Sonuçlar

Ders sürecinde uygulanacak olan öğretim yöntemleri için fiziksel olanaklar da önemli faktörlerdendir. Sınıfın fiziksel ortamının özellikleri kullanılacak yöntemlere uygun olmalıdır. Örneğin grup tartışmasının gerçekleştirileceği sınıfın küçük ve öğrenci sıralarının hareket edebilecek özellikte olması daha uygun olacaktır (Küçükahmet, 1999). Araştırma bulguları söz konusu açıklamayla örtüşmektedir. Öğretmenlerle yapılan görüşme ve gözlemlerden elde edilen bulgulara göre; sınıf öğretmenleri sosyal bilgiler dersinde sınıfın fiziksel ortamı ile ilgili sorunlara yönelik özellikle sınıfların istenen ebatta olmadığı ve ikili öğretimden dolayı aynı sınıfı iki farklı kademedeki öğrencilerin kullanmak zorunda oldukları tespit edilmiştir.

Tabancalı (2011)'ya göre sosyal bilgiler dersinde yöntem ve tekniklerin etkili kullanılmasında sınıf ortamının özellikleri büyük önem taşımaktadır. Bu özelliklerden biri de sınıf ortamının düzenli ve temiz olmasıdır. Atık maddeler çöp kovasına atılmalı, öğrenci sıraları ve duvarlar temiz tutulmalı, tahta ve duyuru panoları okunabilecek şekil ve yükseklikte olmalıdır. Öğretmenlerle yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgular bu açıklamayı destekler niteliktedir. Öğretmenler ders sürecini olumsuz şekilde etkileyen sıcaklık, öğrenci sıralarının ve duvarların temiz olmaması, gürültü, internet, sınıfın rutubetli olması ve sınıfın konumu gibi sorunların öğrenme-öğretme sürecini olumsuz şekilde etkilediğini ifade etmişlerdir. Yapılan gözlemler de araştırmanın bu bulgularını destekler niteliktedir. Gözlem yapılan sınıflarda sınıfların ebatı ya da öğrenci sayılarının fazla olmasının eğitim öğretim etkinliklerini olumsuz yönde etkilediği görülmüştür. Fiziksel ortama ilişkin gözlemlenen diğer sorunlar temizlik ve sıcaklık ile ilgili sorunlardır. Şöyle ki; gerek öğrenci sayısının fazla olması gerekse öğrencilerin içinde bulunduğu sosyo-kültürel çevre koşulları sınıflarda temizlik sorununa neden olmakta, sınıf sıcaklıkları eğitim faaliyetlerinin yapılmasını olumsuz etkilemektedir. Bu kapsamda Akgül (2006) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada sınıfın fiziki koşullarının yetersiz olmasının sosyal bilgiler öğretim sürecini olumsuz etkilediği ifade edilmiştir. Bazı çalışmalarda ise özellikle öğrenci sayısının fazlalığının sorun oluşturduğu vurgulanmıştır (Çatak, 2006; Erdoğdu 2010; Kırtay, 2007; Sarıaslan, 2005).

9. Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Öğrenci Velilerinden Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Sonuçlar

Akgül (2006) tarafından yürütülen bir araştırmada ise ihtiyaç duyulan aile-çevre desteğinin bulunmaması sosyal bilgiler öğretimi sürecinde karşılaşılan sorunlardan biri olarak ifade edilmektedir. Bu çalışma araştırmamızın bulguları ile benzerlik göstermektedir. Sınıf öğretmenleri ile yapılan görüşmelerde öğretmenler, öğrenci velilerinin sosyal bilgiler dersine

gereken ilgiyi göstermediklerini belirtmişlerdir. Öğretmenler, öğrenci velilerinden genel olarak eğitim faaliyetleri konusunda gereken desteği alamadıklarını ifade etmekle birlikte velilerin Sosyal bilgiler dersinin akademik anlamda öğrencilere bir katkı sağlamayacağı görüşünde olduklarına vurgu yapmışlardır. Ayrıca öğretmenler, öğrenci velilerinin eğitim düzeylerinin genel olarak düşük olmasının öğretmen-veli ilişkilerini olumsuz yönde etkilediğini ifade etmişlerdir. Son olarak velilerin tarih bilincinden yoksun olduklarını, sosyal bilgiler dersi içerisinde yer alan milli kültür ve tarih gibi kavramların öğrenci velileri tarafından önemsenmediğine vurgu yapmışlardır**.** Çatak (2006) tarafından yapılan bir araştırmada Sosyal bilgiler öğretim programına ilişkin yönetici, öğretmen ve velilerin yeterli bilgi sahibi olmamaları sonucuna ulaşılmıştır.

Öneriler

- Bu çalışma ilkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersi kapsamında 12 sınıf öğretmeni ile yürütülmüştür. Benzer çalışmalar farklı kademelerde görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenleri ile de yürütülebilir.
- Bu çalışmada sosyal bilgiler ders sürecinde genellikle öğretmen merkezli yöntemlerin sıklıkla kullanıldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde yapılan Hizmet içi eğitim kurslarında öğretmenlere öğrenci merkezli çağdaş öğretim yöntem ve teknikleri ile ilgili hem teorik hem de pratik anlamda eğitimler verilebilir.
- Bu çalışmada öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerinin ve derse karşı ilgilerinin sosyal bilgiler dersi için yeterli olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bu kapsamda öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerinin artırılması, sosyal bilgiler ders içeriklerinin öğrencilerin ilgisini çekebilecek etkinlik ve uygulamalarla zenginleştirilmesi ve sadeleştirilmesi yararlı olabilir.
- Bu çalışmada sosyal bilgiler ders sürecinde öğrenci merkezli öğretim yöntemlerinin kullanılmasında zaman kaynaklı sorunların olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu kapsamda eğitim ve öğretim programları hazırlanırken sosyal bilgiler dersi için belirlenen ders saatleri öğrenci merkezli öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanılmasına uygun hale getirilebilir.
- Bu çalışmada sosyal bilgiler ders sürecinde okul dışı etkinliklerin bir takım nedenlerden dolayı yeteri kadar gerçekleştirilemediği bulgusuna ulaşılmıştır. Bu kapsamda Milli Eğitim Müdürlükleri'nin diğer paydaş kurumlarla ve velilerle yapacağı işbirliği çalışmaları ile okul dışı etkinliklerin gerçekleştirilmesi sağlanabilir.
- Bu çalışmada sosyal bilgiler ders sürecinde sınıfların fiziksel durumları ve araç-gereç eksikliği bakımından bir takım sorunların olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Sınıfların fiziksel koşulları öğrenci merkezli öğretim faaliyetleri için uygun hale getirilebilir. Sosyal bilgiler dersi kapsamında kullanılabilecek araç-gereçlerin ve ek kaynak kitapların zenginleştirilmesi sağlanabilir.
- Bu çalışmada öğrenci velilerin diğer derslere oranla (Türkçe, matematik vb.) sosyal bilgiler dersine gereken ilgiyi göstermedikleri bulgusuna ulaşılmıştır. Bu kapsamda öğretmenlerin ve okul yönetiminin sosyal bilgiler dersine olan ilgilerini arttırıcı eğitim ve bilgilendirme faaliyetleri yapılabilir.

KAYNAKÇA

Açıkgöz, K. (2003). *Etkili öğrenme ve öğretme* (1.Baskı). İzmir: Kanyılmaz Matbaası.

Açıkgöz, K. (2006). *Aktif öğrenme* (1.Baskı). İzmir: Eğitim Dünyası Yayınları.

Adıgüzel, Ö. (2017). *Eğitimde yaratıcı drama* (2.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Akar, R. (2000). *Temel eğitimin ikinci aşamasında drama yöntemi ile Türkçe öğretimi: Dorothy Heathcote' un uzman rolü yaklaşımı* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 97451)

Akdağ, H.(2009). Sosyal bilgilerin tanımı, amacı, önemi ve Türkiye'deki yeri. R. Turan, A. Sünbül, & H. Akdağ (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretiminde yeni yaklaşımlar* içinde (1.Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Akgül, İ. (2006). *Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde kullandıkları yöntemler ve karşılaşılan sorunlar* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 209430)

Akgün, Ş. (2001). *Fen bilgisi öğretimi* (7.Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Akşit, İ. (2011*). İlköğretimde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde karşılaştıkları sorunlar* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 286631)

Akyol, H., Yıldırım, K., Ateş, S., Çetinkaya, Ç. (2013). Anlamaya yönelik ne tür sorular soruyoruz? *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. *9* (1), 41-56.

Alataş, F. (2008). *İlköğretim programında 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretiminde karşılaşılan sorunlar* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 220347)

Alkan, V. (2016). Sosyal bilgiler öğretiminde kullanılan öğretim yöntem ve teknikleri. S. Şimşek (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi* içinde (1.Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Arslan, H. (2000). *İlköğretim ikinci kademesinde okutulan sosyal bilgiler dersinin öğretim sürecinde kullanılan metotlar üzerine bir araştırma* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 94437)

Atbaşı, C. (2007*). İlköğretim II. kademe (6. ve 7. sınıfta) sosyal bilgiler dersinin öğretimi ve öğretiminde yaşanan güçlükler* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 217353)

Aydın, M. Z. (2001). Aktif öğretim yöntemlerinden buldurma (Sokrates) yöntemi. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, *5*(1), 55-80.https://dergipark.org.tr/download/article-file/223874 adresinden edinilmiştir.

Aykaç, N. (2007). İlköğretim sosyal bilgiler dersi eğitim-öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, *22*, 46-73. http://dergipark.org.tr/esosder/issue/6136/82315 adresinden edinilmiştir.

Bayındır, N. (2008). Öğrenme stratejilerinin öğretiminde öğretmen. *Milli Eğitim Dergisi,(180)*, 24-31. http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/180.pdf adresinden edinilmiştir.

Bektaş, E. (2004). *İlköğretim 5. Sınıf sosyal bilgiler dersinin işlenişinde öğretmenler soru-cevap yöntemini ne şekilde kullanıyorlar? (*Yüksel lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 144309).

Benek, İ. (2012). *İstasyonlarda öğrenme tekniğinin ilköğretim 7.sınıf öğrencilerinin fen ve teknoloji dersindeki başarılarına etkisi* (Yüksel lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 309834).

Bilen, M. (2010). *Eğitimde ilke ve yöntemler*. Ankara: Betik Kitap Yayın Dağıtım.

Binbaşıoğlu, C. (2000). Okulda ders dışı etkinlikler. *MEB Öğretmen Kitapları Dizisi.* İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.

Büyükkaragöz, S., & Çivi, S. (1999). *Genel öğretim metotları*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel. F. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (2.Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Cin, M. (2005). Hayat bilgisi ve sosyal bilgilerde kullanılabilecek strateji, yöntem ve teknikler. , A. Tanrıöğen (Ed.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* içinde (2.Baskı). İstanbul: Lisans Yayıncılık.

Ceran, M. (2005). *İlköğretim okullarında hayat bilgisi öğretiminde öğretmenlerin karşılaştıkları sorunların belirlenmesi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 161709)

Çatak, K. (2008). *6. Sınıf yeni sosyal bilgiler öğretimi programındaki öğretme-öğrenme süreçlerine yönelik öğretmen görüşleri* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 221040)

Çelikkaya, T., & Kuş, Z. (2009).Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kullandıkları yöntem ve teknikler. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 22* (2), 741-758. Retrieved from http://dergipark.org.tr/uefad/issue/16690/173469

Çepni, S (2001). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş* (2.Baskı). Trabzon: Erol Ofset.

Çukurcalıoğlu, A. (2010). *Tarih öğretmenlerinin kullanmayı tercih ettikleri öğretim yöntem ve teknikleri ile bunlara ilişkin karşılaştıkları güçlükler* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 273469)

Daşcığlu, K., & Şimşek, S. (2014). Sosyal bilgiler eğitiminin müfredatı. S.İnan (Ed.), *Sosyal bilgiler eğitimine giriş* içinde (3.Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Demir, M. K. (2007). Sınıf öğretmenlerinin hayat bilgisi ve sosyal bilgiler derslerinde gözlem gezisi yöntemini uygulama durumları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, *5*(2), 323-343.https://dergipark. org.tr/tebd/issue/26116/275139adresinden edinilmiştir.

Demirel, Ö. (2006). *Öğretimde planlama ve değerlendirme öğretme sanatı* (10.Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Demirel, Ö. (1995). *Genel öğretim yöntemleri*. Ankara: USEM Yayınları.

Demirezen, S.(2001*).Öğretmenlerin öğretim stratejileri ile öğretim yöntem ve tekniklerine ilişkin görüşleri* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 100421)

Doğan, A. (2016). *Adıyaman kentinde coğrafya öğretim yöntem ve tekniklerinin coğrafya öğretimine etkisi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 441280)

Duran, A. (2013*). Sınıföğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde kullandıkları alternatif ölçme değerlendirme tekniklerine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 349405)

Ekinci, A. (2010). Eğitim bilimine giriş (2.Baskı). İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.

Erciyeş, G. (2007). Öğretim yöntem ve teknikleri. Ş. Tan (Ed.), Öğretim ilke ve yöntemleri içinde (1. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Erdem, A.R. (2016).Sosyal bilgiler öğretiminde sınıf yönetimi. S. Şimşek (Ed.), Sosyal bilgiler öğretimi içinde (1.Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Erden, M. (1997). Sosyal bilgiler öğretimi (1.Baskı). Ankara: Alkım Yayınevi.

Erdoğdu, E. (2010). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kullandıkları yöntem/teknikler ve karşılaştıkları kullanım güçlükleri (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 273435)

Ergani, K. (2010). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim yöntem ve teknikleri ile materyal kullanımına ilişkin öğretmen görüşleri* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 257211)

Fidan, N. (2012). *Okulda öğrenme ve öğretme* (3. Baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.

Fidan, N. & Erden, M. (1998). *Eğitime giriş* (2.Baskı). Ankara: Alkım Yayıncılık.

Filiz, B. S. (2002). *Soru-cevap yöntemine ilişkin öğretimin öğretmenlerin soru sorma düzeyi ve tekniklerine etkisi* (Doktora tezi).Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No.113287)

Genç, S. Z., & Eryaman, M. Y. (2009). Değişen değerler ve yeni eğitim paradigması. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9 (1).*http://acikerisim.aku.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11630/3675/89-102adresinden edinilmiştir.

Gözütok, F. D. (2004). *Öğretim ilke ve yöntemleri* (3.Baskı). Ankara: Ekinoks Yayınları.

Güngördü, E. (2001). *İlköğretimde hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. (2.Baskı). Ankara: Nobel Yayınevi.

Hesapçıoğlu, M. (2018). *Öğretim ilke ve yöntemleri* (5.Baskı).Ankara: Nobel Yayınevi.

Kabapınar, Y. (2012). Öğretim stratejileri ve yöntemleri. Y. Kabapınar (Ed.), *Kuramdan uygulamaya hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* içinde (3.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Karagülle, D. (2002). *İlköğretimde hayat bilgisi öğretiminde öğretmenlerin kullandıkları metotlar ve öğretmenlerin kullanılan metotlarla ilgili görüşleri* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 123176)

Karasoy, D. (2004). *İlköğretim 4. ve 5. sınıfta sosyal bilgiler dersinin öğretimi ve öğretiminde yaşanan güçlükler* (Yüksek lisans tezi).Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 147501)

Kavak,N. (2007). Maddenin tanecikli doğası hakkında ilköğretim 7. Sınıf öğrencilerinin imaj oluşturmalarına rol oynama öğretim yönteminin etkisi. *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi. 27* (2), 327-339.

Kavcar, C. (2002). Cumhuriyet döneminde dal öğretmeni yetiştirme. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, *35*(1-2). http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423870065 adresinden edinilmiştir.

Kıroğlu, K. (2011). *İlköğretim programları* (*1-5. sınıflar).* Ankara: Pegem Akademi.

Kırtay, A. (2007). *2005-2006 Öğretim yılı 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler programının uygulanmasında karşılaşılan problemler ve çözüm önerileri* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 211081)

Kısa, F. (2007). *İlköğretim 6.sınıf sosyal bilgiler dersinde beyin fırtınası tekniğiyle kavram öğretiminin öğrencilerin akademik başarı düzeylerine etkisi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 218495)

Köstereliođlu, İ. (2007). *Eğitimbilimine giriş dersinin bilişsel alan hedeflerinin gerçekleşme düzeyi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 214453)

Köstüklü, N. (2001). Sosyal bilimler ve tarih öğretimi (2.Baskı). Konya: Günay Ofset Matbaacılık.

Küçükahmet, L. (1999). *Öğretimde planlama ve değerlendirme* (10.Baskı).İstanbul: Akım Yayınevi.

MEB. (2018). *Sosyal bilgiler dersi (4-7.sınıflar) öğretim programı*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara.

MEB. (2005). *Sosyal bilgiler dersi (4-7.sınıflar) öğretim programı,* Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Merriam, S. B. (2009). Qualitative research: A guide to design and implementation. San Francisco: Jossey-Bass.

Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994*). Qualitative data analysis*. Thousand Oaks, US: Sage Publications.

Nas, R. (2000). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* (1.Baskı). Bursa: Ezgi Kitabevi.

Özden, Y. (2000). *Öğrenme ve öğretme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Öztürk, C. (2013). *Sosyal bilgiler öğretim*i. Ankara: Pegem Akademi.

Parlak, Y. (2011). *Tarih öğretiminde güdümlü küçük grup tartışmasının öğrencilerin demokratik tutumlarına etkisi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 290559)

Patton, M. Q. (2002). Two decades of developments in qualitative inquiry: A personal, experiential perspective. *Qualitative social work, 1*(3), 261-283. https://doi.org/10.1177/1473325002001003636

Saban, A. (2002). *Öğrenme-öğretme süreci.* Ankara: Nobel Yayıncılık,

Sağlamer, E. (1980). *İlkokulda sosyal bilgiler öğretimi* (1.Baskı). Ankara: Tekışık Matbaası.

Sarıaslan, Y. (2005). *Sosyal bilgiler öğretiminde sınıf öğretmenlerinin öğretim yöntemleri ile ilgili bilgi ve becerilerini uygulama durumları* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 159016)

Savaş, B. (2007). Öğretim yöntemleri. M. Arslan (Ed.), *Öğretim ilke ve yöntemleri* içinde (2.Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Saylan, M. (2019). *Yaratıcı drama yönteminin etkilerine ilişkin Türkçe öğretmenlerinin tutumlarının incelenmesi* Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 547798)

Sever, R. (2015). Sosyal bilgiler öğretimine giriş.C. Öztürk (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi* içinde (2.Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Somuncuoğlu, Y., & Yıldırım, A. (1998). Öğrenme stratejileri: Teorik boyutları, araştırma bulguları ve uygulama için ortaya koyduğu sonuçlar. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, *22*(110). http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/5354/1510 adresinden edinilmiştir.

Sönmez, V. (1997). *Sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Sözer, E. (2003). Öğretimde strateji ve yöntemler. M. Gültekin (Ed.), *Öğretimde planlama ve değerlendirme i*çinde (2.Baskı). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Sözer, M. A. (2013).Eğitimin toplumsal temelleri. E. Karip (Ed.), Eğitim bilimine giriş içinde (2.Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Şahin, D., & Güven, S. (2016). Sınıf öğretmenlerinin fen bilimleri hayat bilgisi ve sosyal bilgiler derslerindeki yöntem ve teknik kullanımına ilişkin görüşleri. *Online Fen Eğitimi Dergisi*, *1*(1), 42-59.

Tabancalı, E. (2011). Sınıf ortamının fiziksel özellikleri. H. Kıran (Ed.), *Etkili sınıf yönetimi* içinde (6.Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Tahiroğlu, M. (2006). *İlköğretimokullarının ikinci kademesinde sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi öğretiminde karşılaştıklarıgüçlükler* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 190511)

Tan, Ş., Kayabaşı, Y., & Erdoğan, A. (2002). *Öğretimi planlama ve değerlendirme* (1.Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Taşdemir, D. (2015). *Sosyal bilgiler dersi 6.sınıf ülkemizin kaynakları ünitesinin istasyon tekniği ile öğretiminin öğrencilerin akademik başarısı ve derse karşı tutumuna etkisi* (Yüksek lisans tezi).Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 423427)

Taşpınar, M. (2005). *Kuramdan uygulamaya öğretim yöntemleri* (1.Baskı). Ankara: Nobel Yayınevi.

Tokdemir, M. A. (2013). *Ortaöğretim tarih dersinin öğretiminde tartışma yöntemine ilişkin öğretmenlerin görüş ve uygulamaları* (Doktora tezi).Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 333511)

Yaşar, Ş., & Gültekin, M. (2012). Anlamlı öğrenme için etkili öğretim stratejiler.C. Öztürk (Ed.),*Sosyal bilgiler öğretimi i*çinde (3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Yazıcı, A. İ. (2001). *İlköğretim okulları birinci ve ikinci kademe sosyal bilgiler öğretiminin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 108941).

Yel, S. (2011). Sosyal bilgilerde öğretim, strateji, yöntem ve teknikleri. B. Tay (Ed.), *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi* içinde (2.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Yeşil, S. (2009). Öğretim strateji, yöntem ve teknikleri. B. Tay (Ed.), *Hayat bilgisi öğretimi* içinde (8. Baskı). Ankara: Maya Akademi Yayın Dağıtım Eğitim Danışmanlık.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (8. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yin, R. K. (2003). Case study research. *Design and Methods* (3. Ed.). London: Sage.

EKLER

EK 1. Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Kullandıkları Yöntemler ve Karşılaştıkları Sorunlara Yönelik Yapılan Çalışmalar

Kaynak(lar) /YayınYılı	Konu(lar)	Sonuç(lar)
Arslan (2000)	Araç gereç Öğretim yöntemleri Yöntemi kullanma becerisi	Araştırma sonucunda; öğretmenlerin araç gereçleri etkili kullanma becerisi ve öğretim yöntemlerini uygulama konusunda yetersizliklerinin olduğunu saptamıştır.
Yazıcı (2001)	Öğretim yöntemleri Yöntemi kullanma becerisi Araç gereç Öğrenci sayısı	Araştırma sonucunda; ilköğretim okulları birinci ve ikinci kademe Sosyal bilgiler öğretiminde kullanılan öğretim yöntemlerinin etkili şekilde kullanılmadığını tespit etmiştir. Bunun sebebi olarak, öğretmenlerin yöntem ve tekniklere ilişkin yeterli bilgiye sahip olmamaları, araç gereç yetersizliği, öğrenci sayısının fazla olması gösterilmiştir.
Karagülle (2002)	Anlatım Soru cevap Rol yapma Tartışma	Araştırmanın sonucunda;sınıf öğretmenlerinin ağırlıklı olarak anlatım, soru-cevap, rol yapma ve tartışma yöntemlerini kullandıklarını tespit etmiştir.
Karasoy (2004)	Anlatım Soru cevap Araç gereç Konuların soyut olması Öğrenci özellikleri Sosyo-kültürel çevre Kaynak kullanımı	Araştırmanın sonucunda; sınıf öğretmenlerinin Sosyal bilgiler dersinde çoğunlukla anlatım ve soru cevap yöntemlerini kullandıklarını tespit etmiştir. Sosyal bilgiler öğretiminde yaşanan güçlükleri ise, ders araç gereçlerinin yetersiz olması, ders konularının soyut olması, öğrenci özelliklerinden ve sosyo-kültürel çevreden kaynaklanan sorunlar, bazı öğretmenlerin ders kitabı dışındaki kaynaklardan yeterince yararlanmaması olarak belirlemiştir.
Ceran (2005)	Araç gereç Gezi gözlem Müfredat Ders süresi	Araştırmanın sonucunda; karşılaşılan güçlüklerin: araç-gereç yetersizliği, kullanılacak araçların tanıtımı ve kullanım şekli, gezi-gözlem yetersizliği, müfredatın yetersizliği, derse ayrılan sürenin azlığı olduğunu tespit etmiştir.
Sarıaslan (2005)	Anlatım Soru cevap Gezi gözlem Problem çözme Gösteri Rol oynama Örnek olay Tartışma Öğrenci sayısı Araç gereç Yöntemi kullanma becerisi	Araştırmanın sonucunda; sınıf öğretmenlerinin Sosyal bilgiler dersinde anlatım ve soru cevap yöntemlerini sıklıkla, gezi gözlem, problem çözme, gösteri, rol oynama, örnek olay ve tartışma yöntemlerini ise "ara sıra "derecesinde kullandıkları tespit edilmiştir. Ayrıca öğrenci sayısının fazla olması, araç gereç yetersizliği ve öğretmenlerin çağdaş yöntemler hakkında yeterli bilgiye sahip olmamasının öğretim yöntemlerinin seçiminde etkili olduğu saptanmıştır.

EK 1. *(devamı)*

Akgül (2006)	Anlatım Soru cevap Problem çözme Gezi gözlem Öğrenci sayısı Yöntemi kullanma becerisi Araç gereç Aile-çevre desteği Sınıfın fiziki koşulları Ders süresi Çevre koşulları Öğrenci özellikleri	Araştırmanın sonucunda; sınıf öğretmenlerinin Sosyal bilgiler dersinde en fazla anlatım, soru cevap ve problem çözme yöntemlerini kullandıkları tespit edilmiştir. Gezi gözlem yönteminin ise en az kullanılan yöntem olduğu saptanan araştırmada; öğrenci sayısının fazlalığı, yöntemler hakkında yeterli bilgiye sahip olunmaması, araç gereç eksikliği, öğretim materyallerinin etkili ve yerinde kullanılmaması, ihtiyaç duyulan aile-çevre desteğinin bulunmaması, sınıfın fiziki koşullarının uygun olmaması, ders için ayrılan sürenin yetersiz olması, çevre koşullarının uygun olmaması, öğrencilerin ilgisizliği ve resmi kurum-kuruluşların destek olmaması gibi faktörlerin öğretim yöntemlerinin kullanılmasını olumsuz etkilediği saptanmıştır
Tahiroğlu (2006)	Lisans eğitimi Araç gereç Öğrenci davranışları Hizmet içi eğitim Okul ve çevre koşulları	Araştırma sonucunda; öğretmenlerin mezun oldukları okullardan yeterli eğitimi alamadıkları, araç-gereç kullanmada ve temin etmede zorlandıkları, disiplinsiz öğrenci davranışlarından kaynaklanan problemler, hizmet içi eğitim programlarına yeterince katılamamaları, çalıştıkları kurumdaki olumsuz şartlar, çevreden kaynaklanan problemler tespit edilmiştir.
Atbaşı (2007)	Materyal Konu ve ünite Öğrenci merkezli yöntemler Anlatım Gezi gözlem Ders konuları Hazırbulunuşluk düzeyi	Araştırmanın sonucunda; Sosyal bilgiler dersinin öğretiminde öğretmenlerin derse hazırlık sırasında gerekli materyali bulma noktasında sıkıntı yasadıkları, konu ve ünite sayısının fazla olması, öğrenci merkezli öğrenme yöntemlerinin kullanılmaması, konuya uygun yöntem ve tekniğin kullanılmaması ve sürekli düz anlatım yönteminin uygulanması, gezi gözlem ve inceleme etkinliklerine yer verilmemesi, ders kitaplarındaki konuların ilgi çekici olmaması ve ilköğretimin birinci kademesinden öğrencilerin hazır olarak gelmemesi saptanmıştır.
Kırtay (2007)	Hedefler Program tanıtımı Öğrenci sayısı Ders süresi	Araştırmanın sonucunda; Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan hedeflerin öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyelerine uygun olmadığı, programın yeterince tanıtılmadığı, öğrenci sayısının fazla olduğu ve etkinliklere ayrılan sürenin yetersiz olduğu saptanmıştır.
Alataş (2008)	Yöntem ve teknik Araç gereç Okul yönetimi	Araştırma sonucunda; öğretmenlerin yöntem ve teknikleri etkili kullanamadığı, öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerinin düşük olduğu, okuldaki idarecilerin öğretmenlere gereken desteği vermedikleri ve araç gereç yetersizliği sorunlarını tespit etmiştir.
Çatak (2008)	Haftalık ders saati Programa ilişkin bilgi Araç gereç Öğrenci sayısı	Araştırmanın sonucunda; programın uygulanması aşamasında; haftalık ders saatinin yeterli olmadığı, yönetici, öğretmen ve velilerin program hakkında yeterli bilgi sahibi olmadıkları, okulların araç gereç ve teknolojisinin yeni programın uygulanmasına elverişli olmadığı ve sınıf mevcutlarının programın uygulanması aşamasında sıkıntı yarattığı sonucuna ulaşmıştır

EK 1. *(devamı)*

Erdoğdu (2010)	Anlatım Tartışma Bireysel çalışma Gösterip yaptırma Ders süresi Sınav kaygısı Öğrenci sayısı Yöntemi kullanma becerisi Hazırbulunuşluk düzeyi Hizmet içi eğitim Araç gereç	Araştırmanın sonucunda; öğretmenlerin anlatım ve tartışma yöntemlerini ağırlıklı olarak kullandıkları, bireysel çalışma ve gösterip yaptırma gibi yöntemlere ise daha az yer verdikleri belirlenmiştir. Ayrıca ders saatlerinin yeterli olmaması, öğrencilerde sınav kaygısının olması, öğrenci sayısının fazla olması, öğretmenlerin bazı yöntem ve teknikler ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmaması, öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerinin düşük olması, öğretmenlere yeterli hizmet içi eğitimin verilmemesi ve yeterli araç gerecin olmaması gibi faktörler sosyal bilgiler öğretmenlerinin yöntem ve tekniklerin kullanılmasına ilişkin karşılaştıkları güçlükler olarak tespit edilmiştir.
Akşit (2011)	Müfredat Yöntemi kullanma becerisi Ders süresi	Araştırma sonucunda; öğretmenlerin dersi, öğrenci merkezli yaklaşımlarla işlediğinde müfredatı yetiştiremediği, öğrenci merkezli yaklaşımların ve derste nasıl uygulanacağı hakkında bilgi sahibi olmalarına rağmen öğrenciye rehberlik eden role tam adapte olamadıkları, dersin haftada üç saat olmasının, müfredatı yetiştirmek için yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
Doğan (2016)	Okulun fiziksel koşulları Gezi gözlem Maliyet ve bürokratik yapı Anlatım	Araştırmanın sonucunda; okullarda fiziki mekânların yetersiz olduğu, gezi gözlem yönteminin maliyet ve bürokratik yapıdan dolayı çok az uygulandığı, anlatım yönteminin öğrencileri pasifleştirdiği saptanmıştır.

EK 2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

- Size göre Sosyal Bilgiler dersi için en uygun yöntemler hangileridir, neden?
- Sosyal Bilgiler dersinde en sık kullandığınız yöntemler hangileridir, neden?
- Sosyal Bilgiler dersinde yöntemleri uygularken aşağıda belirtilen boyutlarda herhangi bir sorunla karşılaştınız mı? Eğer cevabınız evet ise açıklar mısınız?
- Öğrenci özellikleri ile ilgili sorunlar nelerdir?
- Konularla ilgili sorunlar nelerdir?
- Zaman ile ilgili sorunlar nelerdir?
- Okul dışı etkinlikleri gerçekleştirme ile ilgili sorunlar nelerdir?
- Araç-gereçler ile ilgili sorunlar nelerdir?
- Sınıfın fiziksel koşulları ile ilgili sorunlar nelerdir?
- Öğrenci velileri ile ilgili sorunlar nelerdir?

EK 3. Gönüllü Katılım Formu

BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAY FORMU

Merhaba, adım Seyithan HAS. Muş Alparslan Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğretim görevlisi olarak görev yapmaktayım. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim dalında yüksek lisans öğrencisiyim. Yüksek lisans tez çalışmam kapsamında oluşturacağım "Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersini Yürütürken Kullandıkları Öğretim Yöntem ve Teknikleri ile Karşılaştıkları Sorunlar"a ilişkin görüşlerinizi almak istiyorum. Görüşmeye kendi isteğinizle katılmanız verim açısından önemlidir. Görüşme sırasında ses kayıt cihazı kullanılacaktır. Görüşme esnasında ve sonrasında kimliğiniz kesinlikle gizli tutulacak ve kimseyle paylaşılmayacaktır.

YUKARIDAKİ BİLGİLERİ OKUDUM, ANLADIM, KABUL EDİYORUM VE ONAYLIYORUM.

Tarih **Tarih**

Araştırmacı: Seyithan HAS **Katılımcı:**

İmza **İmza**

EK 4. İl Milli Eğitim Müdürlüğünden Alınan Onay Yazısı

T.C.
MUŞ VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 63326527-355.01-E.21166063 07/11/2018
Konu : Araştırma İzni Seyithan HAS

VALİLİK MAKAMINA

İlgi :Atatürk Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı 19/10/2018 tarih 1800299648 sayılı yazısı.

Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim dalında yüksek lisans yapan Seyithan HAS ın, Müdürlüğümüze bağlı okullarda gerçekleştirmek istediği "Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Kullandıkları Öğretim Yöntemleri ve Karşılaştıkları Sorunlar " başlıklı tez çalışması Anket ve Araştırma İzni komisyonunca incelenmiş olup, Müdürlüğümüze bağlı okullarda Dersleri aksatmamak Şartıyla yapılması uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Metin İLCİ
Milli Eğitim Müdürü

OLUR
07/11/2018

Alper ÇİFCİ
Vali a.
Vali Yardımcısı

EK 5. Etik Kurul İzni

T.C.
MUŞ VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 63326527-355.01-E.21331538 08.11.2018
Konu : Araştırma İzni Seyithan HAS

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Genel Sekreterliği)

İlgi :Atatürk Üniversitesi 19.10.2018 tarih 1800299648 sayılı yazısı.

İlgi yazınız doğrultusunda Üniversitenizde Yüksek Lisans yapan Seyithan HAS ın tez çalışması ilimiz okullarında yapılması için Müdürlüğümüzden izin talebinde bulunulmuştur. Milli Eğitim Müdürlüğümüz bünyesinde bulunan "Anket ve Araştırma izni komisyonu"muzca derslerin aksatılmadan ve gönüllülük esasına göre araştırmanın okullarımızda yapılması uygun görülmüştür.

Bilgilerinize arz ederim.

Metin İLCİ
İl Milli Eğitim Müdürü

Ek: Olur yazısı

EK 6. Gözlem Formu

Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Kullandıkları Yöntem ve Teknikler ile Dersin Öğretiminde Karşılaştıkları Sorunlara Yönelik Gözlem Formu

<table>
<tr><td>EN SIK KULLANILAN YÖNTEM VE TEKNİKLERE İLİŞKİN GÖSTERGELER</td><td colspan="4">GÖRÜLME SIKLIĞI</td><td>SINIFIN FİZİKSEL DURUMU</td></tr>
<tr><td>Anlatım</td><td colspan="4"></td><td rowspan="4">Sınıfın büyüklüğü ve öğrenci sayısı</td></tr>
<tr><td>Soru cevap</td><td colspan="4"></td></tr>
<tr><td>Görsel okuma</td><td colspan="4"></td></tr>
<tr><td>Örnek olay</td><td colspan="4"></td></tr>
<tr><td>Tartışma</td><td colspan="4"></td><td rowspan="4">Sıcaklık</td></tr>
<tr><td>Rol oynama</td><td colspan="4"></td></tr>
<tr><td>Beyin fırtınası</td><td colspan="4"></td></tr>
<tr><td rowspan="2">ÖĞRETMENLERDEN KAYNAKLANAN SORUNLARA İLİŞKİN GÖSTERGELER</td><td colspan="4" rowspan="2">GÖRÜLME SIKLIĞI
Evet Hayır</td><td>Işık</td></tr>
<tr><td rowspan="6">Renk ve görünüm</td></tr>
<tr><td>Yöntemi uygulama becerisi</td><td colspan="2"></td><td colspan="2"></td></tr>
<tr><td>Yöntem çeşitliliğine yer verme</td><td colspan="2"></td><td colspan="2"></td></tr>
<tr><td>Dersi öğretmen merkezli işleme</td><td colspan="2"></td><td colspan="2"></td></tr>
<tr><td>Sınıf yönetimi</td><td colspan="2"></td><td colspan="2"></td></tr>
<tr><td>Sakin ve sabırlı olma</td><td colspan="2"></td><td colspan="2"></td></tr>
<tr><td rowspan="2">ÖĞRENCİLERDEN KAYNAKLANAN SORUNLARA İLİŞKİN GÖSTERGELER
1:Birkaç öğrenci, 2: Sınıfın yarısına yakını, 3: Sınıfın tamamına yakını</td><td colspan="4" rowspan="2">GÖRÜLME SIKLIĞI</td><td>Gürültü</td></tr>
<tr><td rowspan="6">Temizlik</td></tr>
<tr><td>Hazır bulunuşluk düzeyi</td><td>1</td><td>2</td><td>3</td></tr>
<tr><td>Etkili dinleme</td><td>1</td><td>2</td><td>3</td></tr>
<tr><td>Derse katılım</td><td>1</td><td>2</td><td>3</td></tr>
<tr><td>Dil ve okuma becerisi</td><td>1</td><td>2</td><td>3</td></tr>
<tr><td></td><td colspan="4"></td></tr>
<tr><td></td><td colspan="4"></td><td rowspan="6">Yerleşim düzeni</td></tr>
<tr><td></td><td colspan="4"></td></tr>
<tr><td></td><td colspan="4"></td></tr>
<tr><td></td><td colspan="4"></td></tr>
<tr><td></td><td colspan="4"></td></tr>
<tr><td></td><td colspan="4"></td></tr>
</table>

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı: Seyithan HAS

E-mail: s.has@alparslan.edu.tr

Eğitim Bilgileri

İlkokul: Mehmet Akif Ersoy İlkokulu

Ortaokul: Fatih Ortaokulu

Lise: Muş Anadolu Öğretmen Lisesi

Lisans:

Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği (1998-1999),

Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği (1998-2002)

Mesleki Deneyim

Sosyal Bilgiler Öğretmeni: MEB Okulları (2002-2012)

Öğretim Görevlisi: Alparslan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı (2012-)

Yabancı Dil

İngilizce